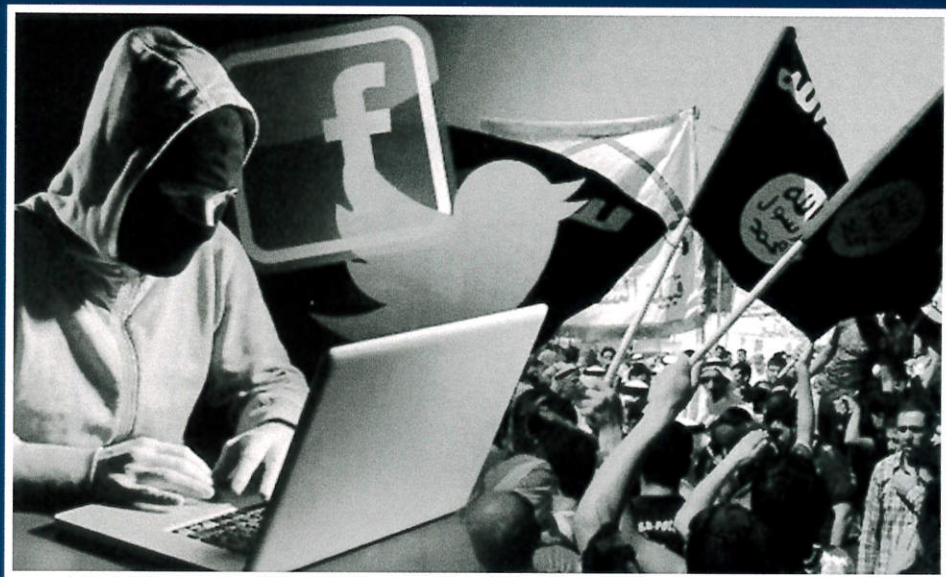

2017
6.

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

STÁL JÓZSEF: A terrorizmus kriminológiája

CSEGE GYULA: A terrorizmussal kapcsolatba hozható internetes megosztások kezelése és megoldása hazánkban

BESENYŐ JÁNOS: Az erdőtüz mint a terror egyik új formája

KIRÁLY BALÁZS LÁSZLÓ: Bővebb gondolatok a határázáról

SZÉP FERENC: Az információkezelés szerepe az államhatárhoz kapcsolódó bűncselekmények megelőzésében, felderítésében

NAGYCENKI TAMÁS: A bűnszervezetben történő elkövetés megállapíthatóságának ítélkezési gyakorlata a kábítószer-bűnözés vonatkozásában 2.

65.
évfolyam

TARTALOM 2017/6.

STÁL JÓZSEF A terrorizmus kriminológiája (5–24)

CSEGE GYULA A terrorizmussal kapcsolatba hozható
internetes megosztások kezelése és megoldása
házánkban (25–34)

BESENYŐ JÁNOS Az erdőtűz mint a terror egyik új formája (35–51)

KIRÁLY BALÁZS LÁSZLÓ Bővebb gondolatok a határzárról (52–83)

SZÉP FERENC Az információkezelés szerepe
az államhatárhoz kapcsolódó bűncselekmények
megelőzésében, felderítésében (84–93)

NAGYCENKI TAMÁS A bünszervezetben történő elkövetés
megállapíthatóságának ítélkezési gyakorlata
a kábítószer-bűnözés vonatkozásában 2. (94–116)

GERGI-HORGOS LIVIA A (törvényes) vád problematikája
egy jogeset tükrében (117–135)

SZERZŐK 2017/6.

DR. HABIL BESENYŐ JÁNOS ezredes, kutatóhely-vezető
Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely

CSEGE GYULA rendőr főhadnagy, PhD-jelölt,
belügyminisztériumi gyakornok,
Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Marton Géza Állam- és Jogtudományi
Doktori Iskola,
Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság
Debreceni Rendőrkapitányság

DR. GERGI-HORGOS LIVIA tanársegéd,
Nemzeti Közszerológati Egyetem
Rendészettudományi Kar
Bűnügyi Tudományok Intézete
büntetőeljárás-jogi tanszék

DR. KIRÁLY BALÁZS LÁSZLÓ címzetes rendőr őrnagy, főtanár
Szegedi Rendészeti Szakközépiskola

DR. NAGYCENKI TAMÁS kiemelt főnyomozó,
Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda
korrupció és gazdasági bűnözés elleni főosztály
kiemelt ügyek osztálya

DR. STÁL JÓZSEF törvényszéki bíró, Nyíregyházi Törvényszék

SZÉP FERENC rendőr százados, határrendészeti alosztályvezető
Gyula Határrendészeti Kirendeltség
határrendészeti osztály

SUMMARY

Stál, József

The Criminology of Terrorism [5–24]

The author provides an overview of a recently held conference on the Criminology of the Terrorism organized by the University of Pécs, Hungary.

Csege, Gyula

Terrorism on the Internet – in Hungary [25–34]

Focusing on domestic and EU regulations and practice, the author provides an overview of terrorism-related activity on the Internet.

Besenyő, János

Forest fires as a form of terrorism [35–51]

The author provides an overview of the recent forest fire cases in Israel, where arson is a form of terrorism.

Király, Balázs László

On crimes in relation of the physical border barrier [52–83]

The author provides an overview of the history and current developments concerning illegal crossing of the state border in Hungary.

Szép, Ferenc

The role of information management in crime prevention and investigation in relation to illegal border-crossing [84–93]

The author provides an overview of how information management can be used in crime prevention and investigation in relation to illegal border-crossing.

Nagycenki, Tamás

The judicial practice of organized narcotics crime (2) [94–116]

The author provides an overview of the judicial practice of organized narcotics crime in Hungary.

Gergi-Horgos, Livia

Standards for legitimate prosecution [117–135]

By reviewing case law, the author outlines potential developments in the area of legitimate and deficient prosecutions for the new Hungarian Criminal Procedure Code, currently flooded in Parliament.

STÁL JÓZSEF

A terrorizmus kriminológiája

A Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Kriminológiai és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszéke 2016. május 29. és június 3. között rendezte meg a *Kriminológiai nyári kurzus* hatodik rendezvényeként *A terrorizmus kriminológiája* című konferenciát.

A konferencia vezetője *Korinek László* (Pécsi Tudományegyetem) és *Hans-Jörg Albrecht* (freiburgi Max Planck Intézet) volt, míg a gyakorlati megszervezéssel és a lebonyolítással kapcsolatos feladatok *Kőhalmi László*-ra, a Pécsi Tudományegyetem egyetemi docensére, tanszékvezetőjére és *Michael Kilchlingre* (freiburgi Max Planck Intézet) hárultak.

Előadást tartott *Hans-Jörg Albrecht*, *Michael Kilchling*, *Rita Haverkamp* (Tübingeni Egyetem), *Kulcsár Gabriella* (Pécsi Tudományegyetem), *Wiebke Steffen* (müncheni Bajor Tartományi Bűnügyi Hivatal), *Póczik Szilveszter* (Országos Kriminológiai Intézet), *Gunda Wößner* (Baden-württembergi Rendőrtiszti Főiskola, Villingen-Schwenningen) és *Filip Vojta* (Max Planck Intézet Balkán Kriminológiai Partnerintézete, Freiburgi Egyetem, Freiburg/Zágráb). Hat előadó Németországból (egyikőjük horvát származású), két előadó pedig Magyarországról érkezett, tizenegy előadást tartottak, tíz előadást német, egyet angol nyelven. A konferencia résztvevői hazánk szakmai és tudományos életének széles területét képviselték: voltak köztük bírák, ügyészek, rendőrök és egyetemi munkatársak.

Korinek László bemutatta a program résztvevőit, majd bevezető előadás keretében *Hans-Jörg Albrecht* beszélt a konferencia tartalmáról. Általánosságban szólt a terrorizmusról és a terrorista erőszakról, amely mind a kriminológia, mind a büntetőjog témája, de mindkettő eltérő perspektívából vizsgálja a témát, a probléma jelentősége 2001. szeptember 11. óta kiemelkedő jelentőségű. Európában a terroristák toborzásának van nagy jelentősége, így azon kérdés megválaszolásának, hogy emberek miért követnek el ilyen jellegű erőszakot. *Albrecht* hangsúlyozta egyúttal a generális prevenció fontosságát is.

A konferencia felvezetése után *Kulcsár Gabriella* tartotta meg *A 650 éves Pécsi Egyetem: az egyetem jelentősége a tudományos fejlődésben Magyarországon és a közép-európai régióban* című előadását.

Pécsett *Nagy Lajos* király 1367-ben alapította az első magyar egyetemet, akkoriban még nem volt állandó épülete, húszan-harmincan tanultak ott, s csupán néhány tanára volt. 1921-ben a magyar nemzetgyűlés elfogadta azt a törvényjavaslatot, amely (ideiglenesen) Pécsre helyezte a Pozsonyban alapított magyar királyi Erzsébet Tudományegyetemet, majd 1923-ban végleg Pécsre került. Az ez után következő években különböző karokat hoztak létre, és 2010-ben négy városi és egyetemi könyvtár integrációjaként megalakították a Tudásközpontot, 2012-ben átadták a Szentágothai János Kutatóközpontot, 2013-ban pedig az emberi erőforrások minisztere kutatóegyetemmé minősítette a Pécsi Tudományegyetemet, amely 2017-ben ünnepli alapításának 650. évfordulóját.

Az egyetemen jelenleg tíz kar működik, húszezer egyetemista látogatja, tizennégy százalékuk külföldi, az intézmény a környék legnagyobb munkaadója, több programja angol, illetve német nyelven is követhető.

Hans-Jörg Albrecht első előadása *A terrorizmus kriminológiája – egy bevezetés* címet viselte.

Előjáróban utalt *Pablo Escobar* életére, aki 1993-ig a kolumbiai kokain-kereskedelem nyolcvan százalékát uralta, „sikere” visszavezethető a hatékony logisztikára, a kokain iránti nagy keresletre, a hatékony pénzmosásra, a korrupcióra, a határtalan erőszakra (háromezer halálos áldozat, 1987-ben még a legfelsőbb bíróság épületét is megtámadták, az aktákat megsemmisítették), és a gyenge államra, aminek nyomán rövid idő alatt a világ egyik leggazdagabb embere lett. Tevékenységében maradéktalanul felfedezhetők a szervezett bűnözés ismertetőjelei (munkamegosztás, komplex gazdasági tevékenység, súlyos bűncselekmények elkövetése, hatás a politikára, médiára, korrupció, a szervezeten belül a fegyelmezés belső rendszere, erőszak alkalmazása, megfélemlítés, az üzleti érdek gátlástalan érvényesítése, nyereség- és hatalomorientáció).

A szervezett bűnözés és a terrorista csoportok szövetségre léphetnek egymással. A terrorizmus azonban soha nem állt a kriminológiai kutatás középpontjában, mégpedig azon sajátosságaira visszavezethető okból, amely az önigazolási igényre és a jogra vonatkozik, a terrorizmus ugyanis a „helyes dolog” elérését célozza, ezzel igazolja magát, de a „sikeres terrorizmus” a kriminológiának nem is kérdésfelvetése, valamint a terrorizmus nehezen határolható el a háborútól és a bűnözéstől.

A terrorizmus fajtáiként megkülönböztethetők: vallásos, forradalmi (céljai, illetve okai lehetnek például jólét, illegitim uralom, igazságos elosztás, politikai részvétel, a gonosz elpusztítása), szeparatista, illetve antikolonia-

lista, továbbá speciális terrorizmus (például környezetvédelem). E fogalmak mellett értelmezhető a lázadás, a felkelés, a gerilla- és partizánháború, a „kis háborúk” kategóriája, amelyek jellemzője az aszimmetria, az alacsony költség, és a jogi formák hiánya. A politikai bűnöző sokáig privilegizált státust élvezett, hangsúlyozva ezzel a hagyományos bűnözéstől való különbözőséget, azonban az 1960-as évektől a politikai bűnöző jelentősége háttérbe szorult, ennek egyik következményeként ma a nemzetközi szerződések kizárják a terroristák kiadásának megtagadását.

A szervezett bűnözés és a terrorizmus ismertetőjelei összehasonlításának nyomán megállapítható, hogy mindkettő cselekményeinek módjai hasonlóak, mindkettő kapcsolatban van az árnyékgazdasággal és jövedelmező kriminalitási területekkel. Mindez egyebek között a hidegháború után az ellenérdekű államok általi finanszírozás megszűnésével magyarázható, a gazdasági tevékenységekben való részvételnek ugyanis csak versenyelőny esetén van értelme, különös jelentősége van a kábítószer-kereskedelemnek, az emberrablásnak, a zsarolásnak, a védjegyhamisításnak, a szellemijog-sértésnek, az embercsempészetnek és emberkereskedelemnek, a természeti erőforrások kiaknázásának, a régiségkereskedelemnek. Mindkettőre jellemző a rugalmasság, a csekély láthatóság, a tartósság, a helyettesíthetőség, az erős kötődés, a bizalom, a tapasztalat megosztása, az etnikai, családi, vallási kötődés, az értékek megosztása, jellemző a szövetségük ott, ahol különleges képességeik miatt egymásra vannak utalva.

Általánosságban megállapítható, hogy bűnözői csoportok ritkán lesznek terrorista csoporttá, azonban terrorista csoportok gyakrabban válnak bűnözői, profitorientált formációkká (például IRA, ETA, FARC, Abu Szajjaf). A terrorista csoportok tevékenységének befejezése nagymértékben függ a szociális szolidaritástól és támogatástól, bizonyos területeken (például Palesztina, Kolumbia, Szomália, Irak) jellemző a hosszú időn át tartó terrorizmus.

Németországban az utóbbi években a terrorista cselekmények száma csökkenő tendenciát mutat, a legtöbb halálos áldozat 1972-ben és 1980-ban volt, míg a sérültek száma 1980-ban és 1986-ban kiemelkedő; 1968 és 2012 között negyvenötezer ember vesztette életét erőszakos cselekményben (ebből terrorista cselekményben 112-en), 2000 és 2014 között tizenegyezren veszítették életüket erőszakos cselekményben (ebből terrorista cselekmény miatt tizenketten). Az utóbbi években összességében véve Nyugat-Európában is csökkent – különösen a légi közlekedés területén – a terrorista cselekmények száma, kiemelkedő 1988, amikor a lockerbie-i merényletben 270 ember vesztette életét.

Albrecht másik előadása *Az utazó dzsihadisták, külföldi harcosok* címet kapta. Ebben a kiindulópont a kisebb csoportok és az egyének radikalizációja. A kérdésnek különös jelentősége van a 2001. szeptember 11-i merényletek óta, több merénylő egyetemista volt, s korábban semmivel nem vonta magára a figyelmet; de a 2015-ben Párizsban, vagy a 2016-ban Brüsszelben bekövetkező merényletek több elkövetője is „kis kaliberű bűnöző” volt. Ma már azonban jellemzők az utazó terrorista harcosok, ennek történelmi előzményeit a második világháború előtti spanyol polgárháborúban találjuk meg. 2011 óta nagyjából harmincezer ember utazott Irakba és Szíriába terrorista csoportokhoz csatlakozás céljából, de jellemző a Szomáliába, Jemenbe és Líbiába utazás is, körülbelül tizenöt százalékuk Észak-Amerikából, Ausztráliából és Európából érkezett, kb. ezeröttszázan utaztak Franciaországból, kb. hétszázan Németországból, kb. kétszázan a Balkánról, nagyjából kétezer-ötszázan a kaukázusi államokból. Jelentős változás tapasztalható a harcosok számában és a célrégiókban.

2015. június 30-i adatok szerint a Németországból kiutazók körülbelül húsz százaléka meghalt, harmaduk visszatért, azok körülbelül tizedét letartóztatták, harmaduk még Szíriában, illetve Irakban tartózkodik, nagyjából tíz százalékuk elutazott a célországból, de nem tért vissza Németországba.

E jelenségek miatt különösen fontos a kutatás, a „puha intézkedések”, az információalapú közbelépés, a büntetőjogra alapozott elrettentés és védelem, valamint az igazgatási jellegű szabályozás. Kiemelkedő jelentősége van az Európa Tanács konvenciójának (2005) és kiegészítő jegyzőkönyvének (2015), amelyek szerint büntetendő a terrorista csoportokban való részvétel, a kiképzés, a robbanóanyag, fegyver stb. előállítás és alkalmazása, a kiutazás más országba, a finanszírozás, az ehhez nyújtott segítség. Hasonló jelentősége van az Európa Tanács akciótervének (2015), az ENSZ Globális terrorizmusstratégiájának (2006. szeptember 8.), a Biztonsági Tanács 2178. számú határozatának (2014. szeptember 24.). Fontos szerepük van a „puha intézkedéseknek”, mégpedig: megelőzés és visszavezetés a radikalizmusból (felhívások, fontos a család, a baráti kör, az érzelmi kötődés, a vallási tekintély, elrettentés például állandó felügyelettel, vonzás, például büntetés csökkentése, dialógus, közvetítés).

Albrecht beszélt az utazó dzsihadisták különböző csoportjairól (zsoldos, magánhadsereg, külföldi harcos, külföldi terrorista harcos), a radikalizációról (különösen a normák és értékek nemzetközivé válásáról), a toborzásról (különösen: aktívvá válás a csoportban, kiutazás, megállapodás merénylet végrehajtására). Előfordul az önradikalizáció, de jellemző a radikalizáció, illetve

a toborzás a büntetés-végrehajtási intézetekben, az iskolákban, az egyetemeken, a vallási helyeken, a családban, a szomszédságban, az interneten, az utóbbi jelentősen megkönnyíti a folyamatot, mert sok embert tesz elérhetővé, egyúttal elrejt a kommunikációt. A radikalizáció folyamatában megkülönböztetendő a csatlakozás, a részvétel, majd a kiszállás, de jellemző már a csatlakozás időszakában is a kiugrás (a lehetőségek akadályozása, a döntés átgondolása miatt). Ennek kapcsán fontos annak megválaszolása, hogy a folyamat miért kezdődik el, és hol lehet élni a megelőzés lehetőségével.

Az extremista csapatok különleges igényeket elégíthetnek ki (státus, identitás), a csatlakozásnak nem kell feltétlenül ideológiaiak lennie, bizonyos folyamatok erősíthetik a csatlakozást (például kizárt csoportok, szakítás a családdal). A külföldi harcosokat általában a státus elérése vonzza, ezen túlmenően az Iszlám Állam (ISIS) lehetőséget nyújt iszlám államban történő életvitelre, gátlatlan erőszakra; jellemző a morális átalakulás (például az ölési tilalom ölési parancsá válik). A külföldi harcosok közül sokan hazatérnek, egyesek a dzsihád más helyeire vándorolnak, mások illúzióvesztetten hazatérnek, megint mások hazatérnek terrorista erőszak alkalmazása céljából (például 2014, 2015, 2016, Párizs, Brüsszel).

A radikalizációra lehet válaszolni igazgatási intézkedésekkel (például utazási tilalom, útlevél bevonása), vagy a büntetőjog eszközeivel is, utóbbihoz kapcsolódóan a német btk.-ba új tényállásokat vezettek be 2009-ben. A viszszatérő külföldi harcosok jelentős veszélyt hordoznak, mert radikalizálhatnak másokat, terjeszthetik az ideológiájukat, használhatják a polgárháborúkban szerzett tapasztalataikat. Mindamelllett az egyre hatékonyabb védelem miatt összességében a jövőben nem emelkedhet jelentősen a terrorveszély.

Póczik Szilveszter *Külföldi önkéntes Dzsihádisták Kelet-Európából Szíriában* című előadása¹ rálátást adott a terrorizmus Kelet-Európát, köztük hazánkat érintő kérdéseire, miközben az azzal összefüggésbe hozható történelmi, társadalmi hátteret is taglalta.

Magyarországon és más kelet-közép-európai országokban a nyugat-európai és a balkáni tendenciákhoz képest ellenkező fejlődés érvényesül, ennek okai a politikai, társadalmi és gazdasági fejlődésben, valamint a muszlim lakosság társadalomszerkezetében, illetve e kettő kölcsönhatásában rejlenek. Összehasonlítva, 2015. év végi érvényes statisztikai adatokkal mutatott rá különböző országok muszlim lakosságának és az onnan Szíriába harcolni ki-

¹ Póczik Szilveszter: Muszlim radikálisok Kelet-Európa két régiójában, a Balkánon és a Visegrádi Országokban, Magyarország példáján. BHKK Műhely, 2016/1., 32–44. o. http://bhkka.hu/web-bhkka-letoltesek/BHKK_Muhely_2016_01.pdf

vándorlók arányára (például Oroszország: 16 379 ezer muszlim lakos, 800 kivándorló harcos; Franciaország: 4 704 ezer közül 700; Németország: 4 119 ezer közül 300; Amerika: 2 595 ezer közül 100; Írország: 43 ezer közül 30; Svédország: 451 ezer közül 30. A 2010-es adatok szerint a Balkán teljes lakossága 75 millió, ebből 15 millió muszlim, többségük keresztények leszármazottja és az iszlám kevésbé radikális oszmán „birodalmi” hagyományát követi; ennek ellenére 2012 óta körülbelül ötszáz albán nemzetiségű utazott Szíriába és Irakba a Balkán nyugati részéből, hogy csatlakozzon az Iszlám Államhoz és az an-Nuszra Fronthoz. Bosznia-Hercegovinában, Albániában és Koszovóban megjelent egy helyi fundamentalistákból álló befolyásos csoport, amelynek tagjai a Közel-Keleten kaptak képzést, és szoros kapcsolatot ápoltak ottani szélsőséges intézményekkel.

Albánia három és fél milliós lakosságának kétharmada muszlim. A kommunista diktatúra bukása után a vallási élet újra erősödött, és a radikális iszlám is teret hódított. A szomszédos országokban több mint kétmillió albán muszlim (Szerbiában és Koszovóban egymillió-hatszázezer, Macedóniában félmillió) él, körükben erős a nacionalista, szeparatista és radikális iszlamista irányzat. A koszovói függetlenségi háborúban, 1998–1999-ben sokan szereztek katonai tapasztalatokat. Az Iszlám Állam számára a katonai tapasztalataik miatt különösen értékesek az albán harcosok, húsz-harmincezer euró egyszeri támogatást ígér minden albán fiatalnak a csatlakozás esetére, továbbá egyszeri tízezer euró juttatásban részesíti a csatlakozót, ha a családját is magával viszi. Albániából hetven, Koszovóból hatvannégy, Macedóniából tizennégy és Szerbiából egy ember biztosan harcolt Szíriában vagy Irakban az utóbbi években.

Bosznia-Hercegovina 3,7 milliós népességnek 44 százaléka muszlim. Az 1990-es évek polgárháborúja alatt a muszlim világból mintegy háromezer külföldi dzsihadista érkezett Boszniába, emellett bőséges műszaki ellátmány és fegyverzet is, főként Afganisztánból, Pakisztánból, Szaúd-Arábiából, Jemenből és az al-Kaidától. Irán 1994 és 1996 között több mint ötezer tonna katonai felszerelést szállított. Az első külföldi dzsihadisták 1992 második felében érkeztek. 1993 augusztusában a bosnyák kormány a külföldi önkénteseket összefogó alakulatot a kormányhaderő alá rendelte. A daytoni békeszerződés szerint a külföldi harcosoknak el kellett volna hagyniuk Boszniát, de mégis mintegy ezren maradtak az országban, többnyire új néven. 2007-ben a bosnyák hatóságok azonban 420 személytől visszavonták az állampolgárságot, így végül mintegy 200 letelepedett külföldi harcos maradt Boszniában.

A dzsihadizmus új balkáni központja a Szerbia–Koszovó–Montenegró határháromszögében fekvő Szandzsák. Mintegy tizenháromezer szandzsáki ka-

pott boszniai állampolgárságot. Jelentős befolyásra tett szert az al-Kaida. 2013-ban egy szandzsákiakból álló külön alakulat is harcolt Szíriában. Az an-Nuszra Front egyik egységében közel húsz szandzsáki harcolt.

A Bulgáriában élő egymillió török nemzetiségű muszlim a teljes lakosság tizenkét százaléka. Az al-Kaidával áttételes kapcsolatban álló egyik alapítvány számos mecsetet építtetett és a vahhabita iszlámmal Korán-iskolákat finanszíroz, azonban szélsőséges aktivitásra utaló jelek nem fedezhetők fel, a szíriai konfliktus kezdete óta csupán egy bolgár önkéntes vált ismertté.

1878-ra a Balkán nagy része is felszabadult a török uralom alól. Bosznia-Hercegovina, valamint a Szandzsák okkupációja révén az Osztrák–Magyar Monarchiának hatszázezer muszlim polgára lett, az iszlám Ausztriában, majd 1895-ben Magyarországon is elismert vallás lett. Eközben egyre nőtt a szimpátia az Oszmán Birodalom iránt, mert a szultán támogatta a Habsburg-ellenes magyar törekvéseket, másrészt potenciális szövetségesként kínálkozott Oroszország ellen.

Az első világháborúban az osztrák–magyar gyalogságban számos bosnyák harcolt. Egy boszniai és albán muszlimokból álló százfős egység részt vett az 1921-es, antant elleni nyugat-magyarországi felkelésben is, amiért magyar állampolgárságot kaptak, majd 1931-ben megalapították a Budai Független Magyar Autonóm Iszlám Vallásközösséget, ennek létszáma azonban elenyésző volt.

A kommunista diktatúra idején (különösen 1968 és 1989 között) több száz fiatal érkezett a magyar egyetemekre a szovjet befolyás alatt álló muszlim országokból. Hazánkban magyar kapcsolatokat építettek ki, néhányan áttértek, és muszlim diáktársaikkal formális iszlám közösségeket hoztak létre. Jelenleg öt imaház, hét alapítvány és számos, főként üzletemberek által vezetett muszlim egyesület van jelen és tevékenykedik Magyarországon, de egyik sem mutat radikalizmusra utaló jeleket. A huszonöt-harmincezer regisztrált muszlim közül (a teljes népesség alig 0,3 százaléka) négy-ötezer lehet magyar, sokan a férjük hitére tért feleségek. Miután a 2011-es egyháztörvény megnehezítette a kisegyházak alapítását és működtetését, és tízezerben határozta meg az elismerésükhöz szükséges minimális taglétszámot, a két legnagyobb muszlim közösség, a Magyar Iszlám Közösség és a Magyarországi Muszlimok Egyháza ernyőszervezetként 2012-ben létrehozta a Magyar Iszlám Tanácsot.

Lengyelországgal és Romániával ellentétben Magyarországnak szinte alig van „bennszülött” muszlim kisebbsége. A magyarországi muszlimok bevándorlók, vagy azok leszármazottai, illetve magyar áttértek. A született musz-

limok többnyire egykori vendégdiákok, akik az 1970–1980-as években érkeztek, leginkább Líbiából, Algériából, Szíriából, Libanomból, Irakból és Afganisztánból. Őket előzetesen az otthoni, a szovjet és a magyar titkosszolgálat is gondosan ellenőrizte, ugyanis a külföldi tanulmányok feltétele a politikai lojalitás és a kellő felkészültség volt. A diákok átlagosan öt–kilenc évet töltöttek tanulással Magyarországon. Sokan megnősültek, néhányan azért, hogy a szülőföldjükön tapasztalhatónál kedvezőbb körülmények között kezdjenek karriert Magyarországon, vagy később más európai országban, így a hazájukhoz fűződő kötelékek egyre lazultak. A muszlim hallgatók sem származási országuk, sem vallásuk alapján nem alkottak igazi közösséget, inkább a személyes szimpátia alapján szövődtek köztük szoros barátságok, amelyek máig élnek az üzleti kapcsolatokban. A magyar nők körében különösen a műveltebb libanoniak és szírek, valamint a szubszaharai afrikaiak voltak népszerűek. Azoknak, akik megházasodtak, általában hamarosan gyermekük született. Feleségük családja, az igazgatás rendje, a munka világa és a társadalmi tagozódás egyéb helyei (bölcsőde, óvoda, általános iskola, gyárkornoki munkahelyek, állás) a másodlagos szocializáció színhelyévé váltak. Az egykori vendéghallgatók többnyire tiszteletre méltó családapákká és a képzettségüknek megfelelő rangú szakemberekké vagy üzletemberekké váltak, teljesen beilleszkedve új hazájuk társadalmába. Feleségük és gyerekeik rendszerint csak ritkán találkoztak a muszlim nagyszülőkkel, nem tanulták meg a nyelvüket, magyarként nőttek fel. Tanulmányaik befejeztével jó életkezdeti eséllyel indultak, nem lévén igazi muszlim identitásuk, nem érezték erős szolidaritást apjuk hazája iránt. Az egykori egyetemisták ma ötvenhatvan évesek vagy idősebbek, a gyerekeik harminc-harmincöt év körüliek, szintén jól képzettek, tömeges radikalizálódásuk kevésbé valószínű.

A délszláv polgárháború alatt negyvennyolcezer bosnyák és húszezer más nemzetiségű balkáni – főként muszlim – menekült Magyarországra. Ők és még további húszezer menedékkérő balkáni kapott szállást és ellátást az ország déli határvidékén létrehozott 32 ideiglenes menekülttáborban. Többségük az 1990-es évek végére visszatért a hazájába, kisebb részük pedig Nyugat-Európába vándorolt tovább. Jelenleg körülbelül kétezer-ötszáz–háromezer-ötszáz afrikai (az összes bevándorló mintegy két százaléka) él Magyarországon. Kisebb számban törökök és irániak is érkeztek, befektetési lehetőséget, vendéglátó- és szórakoztatóipari, vagy egyéb állást, esetleg menedékjogot keresve.

A Magyarország felé irányuló utolsó muszlim migrációs hullám 2012-ben indult Koszovóból, és a 2015-ös nemzetközi migrációs válságba torkollott. A

magyar hatóságok 2015 novemberéig mintegy száznyolcvanezer menekültkérelmet utasítottak el, 455 kérelem kapott pozitív elbírálást. Bár 2012 és 2014 között Magyarországon a menekültkérelmek összes száma a hússzorosára nőtt, a koszovóiaké pedig a százszorosára, a menekülők célországa nem Magyarország, hanem elsősorban Németország vagy valamely más nyugat-európai ország.

A nagy nyugat-európai városoktól eltérően Magyarországon nincsenek homogén muszlim lakónegyedek, nem alakultak ki párhuzamos társadalmak, a vallási ünnepeken túl nincs intenzív muszlim közösségi élet. Az iszlám nem civilizációként működik, ahogy egy muszlim államban egyébként működne. Magyarországon az iszlám ma a kulturális periférián működő minivallás, nem döntő társadalmi szereplő, nem befolyásolja érdemben a társadalmi interakciókat. Ezért sem mutatkoznak a magyarországi muszlimok körében radikalizálódásra utaló jelek.

Nem állnak rendelkezésre teljesen megbízható adatok a hazánkból kiutazott, külföldön harcoló személyekre. A magyar hatóságok – hivatalosan – nem tudnak arról, hogy magyar állampolgárok harcolnának Irakban vagy Szíriában. A szír külügyminisztérium weboldalán korábban közzétett kvázi hivatalos adat szerint azonban negyven magyar harcolt az országban, de ötven már meghaltak (az adatokat időközben nem frissítették, ma már nem is érhetők el).

Egyes hírek szerint 2013-ban a *Basár al-Aszad* elnök oldalán harcoló tizenegy magyar vesztette életét Szíriában, akik a betiltott Magyar Gárda Mozgalom tagjai voltak, emellett meghalt négy magyar–szír kettős állampolgár is a lázadók oldalán, valamint Damaszkuszban börtönbe zárták a Magyar Gárda tíz-tizenkét további tagját. A Magyar Gárda egykori tagjai elmondták, hogy a szervezetben voltak korábbi hivatásos katonák, idegenlégiósok és zsoldosok, akikről elképzelhető, hogy Szíriába szegődtek pénzért harcolni. Egy további, meg nem erősített forrás szerint a Magyar Gárda is részt vesz a harcokban a kormányerők oldalán. Az egyik bulvárlapban 2013. június 26-án közzétett cikk szerint magyar önkéntesek is harcolnak a szír konfliktusban mind a kormány, mind a lázadók oldalán. A cikk nyolc, feltehetően magyar illetőségű személyről közölt fotót. Ezzel szemben Magyarországon élő szírek valószínűtlennek tartják a Magyar Gárda részvételét a polgárháborúban Aszad oldalán. 2013. június 27-én az egyik bulvárlap meg nem nevezett damaszkuszi informátorára hivatkozva arról számolt be, hogy 93 magyar harcos vesz részt a polgárháborúban Aszad-ellenes iszlamista milíciák, hatan az an-Nuszra Front tagjaként, közülük azonban csak tizenkettő szír származású, a többi 81 önjelölt

antifasiszta, akik azért mentek Szíriába, hogy a Magyar Gárda tagjai ellen harcoljanak, és tizenegyet meg is öltek a damaszkuszi repülőtér körüli harcokban. A Jobbik külügyi szakértőjének nyilatkozata szerint a Magyar Gárda tagjai nem a párt képviselőiben vesznek részt a konfliktusban.

Valószínűsíthető tehát, hogy legfeljebb tíz-tizenöt magyar állampolgár harcol, illetve harcolt valamikor Szíriában, néhányuk biztosan nem dzsihadista, hanem hivatásos zsoldos.

Az előadó előrejelzése szerint a jelenleg kedvezőnek mondható helyzet Magyarországon és a többi közép- és kelet-európai országban alighanem csak átmeneti. A terrorfenyegetettség ezekben az országokban is folyamatosan nő. Magyarország szerepel az Iszlám Állam által meghódítandónak tekintett területek listáján. Az ország jelentős része százötven évig oszmán fennhatóság alatt állt, így ma is a kalifátushoz tartozó, felszabadítandó területnek számít. Úgy tűnik, a bevándorlókkal telített Nyugat-Európa egyre kevésbé képes újakat befogadni, így elkerülhetetlen, hogy előbb-utóbb Közép- és Kelet-Európa – benne Magyarország – egyre inkább a legális és illegális migráció célpontjává váljék. Ha lassan is, de a szüretlen és relatíve fiatal muszlim bevándorlók száma növekszik, ahogy az iszlámra áttérők (jobbára nők) száma is. Valószínűsíthetően a következő évtizedekben, ahogy korábban Nyugat-Európa nagyvárosaiban történt, megjelenik egy kettős kötődésű vagy gyökértelen ifjú muszlim nemzedék, amely egyre fogékonyabb lesz a radikalizmusra.

Michael Kilchling a *Kriminálpolitikai koncepciók és a terrorizmust érintő új büntetőtényállások* című első előadásában a terrorizmusra a büntető anyagi jog eszközeivel adható válaszokat és azok hátterét fejtegette.

A terrorizmus elleni harc megjelenik az ENSZ, az Európa Tanács, az Európai Unió, a nemzetközi szervezetek szintjén. Ezen túlmenően nagy a szerepük az egyes államoknak, egyrészt a két-/többoldalú együttműködés területén, másrészt a belső hatáskörmegosztásban. Ennek a többszintes együttműködésnek a következménye azonban a kétséges jogi alap, a demokratikus ellenőrzés elvesztése, a hatásköri konfliktus, a jogvédelem gyengítése, az alkalmazási gyakorlat statisztikai rögzítésének hiánya, az empirikus felülvizsgálathoz történő nehezített hozzáférés.

Az államok belső szabályozásának a következő (kriminál)politikai stratégiai különböztethetők meg:

1. büntetőjogi intézkedések: a büntetőjogi eszközrendszer kibővítése (speciális terrorizmus tényállások – tagság, támogatás, propaganda stb. –, részesi

- cselekmények önálló főbűncselekményként történő értékelése, a részvétel büntethetőségének kiterjesztése, előbűncselekmények megalkotása);
2. preventív intézkedések (általános megfigyelés, bizonyos személyek és csoportok intenzív megfigyelése, cselekvési tilalmak, kiutazási tilalmak – útlevel és személyi igazolvány bevonása, csak az adott országra érvényes dokumentum kibocsátása –, a radikalizációból visszavezetést célzó programok);
 3. megelőzési intézkedések (korai büntetőjogi közbelépés – előbűncselekményi tényállások –, a propaganda büntetése, gyanús személyek pénzügyi tranzakcióinak korlátozása stb.).

Ehhez kapcsolódóan a német büntető anyagi jogban a következő törvényi tényállások találhatók.

89a. § Súlyos, államot veszélyeztető erőszakos cselekmény előkészítése

(1) Aki súlyos, államot veszélyeztető erőszakos cselekményt készít elő, hat hónaptól tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A súlyos, államot veszélyeztető erőszakos cselekmény az élet [...] vagy a személyi szabadság [...] elleni bűncselekmény, amely a körülmények alapján arra irányul vagy arra alkalmas, hogy egy állam vagy egy nemzetközi szervezet létét vagy biztonságát korlátozza, vagy Németország alkotmányos alapelveit elhárítsa, hatástalanítsa vagy aláássa.

(2) Az (1) bekezdés csak akkor alkalmazható, ha az elkövető egy súlyos, államot veszélyeztető erőszakos cselekményt azzal készít elő, hogy

1. egy másik személyt képez vagy magát képeztető lőfegyverek, robbanóanyag, robbantó- vagy tűzberendezések, atom- vagy más radioaktív anyagok, mérget tartalmazó vagy előidéző anyagok, egyéb egészségre veszélyes anyagok, a cselekmény elkövetéséhez szükséges különleges berendezések előállításában vagy kezelésében, vagy az (1) bekezdésben megnevezett bűncselekmények elkövetését szolgáló egyéb képességekben;

2. fegyvereket, anyagokat vagy berendezéseket az 1. fordulat szerinti módon előállít, magának vagy másnak megszerez, megőriz vagy másnak átad;

3. magának megszerez vagy birtokol tárgyakat vagy anyagokat, amelyek fegyverek, anyagok vagy berendezések 1. fordulat szerinti előállításához szükségesek.

(2a) Az (1) bekezdés alkalmazandó abban az esetben is, ha az elkövető egy súlyos, államot veszélyeztető erőszakos cselekményt oly módon készít elő, hogy egy súlyos, államot veszélyeztető erőszakos cselekmény, vagy a (2) bekezdés 1. fordulatában megnevezett erőszakos cselekmények elkövetésének céljából Né-

metországából kiutazik abból a célból, hogy egy másik államba utazzon, amelyben a (2) bekezdés 1. fordulata szerint személyek oktatását végzik.

(3) Az (1) bekezdés alkalmazandó akkor is, ha az előkészület külföldön történik. Ha az előkészület az Európai Unió tagállamain kívül követik el, csak akkor alkalmazandó, ha német személy vagy belföldi életvitelű külföldi követi el, vagy az előkészített súlyos, állam elleni erőszakos cselekményt belföldön vagy német személy által vagy német személy ellen követik el.

89b. § Kapcsolatok felvétele egy súlyos, állam elleni erőszakos cselekmény elkövetése céljából

(1) Aki abból a célból, hogy a 89a. § (2) bekezdés 1. fordulata szerinti súlyos, állam elleni erőszakos cselekmény elkövetésében oktattassa magát, (terrorista) csoporttal (129a., 129b. §) a kapcsolatot felveszi vagy fenntartja, három évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés nem alkalmazható, ha a cselekmény kizárólag jogszertű szakmai vagy szolgálati köteleességek teljesítését szolgálja.

(3) Az (1) bekezdés alkalmazandó akkor is, ha a kapcsolatok felvétele vagy fenntartása külföldön történik. Az Európai Unió tagállamain kívüli kapcsolatok esetén csak akkor alkalmazható, ha azok felvétele vagy fenntartása német személy vagy belföldi életvitelű külföldi által történik.

89c. § Terrorizmusfinanszírozás

(1) Aki vagyoni értékeket gyűjt, átvész vagy rendelkezésre bocsát annak tudatával vagy azzal a szándékkal, hogy azokat egy másik személy [...] a 89a. § (2a) bekezdés szerinti bűncselekmény elkövetéséhez használja, hat hónaptól tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Ugyanígy büntetendő, aki [...] vagyoni értékeket gyűjt, átvész vagy rendelkezésre bocsát azért, hogy az (1) bekezdésben megnevezett bűncselekményt saját maga kövesse el.

(3) Az (1) és a (2) bekezdés alkalmazandó akkor is, ha a cselekményt külföldön követik el. Ha az Európai Unió tagállamain kívül követik el, csak akkor alkalmazható, ha német személy vagy belföldi életvitelű külföldi követi el, vagy ha a finanszírozott büntetendő cselekményt belföldön vagy német személy által vagy német személy ellen akarják elkövetni.

(5) Ha az (1) vagy (2) bekezdés szerinti vagyoni értékek csekélyek, három hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztés alkalmazandó.

A „hat hónaptól tíz évig terjedő szabadságvesztés” büntetési tétel előirányzásával a törvényalkotó kizárja a pénzbüntetés kiszabásának lehetőségét. Németországban 2015-ben 239 személy ellen 143 nyomozás indult terrorizmus gyanúja miatt, ebből 100 eljárás 128 személlyel szemben külföldi terrorista szervezet támogatása miatt.

Ezzel párhuzamosan megjelentek a speciális büntetőeljárás-jogi intézmények is:

- könnyített letartóztatás (nem szükséges különleges letartóztatási ok);
- különleges (fedett) nyomozati intézkedések (például technikai eszközök, tömeges adatok tárolása és összehasonlító elemzése, számítógépek online átkutatása);
- az igazgatási pénzmossási szabályok alkalmazása (például felügyeleti és jelentési kötelezettség);
- bővített/egyszerűsített nemzetközi együttműködés (például a hatáskörrel felruházott szerv megkerülésével közvetlen megkeresés).

A terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem lényege a szervezett bűnözés elleni, vagyont érintő intézkedések áttétele a terrorizmus területére, fontos valamennyi pénzügyi tranzakció felügyelete. A pénzmossás-felügyelet komponense egyebek között valamennyi üzleti kapcsolat, illetve pénzügyi tranzakció állandó felügyelete, bizonyos „problematikus” ügyfelek megerősített felügyelete, az intézkedések kiterjednek a nemzetközi szervezetekre, a külföldiekre, közvetlen családtagokra és „ismerten közelálló” személyekre, a felügyelet élethosszig is tarthat, a kapott adatok tárolhatók, a szabályok be nem tartása jogkövetkezményt von maga után, nincs bírói kontroll, jellemzőek a pénzügyi nyomozások, a telekommunikációs eszközök ellenőrzése, a közvetlen adatszere külföldi hatóságokkal, a vagyon bevonása, zárolása, adóztatása. A pénzügyi felügyelet sajátosságaként nem áll fenn különleges alkotmányossági védelem, nincs bírói kontroll, a tranzakció, illetve az üzleti kapcsolat utáni legalább ötévi adattárolási idő, a tárolt adatok köre kiterjed széles körű személyi adatokra is.

A felügyelet vonatkozik – egyebek között – a pénzügyi intézetekre, a biztosítókra, a biztosításközvetítőkre, a tőkekezelőkre, az ügyvédekre, a jegyzőkre, a gazdasági vizsgálókra, a felesküdtött könyvelőkre, az adótanácsadókra, az adómeghatalmazottakra.

Kilchling a második, *Terrorista bűnelkövetők a büntetés-végrehajtásban* című előadásában a terrorizmus miatt elítéltek speciális helyzetével foglalkozott.

A második világháború után a stuttgarti büntetés-végrehajtási intézetben helyezték el a terrorista bűnelkövetőket, egyszerre mintegy húszan töltötték itt a büntetésüket, a későbbiekben azonban az ország egyéb intézeteiben szétosztórtan helyezték el őket, mert a hatóságok tartottak a kiszabadításuktól. Nem állnak rendelkezésre hivatalos statisztikai adatok a terrorista elítéltekről, de bizonyossággal kijelenthető, hogy az 1970-es évektől a 2000-es évekig a Vörös Hadsereg Frakció tagjainak fogva tartása volt jellemző, a 2000-es évektől jelentek meg az iszlamista bűncselekmények miatt elítéltek, mellettük azonban megtalálhatók egyéb olyan elítéltek is, akik az intézetben radikalizálódtak. A büntetés-végrehajtás célkitűzése Németországban a társadalomba visszavezetés, szükség esetén a társadalom védelme, s nincs jelentősége az általános megelőzésnek és a vétességnek. Az elítéltek a szabadságuk előirányzott korlátozását szenvedik el, és törvény eltérő rendelkezésének hiányában kizárólag olyan korlátozások alkalmazhatók velük szemben, amelyek a biztonság fenntartásához vagy az intézet rendjének megőrzéséhez szükségesek.

Az előadó beszámolt az elítéltek fogva tartásának általános szabályairól, illetve azokhoz kapcsolódóan az elítélt terroristákat érintő eltérésekről. Így például esetükben korlátozott a nyílt intézetben történő elhelyezés, a külvilággal való kapcsolattartás, a levélváltás, a látogató fogadása felügyelet mellett történhet, az elítélt és védője közötti iratváltás tartalma bírói engedéllyel megtekinthető, a védővel való kapcsolat felügyelet mellett tartható fenn (megtörtént esetként említette, amikor a védő a terrorista bűnelkövetőnek könyvből elrejtett lőfegyvert próbált átadni), az elítéltnak az akarata ellenére védő rendelhető meghatalmazott védő helyett, a külső foglalkoztatás, a szabadságra bocsátás alapvetően kizárt, kivétel csak az igazságügy-miniszter engedélyével lehetséges, a feltételes szabadságra bocsátás esetén figyelembe kell venni a jogalkalmazási gyakorlat szerint az emberi élet gátlástalan veszélyeztetését, az áldozatok számát, egy elnyomó szervezetben történő közreműködést, a kegyelem csupán egészen kivételesen alkalmazható.

2007. februári adatok szerint két, a Vörös Hadsereg Frakcióhoz tartozó, életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt fogvatartott húsz év utáni feltételes szabadságra bocsátását a megkérdőjezték 58 százaléka ellenezte, s csupán 20 százalékuk támogatta.

A terrorista környezetből származó elítéltek esetében számtalan különleges részletszabály létezik, azok objektíve indokoltak, azonban gyakori alkalmazásuk esetén különleges rendszerré válhatnak, utóbbi esetben hozzájárulhatnak a diszkrimináció szubjektív átéléséhez, de ahhoz is, hogy a büntetés-végrehajtás a radikalizáció rizikóterületévé váljon.

Wiebke Steffen a *Szalafista radikalizáció megelőzése* című előadásában rámutatott a németországi szalafizmus lényegére, annak radikalizmussal való kapcsolatára, a szalafistává válás lehetséges háttereire, és a prevenció szükségességére.

Sokan hajlanak arra, hogy a szalafistákat terroristának tekintsék, azonban a szalafizmus heterogén mozgalom: a politikamentes, erőszakot elutasító puritán spektrumtól az aktív politikai mozgalmon keresztül az erőszakot helyeslő dzsihadista szalafizmusig (utóbbi a mozgalom kisebb részét teszi ki). A legtöbb szalafista a radikalizmushoz sorolható, utóbbi alapvetően ellentétben áll ugyan a létező társadalmi és politikai renddel, azonban sokszor kizárja az erőszak alkalmazását. Ugyanakkor a radikalizmus inkább folyamatnak, mint állapotnak tekintendő, extrémizmushoz és adott esetben terrorizmushoz is vezethet. A hatóságok ebben a tekintetben a radikalizálódást folyamatként fogják fel, amelyben addig kevésbé feltűnő személyek rövidebb vagy hosszabb idő alatt radikális álláspontokat tesznek magukévá, és az erőszak elutasításával vagy alkalmazásával a jelenlegi szabadság és demokratikus értékrend elhárítására törekszenek. Szalafizmuson érthetők az iszlámon belül azok a fundamentalista áramlatok, amelyek az elődök irányába orientálódnak, számukra a muszlimok első három generációjának élete ideális, annak elérésére törekszenek.

Jóllehet a 2014-es adatok szerint a szalafisták a németországi mintegy négymilliós muszlim lakosság csupán 0,1 százalékát teszik ki, a mozgalom növekedése az államot és a berendezkedett iszlám szervezeteket új nehézségek elé állítja, ugyanis az egyetlen helyes és lehetséges felfogásukat kizárólag a vallási forrásokból vezetik le, ezzel egy olyan igényt keletkeztetve, amely más perspektívák elutasításához és leértékeléséhez vezet, nekik csak a „helyes” vagy „hamis”, illetve a „jó” vagy „rossz” fogalmak léteznek, nehéz kérdésekre egyszerű válaszokat adnak, összetett helyzetekre egyértelmű cselekvési utasításokkal szolgálnak.

A szalafizmus elsősorban fiatal embereket szólít meg, mert fejlődésük idején nekik kell többféle feladattal megbirkózniuk: értelem- és identitáskezesés, a szülői ház elhagyása, normák és értékek kitapasztalása, diszkriminálás, megaláztatás, a hasonló felfogásúak keresése stb. A fiataloknak éppen azt adja meg, ami után kutatnak: vallásos tudást, értékeket, orientációt, értelmet, perspektívát, valóságot, világértelmezést, közösséget, bajtársakat, szembefordulást a szülőkkel, igazságosságot stb. A szalafizmus megelőzése igen nehéz, a felismerése ugyanis rendkívül ritka, mivel nagyon nehéz a fiatal embereket a radikalizáció korai szakaszában megtalálni, a motivációkat és a

hátttereket feltárni. Feltűnően sokan képzettek, egyúttal feltűnően sokan büntetett előéletűek is. Jóllehet, a fiatalok csupán kis része radikalizálódik, és korántsem minden radikalizálódás végződik erőszakkal, a szalafista radikalizmust nem szabad jelentéktelen színben feltüntetni, a társadalmi vitában azonban az eddigiekhez képest kevésbé kell dramatizálni és összességében véve tárgyilagosabban kell beszélni róla, s tartózkodni kell a szalafisták általános kriminalizálásától. Kiemelkedő jelentősége van a megelőzésnek, ebben szerepe van a rendőrség dominanciájának, az igazságszolgáltatásnak, de szükséges az államtársadalmi felfogás (család, iskola, ifjúsági szervezetek stb.), fontos a szabad vallásgyakorlás.

A szakemberek megkülönböztetik az univerzális prevenciót, amely általános, különösebb ok nélküli programokkal és intézkedésekkel a közösségre mint egészre irányul, anélkül hogy a célzott csoportokban lennének különleges rizikófaktorok: az egész társadalomra irányulnak, nem csupán a muszlimokat célozzák. Megkülönböztetik továbbá a szelektív prevenciót, amelynek intézkedései közvetlenül vagy közvetve a radikalizáció által veszélyeztetett fiatalok csoportjára irányulnak, de megcélznak olyan központi személyeket is, akik kapcsolatban állnak a veszélyeztetett csoportokkal; klasszikus intézkedések a tanácsadás és a továbbképzés. A harmadikként említendő prevenció elsősorban a visszavezetés, amely irányul problémával küszködő emberekre, megelőzi a további eskalációt, és megkísérli az egyén kiszakítását a szélsőséges csoportokból. Az utóbbi feladat a legnehezebb, mert a csoport megközelítése rendkívül nehéz, az átorientáló programok összetettek, idő- és költségigényesek. A közvetlen intézkedésekhez tartozik az elítéltekkel vagy a különböző háborúból visszatértekkel történő foglalkozás.

A nehézségek ellenére 2014-től néhány német tartomány prevenció programot indított, de továbbra is hiányzik a Németország egészére kiterjedő stratégia.

A terrorizmus elméletei című előadásában Rita Haverkamp próbálta megválaszolni a terrorizmus legalapvetőbb kérdéseit, kiindulva abból, hogy mi a terrorista cselekmény.

A történelmi gyökerek a zelótákig vezethetők vissza, akik időszámításunk után 70 körül a rómaiak ellen harcoltak, majd tömeges öngyilkosságot követtek el, de – ugyanebből az időből – jelentőségük van a szikáriusoknak is, akik törökkel rómaiakat és velük szövetséges zsidókat gyilkoltak meg, míg végül a rómaiak elpusztították őket. Az asszaszinok mozgalmát a XI. században alapították, hidegvérű gyilkosságokat követtek el, szemük előtt lebegett a Földön megvalósuló paradicsom képe, hagyták magukat elfogni és megölni,

ők muszlimok, a szunniták és a siiták közötti áramlat. A Narodnaja Volja a XIX. század második felében működött Oroszországban, 1881. március 13-án gyilkolták meg II. Sándor cárt, először követtek el merényleteket bombával, szervezetük tekinthető a modern terrorizmus kiindulópontjának.

Az előadó a terrorizmus több definícióját is megadta, az egyik *Alex P. Schmidt*től származik 1988-ból, e szerint az „*olyan, a félelem kiváltására alkalmas módszer, amelyet (részben) titkosan működő személy, csoport vagy állam követ el, ismétlődően, egyéni beállítottságból eredő bűnügyi vagy politikai okok miatt, amelyben – a gyilkossággal ellentétben – az erőszak közvetlen célpontjai nem a fő célpontok. Az alkalmazott erőszak közvetlen emberi áldozatait véletlenszerűen vagy kiválasztással (képviselő vagy szimbolikus célpontok) jelöl ki valamely célcsoportból, egyúttal az üzenet hordozójának is szánják. A terrorista (szervezet) és veszélyeztetett áldozatok, valamint a fő célpontok közötti fenyegetésen és erőszakon alapuló kommunikációs eljárásokkal a fő célpontot (közönséget) manipulálja, amelyet ez által a rettegés, a követelések vagy a félelem célpontjává alakít, attól függően, hogy elsősorban megfélemlítést, kényszerítést vagy propagandát akarnak-e ezzel elérni.*”

A terrorizmus manapság már kommunikációs stratégia is, a nyilvánosságra irányul, az üzenet közvetítésében a tömegmédiának is szerepe van, ugyanis „az üzenet nélküli terrorizmus nem terrorizmus”, ebben a kontextusban értelmezhető a 2001. szeptember 11-én, egyesült államokbeli célpontok ellen végrehajtott támadás is. A definícióira általában jellemző a politikai vagy vallási motiváció, az erőszakos cselekedet vagy erőszakkal való fenyegetés, az üzenet küldése, a cél szimbolikus jelentősége, a nem állami aktorok, az áldozat és a célközösség különbözősége, a civilek elleni erőszak. A fogalom meghatározás azonban sokszor nehéz, mert az annak alapjául szolgáló egyéb fogalmak meghatározása is nehézségekbe ütközik (például ki a civil személy, kizárólag anyagi káros cselekmény esetén beszélhetünk-e terrorizmusról). Mindamellet az aktuális politikai hozzáállás megválasztása nem könnyű, emiatt sok esetben alig határolható el egymástól a terrorista és a szabadságharcos személye (például *Jasszer Arafat*, a Palesztin Felszabadítási Szervezet vezetője; *Nelson Mandela*, az Afrikai Nemzeti Kongresszus vezetője, utóbbi 27 évet töltött börtönben, később a Dél-afrikai Köztársaság elnöke; *Menáhém Begin*, akinek szervezete Izrael függetlenségéért harcolt, 1946-ban 91 halálos áldozattal járó bombamerényletet hajtott végre, később Izrael miniszterelnöke; mindannyian Nobel-békedíjat kaptak).

Az előadó elhatárolta egymástól napjaink két legjelentősebb terrorszervezetét, az al-Kaidát és az Iszlám Államot: a legfontosabb különbség, hogy az

előbbi elsősorban merényleteket követ el a „Nyugat” ellen, és államot keletkeztető szándéka nincs, illetve nem jelentős, míg az utóbbi modern értelemben vett államot akar létrehozni.

Gunda Wöflner a *Radikalizálódás és toborzás: Egy tudományon belüli megközelítési kísérlet* című előadásában egyenlőségelet tett a terrorizmus és az extrémizmus közé, példaként napjaink több terrorszervezetét is említette (Iszlám Állam, al-Kaida, RAF, ETA, NSU, FARC).

A kiinduló kérdésfeltevés lényege: hogyan jut el valaki addig, hogy terrorista legyen, avagy hol fejeződik be a politikai ellenállás és hol kezdődik a terror? Wöflner próbálta megadni a radikalizáció fogalmát, ez azonban nehézségekbe ütközik, mert kevés tapasztalati adat áll rendelkezésre (ennek egyik oka az, hogy az elítéltek nem szívesen beszélnek a kutatókkal a büntetés-végrehajtási intézetekben), de nem állnak rendelkezésre világos fogalmi elemek sem.

Mullins 2010-ből származó fogalommeghatározása szerint a radikalizáció a militáns iszlám ideológia átvételének folyamata. Egy folyamatról van szó, amely politikai, vallási, személyes átalakulás, egyre növekvő elfogadása egy másik nézetnek, az átalakulási folyamat alapján megkülönböztethető például a „házilag készített”, a bevándorolt, a büntetés-végrehajtási, vagy a másik hitről áttért terrorista.

A radikalizálódás magyarázható egyéni tényezőkkel (például a „fekete özegek” Csecsenföldön, az oroszok elleni akcióban életüket veszítők feleségei, a hozzátartozók észre sem veszik belső átalakulásukat), valamint mások befolyásolásával (kapcsolat másokkal), azonban alapvetően kudarcot valló emberekről van szó, akik egy számukra hősies küzdelemben ki akarnak emelkedni, míg a többségük pszichológiai változást sem mutat. Az elméleti kiindulópont szerint fontos a csoport összetartozása, az egyénekre kifejtett nyomás, a tapasztalatok szerint a radikalizálódott személy tipikusan férfi, fiatal, egy részük fiatal korában radikalizálódott, aminek kiváltó oka lehet például az elidegenedés, az elszigeteltség, a megalázottság, kapcsolat valamely karizmatikus személlyel, vágy az elfogadásra, elismertségre, megbecsülésre. A politikatudományi megközelítés szerint a radikalizálódás oka a politikai pártok kudarca, amelyek nem tudnak kötődést kínálni az embereknek. A büntetés-végrehajtási intézetekben különösen nagy a radikalizálódás veszélye, a bűnözők ott válhatnak dzsihadistává, ennek egyik magyarázata a jelentéktelenség érzése lehet.

Az előadó összegzése szerint nem állítható fel rizikóprofil, a radikalizálódó személy általában fiatal férfi, akinek esetében pszichológiai átalakulásról

van szó, más személyek tapasztalatai elősegítik a radikalizálódás folyamatát, ami hónapokkal az előtt kezdődik, hogy mások ezt éreznék, jellemző a „megfertőződés”.

Filip Vojta *A gyűlölet-bűncselekmény, Etnikai-nacionalista Terrorizmus és Posztkonfliktus Egyesület² – Valamikor a Balkánon* címmel tartott előadásában bemutatta a címben jelzett társaságot, amely az egykori Jugoszlávia területén elkövetett háborús és emberiesség elleni bűncselekmények feldolgozásával foglalkozik, abból kiindulva, hogy „Mert még sosem tanultak az emberek a történelemből, és a jövőben sem fognak”³.

Az egykori Jugoszláviában az 1990-es években elkövetett háborús és emberiesség elleni bűncselekmények kapcsán előzményként utalt a Török Birodalomban az örmények ellen 1915-ben elkövetett népiirtásra, a zsidók második világháború alatti elpusztítására, valamint az 1955-től napjainkig egyéb országokban (például Szudán, Kína, Irak, Pakisztán, Uganda) elkövetett bűncselekményekre is. Kiemelte, hogy 1992 és 1995 között Bosznia-Hercegovinában legalább kétszázhuszonezer, míg 1998–1999-ben Koszovóban legalább tízezer ember vesztette életét gyűlölet-bűncselekmény következtében. Az úgynevezett „Harff-modell” ismertetésével mutatott rá a polgárháború előtti tömeggyilkosságok periódusaira, az etnikai és vallási szakadásra, a csekély gazdasági fejlődésre, az egymást kizáró ideológiai és zsarnoki uralomra mint a polgárháborút kiváltó folyamatokra. Utalt az elkövetett bűncselekmények Jugoszlávia utódállamaiban történő eltérő megítélésére, így a „szabadságharcos” és a „terrorista” fogalmak más tartalmú értékelésére. Nézete szerint a jövőbeni konfliktusok elkerülése érdekében kiemelkedő jelentősége van a múlt folyamatai megértésének.

Az előadások után lehetőség nyílt kérdések feltevésére, az elhangzottak megvitatására. Így egyebek között az egyik kérdésre adott válasz szerint nem jósolható meg a Közel-Kelet jövője, egy másik kérdésre adott válasz alapján pedig megismerhettük az előadó álláspontját, miszerint a terrorizmust alapvetően személyek, illetve csoportok oldaláról közelítik meg, de a fogalom megvizsgálható az állam oldaláról is, értelmezhető ugyanis az „államterrorizmus” is, amire történelmi példa a francia forradalom, de napjaink eseményei alapján említhető az egyik szunnita többségű ország, amelyben halálra ítélik, majd kivégzik az egyik síita vallási vezetőt, s az állam ezen eljárásában fel-

² Ethno-Nationalist Terrorism and Post Conflict Society.

³ „Denn noch niemals haben Menschen aus der Geschichte gelernt, und sie werden es auch in Zukunft nicht tun.” Kurt Tucholsky: Glossen und Essays. Die Weltbühne, Nr. 1, 1926, S. 1. <http://www.textlog.de/tucholsky-vorwaerts.html>

fedezhető az eltérő vallású kisebbség megfélemlítésének célzata. Az egyik felszólaló – az előadó véleménye szerint is alátámasztott – nézete szerint a „terrorista” meghatározása erősen függ az adott ország politikai céljaitól, illetve egyéb érdekeitől, így például az Iszlám Állam, a Kurd Munkáspárt (PKK, Törökország, Irak), vagy a Kurd Népvédelmi Egységek (YPG, Szíria) szervezeteket eltérően értékeli az Európai Unió, az Egyesült Államok, Törökország, vagy Oroszország terroristaként, érdektelenként, vagy akár szövetségesként.

CSEGE GYULA

A terrorizmussal kapcsolatba hozható internetes megosztások kezelése és megoldása házánkban

A közelmúlt, illetve a jelen idők tapasztalatai és ez irányú kutatásai egyértelműen bizonyították, hogy az extrémizmusok, valamint a terrorizmussal kapcsolatba hozható személyek és csoportok kapcsolattartása, koordinációja és népszerűsítési iránya az internet használata felé tolódik, és vezető szerepre is az online csatornákon törekszik¹. A kapcsolattartási módusok mellett a videomegosztások, adatbázisok használatának megváltozása során számos új tendencia mérhető, amelyre az elmúlt évek megemelkedett terrorkockázataival szembenező államoknak is válaszolniuk kell².

A helyes és hatékony reakcióhoz és a felkészülés szükségességéhez át kell tekintenünk, milyen kérdések adódhatnak a vizsgált területtel kapcsolatban, hogyan állapítható meg, jelenleg milyen feladatok valósultak meg, és melyek azok a megnyugtató intézkedések, amelyekkel megállítható, korlátozható, illetve ellenőrizhető az interneten megosztott adatok segítségével folytatott támadásokra történő online felkészülés, vagy a szélsőséges kommunikáció, továbbá a terrorcsoportok propagandája³. Meg kell állapítanunk, melyek azok a felületek, melyek a terrorizmussal kapcsolatos népszerűsítő weboldalak, amelyeken szükséges ellenőriznünk a videók, képanyagok, dokumentációk megosztását⁴.

Hogyan ellenőrizhetők ezek a csatornák, miként lehet megállapítani, kik regisztráltak ezekre a felületekre, milyen lehetőség van az adatforgalom ez irányú monitorozására, milyen bűncselekményt követ el az, aki az interneten szándékozik népszerűsíteni a szélsőséges ideológiákat, milyen oldalak és fórumok jelentek meg a korábbi elkövetett cselekményeknél⁵. Hogyan lehet fel-

1 Gabriel Weimann: Terror on Facebook, Twitter, and Youtube. *The Brown Journal of World Affairs*, vol. 14, iss. 2, 2010, pp. 1–3.

2 Gabriel Weimann: Virtual Disputes: The Use of the Internet for Terrorist Debates. *Studies in Conflict and Terrorism*, vol. 29, no. 7, 2006, pp. 623–639.

3 Paul Gill: Online Behaviours of Convicted Terrorists. *VOX-Pol Publ.*, 2016, p. 4.

4 Amy E. Thornton: Understanding Radicalisation. Doctoral thesis. University College London, 2015

5 Jacob A. Ravndal: The Online Life of a Modern Terrorist: Anders Behring Breivik's use of the Internet. *VOX-Pol*, October 28, 2014. <http://www.voxpol.eu/the-online-life-of-a-modern-terrorist-anders-behring-breiviks-use-of-the-internet/>

készülni a témához kapcsolódó kockázatokra, melyek azok a jogszabályi keretek, amelyek lehetőséget adnak ennek ellenőrzésére, hol végződik a magánszféra ebben az esetben, valamint meddig tart a jogszabályi védelem.

A jelenlegi lehetőségek és a felelősség felmérése

A kockázatok felmérése érdekében szükséges vizsgálnunk a hazai képességeket, azt, milyen rendvédelmi szervek foglalkoznak, foglalkozhatnak jogszabályon az internetes tartalmak monitorozásával.

A nemzetbiztonsági törvény⁶ alapján elektronikus tartalmak ellenőrzését jogszerű céllal és engedéllyel a nemzetbiztonsági kockázatok felderítése céljából az Alkotmányvédelmi Hivatal, az Információs Hivatal, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, valamint a Terrorelhárítási Központ végezheti. A felsorolt szervek egyike sem nyomozó hatóság. Az ellenőrzés és az információ ebben a kérdéskörben nem minden esetben elégséges, ameddig nem tudjuk ezt megnyugtatóan feldolgozni, és az érintetteket bíróság elé állítani, meggátolni szélsőséges ideológiák terjesztését, addig nem lehet megfelelő választ kialakítani a felvetődő kockázatokra. A két területet azonban el kell választani egymástól. A kockázatok⁷ felmérése során más körülmények igazolása szükséges, mint egy nyílt büntetőeljárás⁸ folyamán.

Fontos még a kérdéskör, és vizsgálatra szorul, hogy milyen változások szükségesek ennek ellenőrzésében annak megállapítására, hogyan hozhatók nyilvánosságra⁹ a kockázatosnak ítélt információk, hogyan lehet azokat a weboldalakat feltérképezni, amelyek külföldi szerverekről működnek, hogyan lehet ezek tartalmát megváltoztatni, vagy egyenesen hozzáférhetetlenné tenni. Ennél a kérdésnél a Kuruc.info oldallal kapcsolatos intézkedések és lehetőségek nyújthatnak támpontot¹⁰.

6 A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény.

7 1. Véletlen, egyedileg nem látható és nem akart jövőbeni esemény lehetősége, amely új szükségletet, kárt, veszteséget, hátrányt, nem kívánatos állapotot okoz. 2. Bizonytalan bekövetkezésű negatívan értékelt következmény. A veszély realizálódásának valószínűsége. Rendészettudományi szöszedet, Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 2008

8 A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény rendelkezései szerint.

9 A minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. és a a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény rendelkezéseinek együtt alkalmazása során.

10 A Kuruc.info weboldal tartalma vonatkozásában a II. és III. Kerületi Ügyészség a honlapon egy 2013 júliusában megjelenő, a holokauszot tagadó megállapításokat tartalmazó cikkének végleges hozzáférhetetlenné tételét kezdeményezte, mivel az írás kétségbe vonja a haláltáborban történő rémtettek.

A szélsőséges tevékenységgel, terrorizmussal kapcsolatos területen formálisan van nemzetközi együttműködés titkosszolgálati, rendvédelmi szinten, de gyakorlati megvalósulása az Európai Unió Biztonságtudományok Intézetének vizsgálata alapján akadályokba ütközhet¹¹.

Hatáskör és illetékesség

A kérdést a vizsgált terület komplexitása tükrében első körben nemzeti titkosszolgálati szinten kell megközelíteni, az adatgyűjtést az erre jogosult szervek el tudják végezni jogszabályi lehetőségeik és technikai feltételeik alapján.

A jogszabályi felhatalmazás vizsgálatából kiindulva a nemzetbiztonsági törvény 5. §-a szerint az Alkotmányvédelmi Hivatal feladata Magyarország alkotmányos rendjének törvénytelen eszközökkel történő megváltoztatására vagy megzavarására irányuló leplezett törekvések felderítése és elhárítása.

Az alkotmányos rendet több irányból érhetik támadások, az annak megváltoztatására vagy megzavarására irányuló leplezett törekvések különböző formában és intenzitással jelentkezhetnek. Az alkotmányos rendet éppúgy veszélyeztethetik a *szélsőséges vallási törekvések, mint a demokratikus jogrendet elutasító ideológiai alapon szerveződő, vagy erőszak alkalmazására kész csoportok*. Az alkotmányos garanciák fenntartása fontos állampolgári érdek, így a jogalkotó az Alkotmányvédelmi Hivatal velük kapcsolatos információgyűjtő tevékenységéhez – a törvényben rögzített feltételek fennállása esetén – a titkosszolgálati eszközök és módszerek¹² alkalmazását is lehetővé tette¹³.

Az Információs Hivatal aktív szerepet vállal a terrorizmus elleni küzdelemre irányuló titkosszolgálati együttműködésben, amely során Magyarország részt vesz a nemzetközi terrorizmus kockázatainak közös elemzésére, értékelésére és kezelésére szolgáló különféle nemzetközi kezdeményezésekben. A terrorizmus elleni küzdelem összkormányzati tevékenység, amelyen belül az Információs Hivatal Magyarország biztonságát, politikai, gazdasági

Ebben az ügyben az eljárásra illetékes Budapest II. és III. Kerületi Bíróság a cikk és az ahhoz fűzött hozzászólások végleges hozzáférhetlenné ítéletét rendelte el. 2015 májusában a Budapesti V. és XIII. Kerületi Ügyészség indítványozta a Kuruc.info.hu egyik oldalának teljes blokkolását, a nemzetbiztonsági rendszerek bünei nyilvános tagadásának büntette miatt. Az Egyesült Államok egyik szerverén tárolt weboldal adatait a mai napig nem lehetett eltávolítani technikai és jogsegélynehézségek miatt.

¹¹ Björn Fagersten: For EU eyes only? Intelligence and European security. Institute for Security Studies, no. 8, 2016, pp. 1–4.

¹² A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 54. és 56. §-a alapján.

¹³ <http://ah.gov.hu/html/alkotmanyvedelem.html>

és más érdekeit, állampolgárait veszélyeztető, ideológiailag motivált, politikai célokat követő nemzetközi terrorszervezetek és külföldi szélsőséges csoportok struktúrájára, tagjaira, tervezett erőszakos cselekményeire, támogatói körére, pénzügyi-gazdasági hátterére és infrastruktúrájára vonatkozó, a terrorcselekmények megelőzését célzó titkosszolgálati tevékenységet folytat. Az állami-politikai döntéshozók tájékoztatása érdekében figyelemmel kíséri az egyes államok és a terrorszervezetek közötti összefonódásokat, a titkosszolgálatok és a *terrorista szervezetek, szélsőséges politikai-vallási csoportok* közötti kapcsolatokat, a *terrorista szervezetek által alkalmazott új módszereket (például internethasználat)*, a terrorszervezetek biológiai, illetve vegyi fegyverek előállítására vonatkozó törekvéseit¹⁴.

A Terrorelhárítási Központ szintén igen jelentős részben képes hozzájárulni anyagi, technikai és személyi lehetőségeihez mérten a szélsőséges ideológiák internetes terjedésének feltérképezéséhez, valamint a terrorszervezetek kommunikációjának, propagandájának felderítéséhez¹⁵. A Terrorelhárítási Központnak nincs titkosszolgálati és nyomozati jogköre, azonban a rendőrség terrorizmussal kapcsolatos feladatainak ellátására létrehozott önálló költségvetési szerv¹⁶. A magyarországi terrorfelderítést a rendőrségi törvény egyértelműen szabályozza, az ezzel kapcsolatos jogosítványokkal a rendőrséget ruhazza fel¹⁷.

Az említett nemzetbiztonsági szolgálatok és rendőrségi szervek a központi koordinációs feladatokat ellátó szerv, a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központnak (Tibek) jeleznek a nemzetbiztonsági érdeksélem elkerülése érdekében¹⁸.

¹⁴ http://www.mkih.hu/feladatkorok_terrorizmus.shtml

¹⁵ A terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól szóló 295/2010. (XII. 22.) kormányrendelet 2. § (1) bek. A kormány a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvényben meghatározott terrorizmust elhárító szervként a Terrorelhárítási Központot jelöli ki.

¹⁶ A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 1. § (1) bek. A rendőrség feladata az alaptörvényben meghatározott feladatok mellett a határforgalom ellenőrzése, a *terrorizmus elleni küzdelem* és az e törvényben meghatározott bűnmegelőzési, bűnfelderítési célú ellenőrzés, valamint a bűncselekményből származó vagyon visszaszerzése.

¹⁷ A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 10. §: Magyarország területén a) felderíti a terrorszervezeteket; b) megelőzi, felderíti, illetve elhárítja magánszemélyek, csoportok, szervezetek terrorcselekmény elkövetésére irányuló törekvéseit és megakadályozza azt, hogy bűncselekményt kövessenek el; c) megakadályozza, hogy magánszemélyek, csoportok, szervezetek terrorszervezet működését anyagi források biztosításával vagy más módon elősegítsék [...]

¹⁸ 1995. évi CXXV. törvény 8/A § k) pont: figyelemmel kíséri a bűnszervezetek és terrorszervezetek, valamint a szervezett bűnözői és terrorista csoportok tevékenységét, az ilyen szervezetek és csoportok egymáshoz való viszonyát, kapcsolatait, a jogsértő módon szerzett vagyonuk, illetve az ilyen vagyon jogsértő eredetének leplezésére irányuló törekvéseik és az ilyen célt szolgáló vállalkozásaik elemzésével segítséget nyújt az ellenük való fellépéshez [...]

A Tibet a megismert információ teljes spektrumára vonatkozó adatokat meg tudja adni a nyomozó hatóságoknak vagy az Európai Unió központi koordinációs bizottságainak, tehát a területen ennek figyelembevételével megvalósuló feladatmegosztást lehet végrehajtani, a jogszabályok adta keretek betartásával. A nyomozó hatóságok a tényleges büntügyi relevanciánál jelzést kapnak a Tibektől, és így érdemi nyomozást, esetleg operatív nyomozó hatósági felderítést végezhetnek a Magyarországon üzemelő extrémizmus-népszerűsítő oldalak, videomegosztások kapcsán. Az ilyen jellegű cselekmények nehezen megfogható és értelmezhető vetületei miatt egy szerv önmagában nem minden esetben képes megnyugtatóan elvégezni azt a feladatot, amit az európai uniós kötelezettség a nemzetközi extrémizmussal, terrorizmussal kapcsolatos feladatként meghatároz.

Fontos továbbá az extrémizmus-terrorizmus jelenleginél erősebb vetületeivel kapcsolatos megosztási arányok emelkedése. A netes szélsőséges terroristatoborzás és népszerűsítés nemzetbiztonsági kockázatokkal jár, azonban büntetőjogi vetület és büntetőjogi relevancia a hatályos büntető törvénykönyv rendelkezései és a joggyakorlat alapján nehezen mutatható ki¹⁹. A terrorizmussal kapcsolatos erőszakos bűncselekményeknél árnyaltabb képet mutat a háborús uszítás, amelynél az internetes megosztások, videók, propagandafeltöltések ütköztethetők. A 2012. évi C. törvény, azaz a büntető törvénykönyv 331. § b) pontja alapján, *aki nagy nyilvánosság előtt a terrorizmus támogatására uszít, vagy egyébként a terrorizmust támogató hírverést folytat*, azokat büntetni rendeli a jogszabály. Szélesebb körű kockázatot jelenthetnek ennek fogadói, vagyis a tartalmak *figyelői és nézői*, ez a nemzeti információk érdekeken is túlmutathat.

Nemzetközi szövetségi rendszerünkben az említett körülményeknek összeurópai érdeket is szolgálniuk kell, e miatt az együttműködés magasabb szintre emelkedett, az elmúlt évben a korábbi közös uniós politikai munka mellett létrehozták az úgynevezett Európai Terrorizmus-ellenőrző Központot

¹⁹ A büntető törvénykönyvből szóló 2012. évi C. törvény 314. § b) pont: Aki abból a célból, hogy állami szervet, más államot vagy nemzetközi szervezetet arra kényszerítsen, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön terrorista csoportot szervez. 316. §: Aki a) terrorcselekmény elkövetésével fenyeget; vagy b) terrorista csoporthoz csatlakozás céljából Magyarország területéről kiutazik vagy azon átutazik 318. § (1) bek.: Aki terrorcselekmény feltételeinek biztosításához anyagi eszközt szolgáltat vagy gyűjt, vagy terrorcselekmény elkövetésére készülő személyt vagy rá tekintettel más anyagi eszközzel támogat, büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. 331. § (1) bek.: Aki nagy nyilvánosság előtt háborúra uszít, vagy egyébként háborús hírverést folytat, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. (2) bek.: Az (1) bekezdés szerint büntetendő, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, aki nagy nyilvánosság előtt a terrorizmus támogatására uszít, vagy egyébként a terrorizmust támogató hírverést folytat.

(Europol's European Counter Terrorism Centre; ECTC), és ezen belül az unió internetajánlási egységét (EU Internet Referral Unit; IRU). Az ECTC az Europol szervezeti egysége a terrorizmussal kapcsolatos feladatok elvégzésére, amely mellett egy kifejezetten internetes tartalommal összefüggő csoport létrehozására került sor. Az egység a beszámolója alapján eredményes munkát végez: 2015. november 5-ig 1079 ténylegesen értékelt tartalmat mutató adatot tett közzé, míg 2016. július 1-jén ez az adat már 11 050. Ugyanebben az időszakban az internetről eltávolított anyagok száma 511-ről 8949-re növekedett. Az emelkedés igen jelentős, a 2017-re vonatkozó prognózisok hasonlóan radikális emelkedést jósolnak²⁰. Az IRU 2017-től saját 24 órás monitorozást és szakmai munkát tervez az egyre több feladat miatt.

Lehetséges nemzeti megoldások

A szükséges lépések között megfontolandó lehet az eredményesebb felderítéshez a polgári titkosszolgálatok és az információgyűjtő szervezetek részére egy konkrét minisztériumi *feladatmeghatározás*, egy az extém tartalmakkal kapcsolatos *miniszeri feladat- és hatáskör-kijelölő protokoll*²¹ kiadása a témában. Ennek alapján a szélsőséges terjesztő és megosztó, illetve tartalomhasználói irányokba magasabb fokú és célirányos adatgyűjtést hajthatnak végre a hatáskörrel felruházott szervek. A megismert és ekkor már minősített adatokat, a jogi szignalizáció után Tibek-koordináció alapján és az elemzési munkát követően az IRU tájékoztatásával lehetne megnyugtatóan nemzetközi, tartalomszolgáltatói szinten kezelni. Ennél a folyamatnál a határidő rövidülésére lehet számítani, mivel esetleg gyorsan eltávolíthatják a vizsgált online tartalmakat. Nemzeti szinten büntető jogszabályi ütköztetéssel nyomozás folytatható, erről az információ súlyossága, relevanciája, és az érintettség köre alapján dönthet a nemzetbiztonsági törvény alapján a Tibek. A terület bűnügyi vetületei alapján kijelölt nyomozó hatóság a kérdéskörben a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda csúcstechnológiai bűnözés elleni osztálya, illetve az extrémizmusokkal kapcsolatban felvetődő bűncselekmények alapján más nyomozó hatóságok bevonásával megnyugtatóan

²⁰ <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/eu-internet-referral-unit-year-one-report-highlights>

²¹ Az „*extrém-terror online protokoll*” egyértelműsíteni és határidőhöz kötné az internetes feladatokat a rendvédelem teljes spektrumában, valamint egy egyértelmű és objektív „*extrém-terror skálán*” azonnal jelzéssel elhelyezett észlelésekkel gyorsítani és standardizálni lehetne a területen felvetődő adatokat.

kezelhetők a felmerült adatok az igazságszolgáltatás előtt. A nyomozati szakot szintén adatpontosító céllal megelőzheti az operatív felderítés²², amely a nemzetbiztonsági jelzésre reagálva és ezzel összefüggésben képes feltérképezni a szélsőséges ideológiák hazai hirdetői, illetve fogadói csoportjait és érintettjeit.

A vizsgált információknál igen fontos körülmény, hogy önmagában egy rendvédelmi szerv kevés esetben tudja hatékonyan kezelni, teljeskörűen feldolgozni. Az esetek egy részénél központi összefogásra, magas szintű koordinációra és határozott állományilletékes vezetői feladatmeghatározásra van szükség, tekintettel arra, hogy az ilyen típusú extrémizmushoz kapcsolódó adatok és szélsőséges ideológiákat népszerűsítő és toborzó csatornák is olyan későbbi veszélyeket rejtnek, olyan eljárásrendeket hoznak a felhasználók körében, amelyek segítségével magasabb fokú terrorirányú szervezkedés valósulhat meg.

A magas szintű információcsere idején sor kerülhet azoknak az adatoknak az elemzésére, hogy ki milyen gyakorisággal használja hazánkban a szélsőséges propagandacsatornákat. Szükséges Magyarországon is egy eljárásrend azoknak a feltérképezésére, akik rendszeres látogatói az ilyesféle propagandaoldalaknak és népszerűsítő fórumoknak, így e személyek büntetőeljárás alá vonása is megvalósulhat. Nem minden esetben elég az információ, a szélsőséges egyének drasztikus elrettentéséhez nyílt lépés is indokoltta válhat, e demonstratív folyamatok elrettentő erőként jelentkezhetnek a szélsőséges folyamatok kialakulásánál.

A nemzeti, illetve az európai szintű együttműködés igen fontos, tekintettel arra, hogy a résztvevők által kijelölt összekötők, a gyakorlati információkat átadók olyan tapasztalatokat gyűjthetnek, illetve olyan felméréseket végezhetnek, amelyek segítségével gyorsan tudnak tendenciákat követni. A felmérések és az összeurópai új irányok megmutathatják, hogy mely országban milyen formában kerül sor tiltott tartalmak feltöltésére, milyen fontos csatornákat használnak az érintettek, milyen biztonsági szoftverek és biztonsági csatornák, illetve titkosítási folyamatok látszanak a háttérben.

Összegzés

A vizsgált terület igen fontos, és széles spektrumban értékelhető. A témának biztonságpolitikai, nemzetbiztonsági, nemzetközi, rendvédelmi, informatikai

²² A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 64. és 69. § rendelkezései szerint.

vetületei is vannak, de ebben az időszakban talán a legfontosabb a kockázatok felmérése, és a nemzeti szintű válaszadás. A nemzetközi szinten rendelkezésre álló lehetőségek, mint például az uniós és a rendvédelmi együttműködések igazolják a terület fontosságát és szükségességét.

A kockázatok legfajsúlyosabban az online felületen jelennek meg, a szélsőséges ideológiák, valamint a terrorizmussal kapcsolatos propaganda terjesztésével. Az intézkedés szükségessége nemzetközi szinten emelkedő tendenciát mutat, de megjelennek azok az információk is, hogy az államok közötti titkosszolgálati adatcsere nehézségekbe ütközik.

A nehézségek kiküszöbölése igen összetett terület, hiszen minden állam titkosszolgálatja védi a saját forrásait és adatbázisait, mint ahogy azt az Európai Unió erre vonatkozó kutatásai is igazolják.²³ A tapasztalatok alapján a nemzet érdeke előrébb való a közös érdeknél, és ez akadályozhatja a hatékony felderítést.

Hazánknak a nemzeti szintű felderítési rendszerben nagy lehetőségei vannak, mivel a titkosszolgálatok és a rendőrség nemzetközi együttműködésben tevékenykedő egységeinél is jelentős szakembergárda dolgozik. A központi koordináló szerv létrehozásával 2016-ban szervezeti változások is történtek a területen, így a következő időszakban megvalósítható a szélsőséges ideológiával átitatott propagandatartalmak megosztásának feltérképezése. Nagy probléma, hogy jelentősen növekedhetnek a terrorizmussal kapcsolatba hozható tartalmak, így szükség lesz az említett szervek anyagi, szakmai fejlesztésére.

A másik szükséges fejlesztési terület a propagandatartalmakkal kapcsolatos információk szélesebb körű megosztása, mivel az elkövetés sem nemzeti szinten valósul meg.

A gyors információcserénél talán az egyik legfontosabb szempont a megjelenő hazai szélsőségestartalom-fogyasztói kör feltérképezése, ezt segíthetik a nemzetközi együttműködésből származó adatok és a hazai felderítés. A visszatérő látogatók, szimpatizánsok feltérképezése csak szoros és gyors nemzetközi szakmai együttműködés mellett valósulhat meg. A szélsőségestartalom-fogyasztói monitorozás hosszú távú eredményekkel járhat, hiszen a felderített veszélyes tartalom felfüggesztése után a vizsgált személy új kockázatos felületeket fog keresni, immár a hatóságok látókörében.

A 2015-ös események és a biztonsági szint növekedése nyomán a terrorszervezetek és szélsőséges ideológiák terjesztőinek hírközlési lehetőségei egyre szű-

²³ Björn Fagersten: i. m.

külnek. A zártabb határok és ellenőrzöttebb schengeni zóna²⁴ miatt az online felületre kerülhet a terrrorszervezetek hírközlése is. Fontos kiemelni, hogy az eddig a szélsőségesek által használt információs csatornákat a titkosszolgálatok és a nyomozó szervek európai szinten nyilvánvalóan ellenőrzés alatt tartják, így megszűntek azok a biztonságos csatornák, amelyeken a terrorizmusban érintett személyek és csoportok kockázatmentesen kommunikálhattak.

A határok lezárásával és erősebb ellenőrzésével a futárok, illetve a közvetlen kapcsolattartásban részt vevők utaztatása nem lehet perspektíva. Az internet azonban kiváló terep az információátadásra és adatcserére, bár ennek ellenőrzése is folyamatos az Európai Unióban, így a terrrorszervezeteknek olyan fajta információközlési metódusokat kell kidolgozniuk, amellyel nagyon gyorsan és célravezetően juttathatják el az együttműködőknek az információt.

IRODALOM

Fagersten, Björn: For EU eyes only? Intelligence and European security. *Institute for Security Studies*, no. 8, 2016

Gill, Paul: Online Behaviours of Convicted Terrorists. *VOX-Pol Publ.*, 2016

Ravndal, Jacob A.: The Online Life of a Modern Terrorist: Anders Behring Breivik's use of the Internet. *VOX-Pol*, October 28, 2014. <http://www.voxpol.eu/the-online-life-of-a-modern-terrorist-anders-behring-breiviks-use-of-the-internet/>

Thornton, Amy E.: Understanding Radicalisation. Doctoral thesis. University College London, 2015

Weimann, Gabriel: Virtual Disputes: The Use of the Internet for Terrorist Debates. *Studies in Conflict and Terrorism*, vol. 29, no. 7, 2006

Weimann, Gabriel: Terror on Facebook, Twitter, and Youtube. *The Brown Journal of World Affairs*, vol. 14, iss. 2, 2010

INTERNETES HIVATKOZÁSOK

<http://ah.gov.hu/html/alkotmanyvedelem.html>

http://www.mkih.hu/feladatok_terrorizmus.shtml

<https://www.europol.europa.eu/publications-documents/eu-internet-referral-unit-year-one-report-highlights>

²⁴ A luxemburgi Schengenben 1985. június 14-én aláírt egyezmény, amely szerint a személyazonossági okmányok bemutatása megszűnt mindazok számára, akik az Európai Unió belső határállomásain kellenek át, legyenek akár az unió állampolgárai, akár más ország lakói. Magyarország vonatkozásában 2007. december 21. óta hatályos.

JOGSZABÁLYOK

1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről (2016. december 15-i állapot)

1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról (2016. december 15-i állapot)

1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (2016. december 15-i állapot)

2009. évi CLV. törvény a minősített adat védelméről (2016. december 15-i állapot)

2012. évi C. törvény a büntető törvénykönyvről (2016. december 15-i állapot)

295/2010. (XII. 22.) kormányrendelet a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól (2016. december 15-i állapot)

BESENYŐ JÁNOS

Az erdőtűz mint a terror egyik új formája

2016. november 18. és 26. között Izrael 220 különböző pontján gyulladtak ki az erdők. Az izraeli tűzoltóság nem volt képes egyedül megfékezni a tüzeket, ezért a hadsereg és a rendőrség alakulatait is igénybe kellett venni, sőt több ezer civil önkéntes is csatlakozott a tűz elleni harchoz. Mivel az izraeli tűzoltóság eszközei elégtelennek bizonyultak az egymás után fellobbanó tüzek megfékezésére, a miniszterelnök, *Benjamin Netanjahu* nemzetközi támogatást kért és kapott. Ciprus, Görögország, Olaszország, Oroszország és Törökország néhány órán belül egységeket küldött Izraelbe. Később más államok is – köztük a Palesztin Hatóság is – csatlakoztak a nemzetközivé váló mentőakcióhoz. A nyolc napon keresztül tartó akcióban több mint ezerhétszáz tüzet fékeztek meg, amelyek azonban jelentős károkat okoztak. Az izraeli jelentések 133 sebesültről és hatalmas anyagi károkról tudósítottak.

A rendkívül száraz és szeles időszak miatt eleinte mindenki a szélsőséges időjárást hibáztatta, de hamarosan kiderült, hogy több esetben szándékos gyújtogatás történt, amelynek során arab származású izraeli állampolgárok, illetve a Palesztin Hatóság területén élők benzinnel gyújtották fel a nagy szárazság miatt könnyen lángra lobbanó erdőket. Az izraeli hatóságok nyomozást indítottak, ennek során huszonöt tüzesetről egyértelműen kiderült, hogy szándékos gyújtogatás okozta, emiatt harmincöt embert vettek őrizetbe gyújtogatás vádjával. Bár nem ez volt az első szándékos gyújtogatás, amit a palesztinok követtek el, de ennyire szervezett és hatékony akciót eddig nem voltak képesek kivitelezni. Az eset már csak azért is figyelemfelkeltő, mivel az al-Kaida 2012-ben az általa kiadott *Inspire* magazinban egy hosszabb cikkben értekezett arról, hogy az erdőtüzeket hogyan lehetne az Egyesült Államok elleni terrortámadásokra felhasználni. Úgy gondolom, hogy az ötletet a palesztinok „sikerre vitték”, ezért számíthatunk annak újabb felbukkanására.

A tűz mint fegyver és a terror eszköze

A történelem folyamán több alkalommal is használták a tüzet az ellenség megsemmisítésére, majd később különböző terrortámadásokhoz is. *Brian A.*

Jackson és David R. Frelinger mindezt jól szemléltetik az 1980 és a 2005 közötti terrortámadások eszközeit vizsgáló tanulmányukban. A szerzők kutatásai alapján az ötezer bekövetkezett terrortámadás tizenegy százalékát (550 eset!) követték el tűz (gyújtogatás, Molotov-koktél stb.) alkalmazásával a terroristák.¹ Egy másik elemzés szerint nemzetközi szinten 1968 és 2005 között ötvenöt olyan terrorszervezetről tudunk, amely a támadásai során akár önállóan, akár más eszközökkel kombinálva, hatékonyan alkalmazta a tüzet.²

Az elmúlt évtizedekben ez az eszköz több környezetvédelemmel és állatvédelemmel foglalkozó radikális csoport fegyvertárába is bekerült, amelyek nemcsak a velük szemben állók anyagi javainak tüzzel elpusztítását (személygépkocsik, lakások, üzlethelyiségek stb.), de a génmódosított ültetvények felgyújtását, vagy éppen a szándékos erdőtüzek okozását is elfogadható eszköznek tekintik.³ A tűz ugyanis egy rendkívül hatékony fegyver, ami szinte megállíthatatlan, és amíg gyúlékony anyag és levegő található a környezetében, pusztításra képes, és mindent el is pusztít. Az emberek többsége, ha körülölelik a lángok, nem gondol a védekezésre, sem a tervszerűsége, egyszerűen pánikba esve kezd menekülni. De nemcsak a lángok veszélyesek, hanem a füst is, amely legalább olyan kegyetlen gyilkos, mint a tűz, ráadásul a terroristák ellen esetleg fellépők ellen is felhasználható.⁴ A tüzet azért is részesítik előnyben a terroristák, mert annak használatához nem szükséges hosszan tartó kiképzés, nincs nagy költsége, és viszonylag kevés emberrel végrehajtható, de a megfelelő körülmények (időjárás, szél stb.) esetén rendkívül hatékony, nagy rombolásra képes. Gondoljuk el azt a helyzetet, amikor egy sikeres gyújtogatás után nemcsak az otthonunk, de a nekünk táplálékot adó földek, vagy a pihenésünket szolgáló erdők is megsemmisülnek, ezek pótlása csak nagy anyagi ráfordítással és hosszú idő alatt érhető el. A tűz használata többféleképpen történhet. Lehet sima gyújtogatással, amikor is könnyen éghető anyagokat használnak a terroristák, de próbálkozhatnak gázzal vagy más jól éghető anyaggal (gázolaj stb.) töltött tartályokkal is. Példá-

¹ Brian A. Jackson – David R. Frelinger: *Rifling Through the Terrorists' Arsenal Exploring Groups' Weapon Choices and Technology Strategies*. Rand Corp., 2007
http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/working_papers/2007/RAND_WR533.pdf

² Robert A. Baird: *Title: Pyro-Terrorism. The threat of arson induced forest fires as a future terrorist weapon of mass destruction*. 2005. <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a509220.pdf>

³ U.S. Senate: *Statement of John Lewis Oversight on Eco-terrorism specifically examining the Earth Liberation Front (ELF) and the Animal Liberation Front (ALF)*. <http://www.iwar.org.uk/cyberterror/resources/eco-terror/lewis.htm> ; Daniel Schorn: *Burning Rage*. CBS News, 2005. Nov. 10. <http://www.cbsnews.com/news/burning-rage/>

⁴ Rendvédelmi erők zavarása, a terroristák álcázása stb.

ul amikor teli tankert vezetnek neki egy kormányzati vagy polgári célpontnak.⁵ Az elkövetők lehetnek magányos farkasok, de jól szervezett csoport is állhat a gyújtogatások hátterében, amelynek tagjai egyszerre több helyen gyújtogatnak, így a védekezők ereje szétforgácsolódik. Illetve a gyújtogatást más módszerekkel is kombinálhatják (bombák használata, öngyilkos merénylek, támadás a védekezést folytatók ellen stb.), ily módon tovább növekszik a sikeres terrortámadás esélye. Azt se felejtjük el, hogy a terroristák ellen fellépő erőknél nemcsak a fegyverekkel, de a tűzzel és az azzal járó füsttel is fel kell venniük a harcot, mindez további értékes időt vesz el.

Az egyik legismertebb példa a terrortámadás során a tűz kombinált használatára a Világkereskedelmi Központ ikertornyai elleni 2001. szeptember 11-i támadás, amikor is a terroristák két menetrend szerinti légi járatot vezettek az ikertornyokba, a gépek üzemanyaga berobbanva pedig hatalmas tüzet okozott. A tűz nemcsak az irodaépületben dolgozók egy részét ölte meg szinte azonnal, de az épületek szerkezetét is olyanmire meggyengítette, hogy összeomlottak, ami további százak halálához vezetett.⁶ Bár sikertelenül végződött, de szintén jó példa egy tűzzel végrehajtandó terrortámadásra a kínai China Southern Airlines CZ6901-es járata elleni támadáskísérlet. 2008. március 7-én a kétszáz emberrel felszálló utasszállítón egy uigur radikális iszlamista csoporthoz tartozó nő gázolajjal tüzet akart gyújtani a mosdóban, amit a legénység akadályozott meg. Ha sikerült volna a támadás, akkor Kína a történelmének legtöbb áldozattal járó terrortámadását könyvelhette volna el.⁷ Sajnos ennél biztosabbra ment a Lashkar-e-Tajiba (LeT) terrorcsoport 2008 novemberében a mumbai Taj Mahal hotelban, amikor is a terroristák az automata fegyvereket, a különböző robbanószerkeket, a túszejtést, és a tüzet kombinálták a minél több áldozat érdekében. A legtöbb ember emlékezetében azért maradt meg a támadás, mert a televízióban élőben követhették, ahogy a szállodában rekedő civilek megpróbálták az ablakokon át kimenekülni az épületet elborító láng- és füsttengerből. Ebben az esetben a terroristák straté-

5 Egyre inkább úgy tűnik, hogy a terroristák nem a kormányzati, rendvédelmi, katonai, hanem a sokkal könnyebben támadható polgári, „puha” célpontokat támadják, mivel az ilyen típusú eredményes terrorakciók sokkal nagyobb hatást képesek elérni, és viszonylag gyorsan destabilizálnak egy jóléti, a biztonságot alapvető jogként kezelő társadalmat.

6 Ted Walter: Beyond Misinformation. What Science Says About the Destruction of World Trade Center Buildings 1, 2, and 7. Architects & Engineers for 9/11 Truth, Inc., Berkeley, 2015. <http://cafr1.com/Beyond-Misinformation-2015.pdf> ; Federal Emergency Management Agency: World Trade Center Building Performance Study, 2002. <https://www.fema.gov/media-library/assets/documents/3544>

7 Fred Burton – Scott Stewart: China: An Outside-the-Box Terrorist Plot? Stratfor, Mar 19, 2008. https://www.stratfor.com/weekly/china_outside_box_terrorist_plot

giai eszközként használták a tüzet – a média közvetítésével pedig megsokszorozták a támadás által keltett hatást. A három napon keresztül tartó támadásban 166 ember vesztette életét.⁸

2012-ben a líbiai Bengáziban lévő amerikai nagykövetséget megtámadók⁹ is többféle eszközt használtak, de mégsem a lövedékek vagy robbanószerkek végeztek az amerikai nagykövettel és munkatársaival, hanem a gyújtogatók által keltett lángok és a füst. Ugyanis a támadók felgyújtották azt a villát, ahova *Christopher Stevens* nagykövet és két társa menekült, így a lángok és a füst miatt kénytelenek voltak a korábban biztonságosnak ítélt menedékhelyüket elhagyni. Az egyikük még kijutott a villából, de a nagykövet és az Egyesült Államok külügyminisztériumának kommunikációs szakembere, *Sean Smith* füstmérgezésben vesztette életét.¹⁰ Az utána következő brutális eseményeket pedig ismerjük. A terroristák hasonló támadást hajtottak végre az ENSZ Sínai-félszigeten állomásozó erői (*UN Multinational Force in the Sinai Peninsula*) és a Tunéziában lévő amerikai nagykövetség ellen is. Hasonló történt Nigériában is 2013. július 6-án, amikor a Boko Haram emberei felgyújtottak egy iskolát és több, az égő épületből menekülni próbáló diákot, tanárt agyonlőttek. A támadásban negyvenhatan vesztették életüket.¹¹ Úgy gondolom, ez a néhány példa is elegendő annak bemutatására, hogy a terrorcselekmények folyamán a támadók képesek hatékonyan használni a tüzet különböző célpontok ellen.

A gyújtogatással az a legnagyobb gond, hogy szinte kontrollálhatatlan, ezért akár a tűzgyújtót is veszélyeztetheti. De ez még mindig elenyésző kockázatnak tűnik az elérhető eredményekhez képest. És ne felejtjük el, hogy az emberek többsége nem kap megfelelő felkészítést arra, mit tegyen, mondjuk egy több ezer főt befogadó pláza esetleges kigyulladásakor. És még nem is

⁸ Joseph W. Pfeifer: Fire as a weapon in terrorist attacks. Combating Terrorist Center, July 23, 2013. <https://www.ctc.usma.edu/posts/fire-as-a-weapon-in-terrorist-attacks>

⁹ A támadók az Anszar al-Sharia (AAS), az al-Kaida in Maghreb (AQIM), az al-Kaida in Arabian Peninsula (AQAP), az al-Kaida in Iraq (AQI) és az Abu Abayda Ibn Jarrah Battalion (UJB) terrorista csoportok tagjaiból és a korábbi diktátorhoz, Kadhafihoz lojális erők soraiból kerültek ki.

¹⁰ Mike Rogers – Dutch Ruppersberger: Investigative Report on the Terrorist Attacks on U. S. Facilities in Benghazi, Libya, September 11-12, 2012. U.S. House Representatives, 113th Congress, November 21, 2014. <http://intelligence.house.gov/sites/documents/benghazi%20report.pdf>; Review of the Terrorist attacks on U.S. Facilities in Benghazi, Libya, September 11-12, 2012. Together with additional views, Senate Select Committee on Intelligence. United States Senate, 113th Congress, January 15, 2014. <http://www.intelligence.senate.gov/sites/default/files/press/benghazi.pdf>

¹¹ Global Terrorism Index Report 2014 – Measuring And Understanding The Impact Of Terrorism. Reliefweb.int, 16 Nov, 2014. <http://reliefweb.int/report/world/global-terrorism-index-report-2014>

beszéltünk arról, hogy a gyújtogatásoknak, nagy tüzeknek mindig jelentős hírértékük van, ami szintén vonzza a terroristákat.

Az al-Kaida és az erdőtüzek

A tűz terror részekénti bevetésén az al-Kaida is gondolkodott. Már 2003-ban készült egy FBI-jelentés, amely arról szólt, hogy a bebörtönzött al-Kaida-vezetők arról értekeztek, hogyan lehetne erdőtüzeket előidézni gyújtogatással az Egyesült Államok nyugati államaiban (Colorado, Montana, Utah és Wyoming). A terroristák úgy gondolták, ha kiderülne, hogy a jelentős anyagi károkat okozó erdőtüzek nem természeti katasztrófák, hanem jó szervezett terrortámadás részei, akkor az amerikai állampolgárok arra kényszeríthetik a kormányzatot, hogy változtasson a politikáján.¹² A terrorszervezet egyik vezetője, *Kálid Sejk Mohamed* úgy gondolta, hogy teljesen felesleges egy igen költséges, piszkos bombát szereznie a szervezetnek, hiszen ha gázzal vagy más gyúlékony anyaggal megtöltött tartálykocsikkal mondjuk, New Yorkban behajtanak húsz különböző fontos középületbe vagy bevásárlóközpontba, az legalább annyi áldozattal, hírveréssel jár, ráadásul megingathatná az állampolgárok bizalmát a kormányzatban.¹³ 2004-ben egy arab nyelvű radikális iszlamista honlapon a szervezet újabb hatpontos tervvel rukkolt elő arról, hogyan lehetne gyújtogatással támadást intézni amerikai célpontok (erdők, repterek, olajfinomítók stb.) ellen. A tervben új elemként jelent meg az élelmiszergyártásba való beavatkozás, hogy élelmiszereket fertőzhessenek, mérgezhessenek meg.¹⁴ A terrorszervezet később is visszatért a számára oly kedves témához, mint ahogy az általuk működtetett *Inspire* magazin is bizonyítja. A magazin 2010-ben megjelenő első számában már erdőtüzek létrehozására buzdítja a dzsihád részeként gyújtogatni kívánókat. A témával behatóbban azonban csak a 2012-ben megjelenő kilencedik számában foglalkozott. A cikk írója egy terjedelmes írásban értekezett arról, hogy hogyan lehet Amerikában, Ausztráliában vagy Európában mesterségesen erdőtüzeket előidézni.¹⁵

12 Joseph Farah: Terrorist plotted setting U.S. Fires. WND.com, 10. 29, 2007.
<http://www.wnd.com/2007/10/44266/>

13 Robert A. Baird: i. m.

14 New al-Qaida plot to burn U.S. forests. WND.com, 04. 08, 2004.
<http://www.wnd.com/2004/04/24086/>

15 https://ia801603.us.archive.org/6/items/insprlto10/Inspire_9.pdf

A cikk szerzője azzal kezdi, hogy ismerteti a 2002 decemberében kitörő ausztráliai tűzvészt, amely az országban az elmúlt harminc év legveszélyesebb és legnagyobb tüzeinek számított. A tűzzel napokig küzdött 4500 tűzoltó, akiket tűzoltásra alkalmas repülőgépek segítettek. Ennek ellenére a tűz elérte Sydney-t, ahol több száz ház égett le. A szakemberek szerint a tűz ereje huszonhárom nukleáris bombáéval ért fel. A cikk írója szerint Amerikában hasonló tüzek keletkeztek, főleg Montanában, ami amúgy gyorsan fejlődő terület. A tanulmány szerint a terroristák a természet változásait (szárazság, nagy kiterjedésű erdők stb.) kihasználva képesek egy halálos hatékonyságú „tűzbombát” létrehozni, amellyel az általuk gyűlölt nyugatiakra mérhetnek csapást. Éppen ezért a tüzet „Allah egyik harcosának” nevezi a későbbiekben. Három fontos dolgot tart a siker kulcsának, Allah segítségét, a megfelelően kiválasztott helyet és időt, illetve a megfelelően elkészített és működő gyújtóbombát. A tanulmány külön megemlíti, hogy egy Ausztrália északi területein történő gyújtogatásos merényletkez a legjobb a tavaszi időszak, míg a délebbi régiókban inkább a nyár javasolt. Értekezik még a szél fontosságáról, mivel az jelentősen növelheti a pusztítás mértékét, és akár lehetetlenné is teheti a tűzoltók munkáját. A szerző külön említi az erdők összetételét, illetve hogy azokban milyen tüzet érdemes gyújtani, illetve ehhez milyen gyújtóeszközöket érdemes használni. Ezek után pedig ismerteti a különböző időzítésű gyújtóbombák elkészítésének és használatának módjait, amelyekkel erdőtüzek okozhatók. Persze emellett olyan „ósvi” technikákat is bemutat, mint a cigarettával, lencsével való tűzgyújtás. Ezek után foglalkozik a támadások helyének megválasztásával, elsősorban az Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Izrael, illetve a NATO- tagállamok területén, és mindazon országokban, amelyek az említettekkel bármilyen szövetségben állnak. Azonban a muzulmán országok nem lehetnek célpontok, illetve az említett országokban élő muzulmánok sem, csak a cikk szerzője szerint hitetlenek (mindenki, aki nem muzulmán). A támadások előkészítésében fontos szerepet szán az időjárás-előrejelzéseknek, a tudományos magazinokban megjelenő, egy-egy terület éghajlatával, környezetével foglalkozó cikkeknek. Külön jelzi az internet fontosságát a célpont megválasztásában. Ha megvan a kiválasztott hely, akkor el kell helyezni a bombákat, lehetőleg úgy, hogy azok minél nagyobb pusztítást okozzanak (lakóházak közelében, egyszerre többfelé az erdőben stb.). Külön felhívja a reménybeli gyújtogatók figyelmét arra, hogy legalább harminc gyújtóbombát készítsenek egy erdő felgyújtásához, mert csak akkor van esélye a sikeres terrortámadásnak. A támadások elsődleges egyik céljának a minél nagyobb mértékű anyagi kár okozását tartja. Megemlíti példaként, hogy 2009-ben egy kaliforniai tűzvész miatt több mint kétmilliárd amerikai

dollár kár keletkezett. A cikkíró emellett fontosnak tartja az emberi életek elvételeit is, de nem azok nagy száma miatt, hanem mert a megtámadott közösség ezzel is terrorizálható. Itt egy chilei esetet említ meg, amikor a védekezésben részt vevő tűzoltók közül heten meghaltak a tűzben, ez pedig sokkolta a helyieket. Külön kiemeli, hogy Kálid Sejk Mohamed sikerének is az volt az egyik titka, hogy képes volt az ellenfeleit terrorizálni, és félelmet ültetni a szívükbe. A tanulmány végén a szerző annak a véleményének ad hangot, hogy az említett tüzeket még modern eszközökkel sem lehet sikeresen megfékezni, mivel azt Allah a pusztításra teremtette. A tanulmány külön megemlíti a palesztin al-Masadah Jihadi Brigades (Masada al-Mujahideen) terrorszervezet tagjait, akik izraeli célpontok ellen több esetben is sikeresen hajtottak végre gyújtogatásos merényleteket.¹⁶ A tanulmány utóéletéhez hozzátartozik, hogy Kalifornia állam szakhatóságai megvizsgálták az *Inspire Magazin*ban javasolt gyújtóbombák működését, de nem találták elég hatékonynak őket.¹⁷ Ennek ellenére több információ is alátámasztja, hogy a terroristák sikeresen alkalmazták a tüzet fegyverként, és továbbra is az eszköztárukban kívánják tartani. Ezt bizonyítja egy másik jelentés, amit több hírszerzéssel, belbiztonsággal foglalkozó szervezet jegyez. Ebben valós veszélyként tüntetik fel, hogy a terroristák gyújtogatással próbálnak terrortámadásokat végrehajtani Amerika területén.¹⁸ Egyébként nem az al-Kaida foglalkozott először azzal a kérdéssel, hogy az erdőtüzek hogyan használhatók fel a terror eszközeként, például az amerikai hadsereg őrnagya, *Robert Arthur Baird*¹⁹, illetve az ausztrál *Mervyn F. Bendle* igyekezett felhívni a figyelmet erre a veszélyre.²⁰

Szándékosan okozott terrorgyanús erdőtüzek

2003 júliusában, a francia Riviérán található Roquebrune-sur-Argens közelében ismeretlenek Molotov-koktélokkal szándékosan gyújtották fel az erdőt,

¹⁶ David Barnett: Palestinian jihadist group claims credit for Arizona wildfire. LongWarJournal.com, July 3, 2013. http://www.longwarjournal.org/archives/2013/07/masadat_al_mujahideen_claims_c.php

¹⁷ A practical test of the "ember bomb" as described. Inspire, issue 9, 1 June 2012. <https://info.publicintelligence.net/STAC-EmberBombTest.pdf>

¹⁸ Terrorist Interest in Using Fire as a Weapon. Homeland Security, 31 May 2012. <https://info.publicintelligence.net/DHS-TerroristFireWeapon.pdf>

¹⁹ Robert A. Baird: i. m.

²⁰ Mervyn F. Bendle: Australia's nightmare: bushfire jihad and pyro terrorism. National Observer, no. 79, 2008/09, pp. 8–22. http://www.nationalobserver.net/pdf/2009_austalias_nightmare_bushfire_jihad_and_pyroterrorism.pdf

négy ember halálát okozva. Emellett jelentős anyagi kár keletkezett, illetve több mint tízezer embert ki kellett telepíteni a veszélyeztetett területről. A francia hatóságok terrorcselekményként kezelték az ügyet.²¹ Izraelben a palesztinok már korábban is használták a tüzet a terrortámadásaikban, de 2004-ben gyújtottak fel először erdőket, hogy minél nagyobb kárt okozzanak, és a kormány ellen fordítsák a lakosságot.²² Az izraeliek gyújtogatásos intifádának nevezték el a támadásokat.²³ A 2007-es nagy pusztítással járó görögországi erdőtüzeknél is felvetődött a terrorcselekmény gyanúja, mivel egyértelműen bebizonyosodott, hogy a tüzeket gyújtogatás okozta. Az időzítő/indító szerkezet maradványait is megtalálták. A görög és más külföldi hírszerzői értesülések szerint a gyújtogatás hátterében az al-Kaida és a hozzá köthető csoportok állhattak, amelyek az országra nemcsak logisztikai bázisként, de NATO-tagországgént is célpontként tekintettek. A görög határőrség le is tartóztatott egy szaúdi férfit, akinél a robbantáskor használt szerkezetekhez hasonlókat találtak.²⁴

2012 októberében az orosz titkosszolgálat vezetője, *Alekszandr Bortnyikov* azt állította, hogy az abban évben bekövetkező európai erdőtüzek egy részét az al-Kaida emberei okozták, egy terrorcselekmény-sorozat részeként. Bortnyikov szerint az „alacsony költségű” terrortámadások az al-Kaida új európai stratégiájának részei.²⁵ Bár bizonyítani nem lehet, hogy az általa említett erdőtüzekért biztosan terroristák a felelősek, de a következő években több nagyobb tűzvészről egyértelműen kiderült, hogy azok gyújtogatás következményei. Az egyik ilyen nagyszabású tűz a coloradói Black Forestben tört ki 2013. június 11-én, e miatt harmincnolcezer embert kellett kitelepíteni, a tűzvészben két ember veszítette életét, 489 ingatlan teljesen megsemmisült, és több mint hat hektár erdő teljesen leégett. A kár teljes értéke 420,5

21 Britons killed in 'terrorist' forest fires. The Telegraph, 29 Jul 2003.

<http://www.telegraph.co.uk/news/1437457/Britons-killed-in-terrorist-forest-fires.html>

22 Az izraelieket igen érzékenyen érintették a gyújtogatásokból kialakuló erdőtüzek. Nemcsak a leégett területek, illetve az anyagi kár jelentős mértéke miatt, hanem azért is, mert az évszázadok óta elszívtagosodott, használatatlan területeket ők tették termővé a saját kezükkel, illetve ők telepítették vissza az erdőségeket. Éppen ezért ezek az események hatalmas pszichikai nyomást gyakoroltak az izraeli lakosságra. A kormányzat még inkább elkötelezte magát nemcsak a leégett területek újrafásítására, de újabb erdőségek telepítésére is.

23 Robert A. Baird: i. m.

24 Ioannis Michaelos – Christopher Deliso: New Security Threats, Trends in Global Intelligence Influence Greek Reforms. Balkananalysis.com, February 16, 2008. Balkananalysis.com, February 16, 2008. <http://www.balkananalysis.com/blog/2008/02/16/new-security-threats-trends-in-global-intelligence-influence-greek-reforms/>

25 Meira Svitsky: Russian Intel: Militant Groups Setting Forest Fires in Europe. Clarionproject.org, October 31, 2012. <http://www.clarionproject.org/news/fire-one-soldiers-allah#>

millió amerikai dollár volt.²⁶ 2013-ban Arizonában is hatalmas erdőtűz pusztított, ráadásul a jelentős anyagi károk mellett 19 tűzoltó is meghalt.²⁷ Ez a tüzeset azért is érdekes, mivel azt egy az al-Kaidához közel álló palesztin terrrorszervezet vállalta magára. Ennek ellenére sokan szkeptikusan fogadták a szervezet hivatalos közleményét, és inkább az időjárást, illetve a véletlent okolják a tűz keletkezéséért.²⁸

A 2016-os izraeli tüzek

Az első tüzek 2016. november 21-én, hétfőn lobbantak fel a Jeruzsálem és Tel-Aviv között található Nevé-Salom településen, nem sokkal ezután a Haifától alig harminc kilométerre északra található Zihron-Jaakov településen, majd a tüzek átterjedtek Izrael középső és északi területeire, amelyeket az izraeli tűzoltók a hadsereg²⁹ és a rendőrség egységeivel közösen igyekeztek felszámolni.³⁰ A több napig tartó küzdelemben a közvetlen életveszély miatt emberek tízezreit kellett kitelepíteni a lakóhelyükről. November 23-án például Nataf városa lángolt, és a hatóságoknak hamarosan Izrael harmadik legnagyobb városát, Haifát is ki kellett üríteniük, ahonnan több mint hatvanezer embert menekítettek ki a lángok elől.³¹ A városból nemcsak a lakosok egy része menekült el, de közintézményeket, egyetemeket, iskolákat, sőt még a börtönöket is evakuálni kellett. Az otthonukat elhagyókat sportszarnokokban, közintézményekben helyezték el, míg az otthon maradókat a város polgár-

26 Black Forest Fire 11–21 2013. After Action Report/Improvement Plan. El Paso County, Colorado Sheriff's Office, 15 May 2014.

http://wildfiretoday.com/documents/Black_Forest_Fire_EPSO_AA_Report.pdf

27 Dave Urbanski: 'Terrible, Terrible Dark Day in Arizona': 19 Firefighters Perish Battling Deadliest U.S. Wildfire in 30 Years. The Blaze, June 30, 2013.

<http://www.theblaze.com/stories/2013/06/30/official-18-arizona-firefighters-dead-after-battling-blaze/>

28 David Barnett: i. m.

29 Az izraeli hadsereg két kutató-mentő zászlóalját, valamint mozgósított tartalékosokat vetett be a tüzek megfékezésére. Ruth Eglash: 60,000 Israelis evacuated in Haifa as fires continue to rage. The Washington Post, November 24, 2016.

https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2016/11/24/five-countries-help-israel-fight-massive-fires/?utm_term=.7cbb2790ef94

30 Később kiderült, hogy az első tűz keletkezésének az oka szándékos gyújtogatás volt. Andrew Carey – Laura Smith-Spark: Israel wildfires: Haifa residents back home; fires under control. CNN, November 25, 2016. <http://edition.cnn.com/2016/11/25/middleeast/israel-wildfires-haifa-evacuation/>

31 Wildfires tear across Israel, Netanyahu calls arsonists 'terrorists'. Reuters, 25 Nov 2016. <http://www.cnn.com/2016/11/25/wildfires-tear-across-israel-netanyahu-calls-arsonists-terrorists.html>

mestere a tűzoltásban történő minél nagyobb számban való részvételre kérte fel. A helyi lakosok a mostani helyzetet sokkal veszélyesebbnek tartották, mint a 2010-es Kármel hegyi tűzvészt, amely három napig tartott, és amelyben negyvennégyen haltak meg.³² Egyes beszámolók szerint a mostani tűzvészben többméteres lángokkal küszködtek a tűzoltók.³³ Ezt a *The Guardian* fotóriportere által készített képek is bizonyítják, ezeken látható, hogy nemcsak az erdőkben, de a lakótelepeken is hatalmas tüzek lángolnak.³⁴ A tűz nagyságát jól szemlélteti, hogy a Jeruzsálemet Tel-Avivval összekötő 443-as autópályát is le kellett zárni, mivel a tűz a pálya mellett található Modin városát is elérte.³⁵ Sőt a lángok Jeruzsálemet is veszélyeztették, így a város közvetlen közelében található Bét Meir település lakosait evakuálni kellett.³⁶ Bár a tüzek nagy részét péntekre sikerült megfékezni, még vasárnap is volt feladatuk a tűzoltóknak. A haifai lakosság nagy része már pénteken visszatérhetett az otthonába, az evakuáltak több településen azonban elövigyázatosságból még az ideiglenes szállásokon maradtak.³⁷

A különböző helyeken sorban felgyulladó tüzek terjedését az időszakhoz képest szokatlanul száraz időjárás (az országban hónapok óta nem esett eső) és a sokszor viharos erejű szél is elősegítette, így a védekező egységek képtelenek voltak minden helyszínen helytállni, ezért az ország kormányfője, Benjamin Netanjahu a nemzetközi közösséghez fordult segítségért. A felhívására szinte azonnal reagált Bulgária, Ciprus, Horvátország, Franciaország, Görögország, Olaszország, Oroszország, Románia, Spanyolország és Törökország³⁸, és tűzoltására alkalmas repülőgépeket, eszközöket és képzett tűzol-

32 A 2010-es tűzvész után az arab lakosok közül többen szándékosan gyújtogattak, de az izraelieknek sikerült megfékezniük a tüzeket. Yaakov Lappin: Police: Usfiya boy, 14, admits to starting Carmel fire. The Jerusalem Post, 12. 06. 2010. <http://www.jpost.com/National-News/Police-Usfiya-boy-14-admits-to-starting-Carmel-fire>

33 Tens Of Thousands flee bush fires as Israel alleges 'arson terror'. Daily Nation, November 25, 2016. <http://www.nation.co.ke/news/world/Thousands-flee-bushfires-as-Israel-alleges—arson-terror-/1068-3464192-2kdawgz/>

34 Joanna Ruck: Forest fires in Israel – in pictures. The Guardian, 24 November 2016. <https://www.theguardian.com/world/gallery/2016/nov/24/wildfires-in-israel-in-pictures>

35 Israel fires: Tens of thousands flee as fires hit Haifa, BBC News, 24 November 2016, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-38088651>

36 Israel fires: Netanyahu says 'arson is terror' as Palestinians help tackle blazes. Middle East Eye, 25 November 2016. <http://www.middleeasteye.net/news/arson-terror-warns-netanyahu-palestinian-fire-fighters-help-tackle-israel-wildfires-1983681925>

37 Andrew Carey – Laura Smith-Spark: i. m.

38 Ciprus és Görögország négy tűzoltásra alkalmas repülőgépet és 49 tűzoltót küldött, illetve repülőgépeket küldött még Oroszország, Nagy-Britannia, Horvátország, Olaszország és Törökország is. Forest fire in Israel: arrests and foreign help. Fact International, November 26, 2016.

<http://fact.international/2016/11/forest-fire-in-israel-arrests-and-foreign-help/>

tókat küldtek az izraeli lakosság megsegítésére. Az oroszok például küldtek két Beriev Be–200 típusú gépet, amelyek egyszerre tizenkétezer liter vízzel képesek oltani, és ezt a mennyiséget tizennégy másodperc (!) alatt töltik fel. A javuló török–izraeli kapcsolatok jegyében a török kormány is egy tűzoltásra kialakított repülőgépet küldött Izraelbe. A kormányfő külön megkereste az Egyesült Államok elnökét, hogy kölcsönkérjen egyet a 747-es típusú szupertankerekből, amelyek az egyre gyakoribb amerikai erdőtüzek oltásakor már bizonyították az alkalmasságukat, illetve felszereltségük miatt akár huszonnégy órán át folyamatosan, azaz éjjel is képesek a tüzek oltására. Hamarosan a Palesztin Hatóság is felajánlotta a segítségét a tüzek megfékezésére³⁹, sőt az ország arab szomszédjai közül Egyiptom és Jordánia is küldött segítséget.⁴⁰

Azonban hamarosan felvetődött a szándékos gyújtogatás gyanúja is, amely több esetben is beigazolódni látszott. Ezután az ország miniszterelnöke egy Haifában megtartott sajtótájékoztatóján kijelentette, hogy minden szándékosan elkövetett gyújtogatást terrorcselekményként bírálnak el, illetve a gyújtogatókat terroristaként kezelik. A miniszterelnök szerint aki „*az ország bármelyik pontján gyújtogatni próbál, az nem marad büntetlenül*”⁴¹. Az ország belügyminisztere, *Gilad Erdan* „gyújtogatásos terrorizmusnak” nevezte az eseményeket, és jelezte, hogy az izraeli biztonsági erők több gyújtogatót is letartóztattak, sőt egy a katonai rádióban tett nyilatkozatában ennél is tovább ment, mivel szerinte a keletkezett tüzek legalább felét gyújtogatás okozta.⁴² A gyújtogatás tényét *Roni Alsheikh* rendőrpapancsnak is megerősítette, és jelezte, hogy külön nyomozó csoport foglalkozik azok kivizsgálásával, de a téma érzékenysége miatt ő sem bocsátkozott további részletekbe.⁴³ A szándékos gyújtogatás tényét erősítette meg a haifai tűzoltóság parancsnoka, *Simon Ben Ner* is, aki egy rádiónyilatkozatában arról beszélt, hogy magát a tűzoltóállomást is fel akarták gyújtani, hogy ezzel is hátráltassák/megakadályozzák a tűzoltók tevékenységét.⁴⁴ Pénteken az izraeli rendőrség szóvivője, *Micky Rosenfeld* bejelentette, hogy szándékos gyújtogatás vádjával tizenkét embert

39 A Palesztin Hatóság nyolc tűzoltó kocsival és azok legénységével vett részt a Haifa környéki tüzek oltásában. Andrew Carey – Laura Smith-Spark: i. m.

40 Michael M. Roesen: Israel on Fire. National Review, November 30 2016. <http://www.nationalreview.com/article/442557/israeli-fires-hope-amid-flames>

41 Israel fires: Netanyahu says... i. m.

42 Tens Of Thousands flee... i. m.

43 Forest fire in Israel: arrests... i. m.

44 Anna Ahronheim: As Israel burns, are we looking at a new form of eco-terrorism? The Jerusalem Post, 11/24/2016. <http://www.jpost.com/Arab-Israeli-Conflict/Are-we-looking-at-a-new-form-of-terrorism-473566>

tartóztattak le, majd ezt további letartóztatások követték.⁴⁵ Mind ez idáig harmincöt letartóztatást hajtottak végre az izraeli hatóságok.⁴⁶ Az eddigi vizsgálatok során több esetben találtak gumi- és Molotov-koktél-maradványokat a tüzek helyszínén, sőt néhány gyújtogatót sikerült tetten érni.⁴⁷ David Bukay, a Haifai Egyetem professzora, az izraeli–palesztin konfliktus szakértője, egy vele készített interjúbán kijelentette, hogy Haifában négy olyan tüzesetről tud, amelyek hasonló módon, szinte egy időben kezdődtek a város egymástól távol eső pontjain. Ezeket egyértelműen szándékos gyújtogatásnak tartotta.⁴⁸ Az *Algemeiner* riporterének információja szerint a tüzesetek hatvan százalékában bizonyítható az idegenkezűség, de az erre vonatkozó pontos információk csak a hatósági vizsgálat befejezése után megismerhetők.⁴⁹

Egyre többen beszélnek a „tűzintifádáról” mint a palesztinok egyik új fegyveréről az izraeliek ellen. Ezzel kapcsolatban azonban visszafogottságra ínt Boaz Ganor, a Nemzetközi Terrorelhárítási Intézet (*International Institute for Counter-Terrorism; ICT*) alapítója és vezetője, aki egyértelműen terrorcselekménynek tartja a gyújtogatásokat, amelyekkel a sűrűn lakott területek lakóit, vagy a nagyobb, összefüggő erdőségeket veszélyeztetik a gyújtogatók. Azonban szerinte nem szabad túlértékelni ezeket a támadásokat. A szakértő szerint a terroristák nemcsak Izraelben, de máshol is gyakran használják fel a tüzet fegyverként terrorcselekmények során⁵⁰, ezért nem tekinthető új fegyvernek.⁵¹ Ennél keményebben fogalmazott Yoram Schweitzer, izraeli terrorizmus-szakértő, aki szerint botorság a „tűzintifáda” kifejezést használni, legalábbis addig nem megalapozott, míg a tüzeseteket teljeskörűen ki nem vizsgálták.⁵²

45 Andrew Carey – Laura Smith-Spark: i. m.

46 Anatomy of a firestorm: 180 injured, hundreds of homes in ruins, 33,000 dunams of parkland burned. The Times of Israel, November 27, 2016. <http://www.timesofisrael.com/anatomy-of-a-firestorm-over-180-injured-hundreds-of-homes-destroyed-33000-dunams-of-national-park-consumed/>

47 Michael M. Roesen: i. m.

48 Elad Benari: Arab world celebrates fires in Israel. “Israel is burning” becomes a popular hashtag on Twitter as Arabs rejoice in Israel’s fires. Arutz Sheva, 25/11/16. <http://www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/220824>

49 Ruthie Blum: Report: ‘Arson Terrorism’ Behind at Least 60% of Fires Raging Across Israel. The Algemeiner, November 24, 2016. <https://www.algemeiner.com/2016/11/24/report-arson-terrorism-behind-at-least-60-of-fires-raging-across-israel/>

50 Daniel Pipes: Bushfire Jihad. Daniel Pipes Blog, Mar 26, 2009.

<http://www.danielpipes.org/blog/2009/03/bushfire-jihad-in-australia>

51 Mint korábban is jeleztem, a palesztin al-Masadah Jihadi Brigades (Masada al-Mujahideen) terror-szervezet több alkalommal hajtott végre izraeli célpontok ellen gyújtogatásos merényleteket. Ugyancsak a szervezet az Amerikai Egyesült Államokban bekövetkezett más erdőtűzek szándékos okozását is magára vállalta. David Barnett: i. m.

52 Anna Ahronheim: i. m.

Egyes feltételezések szerint a gyújtogatásokat az válthatta ki, hogy az izraeli hatóságok rendeletben tiltották meg, hogy a mecsetekben a műezzinek mikrofonokat használjanak, és azokon keresztül hívják imára a híveiket. A tűzvész előtti héten a Hamász vezetője, *Hálid Mesal* úgy fogalmazott, hogy az izraeliek a tűzzel játszanak, és nemcsak a palesztinok, de a teljes iszlám világ reakcióival kell számolniuk.

Az izraeli tüzeseteket nemcsak a palesztinok, de több arab ország állampolgárai is „üdvözltek”, azokat nagy örömmel fogadták.⁵³ Az egyik legelterjedtebb hashtag a Twitteren az *#Israelisburning* volt. A közösségi médiákban nemcsak hogy örültek az országot sújtó tűzvésznek, de biztatták a palesztinokat, hogy menjenek és gyújtogassanak. Az egyik twitterező a gyújtogatásokat az izraeliekkel szembeni ellenállás eszközének nevezte. Mások isteni büntetésként tekintették a tüzet, de volt olyan cinikus hozzászóló is, aki a tüzesetet egy jó partilehetőségnek tekintette, egy munkával töltött hét után.⁵⁴ Sokan *Hitler* éltették, és az izraeliek halálát kívánták.⁵⁵ Ezek után kevésbé meglepő, hogy egy palesztin újságíró, *Anas Abu Daabes* egy Facebook-bejegyzésében a tűzvészt isteni büntetésnek tekintette, és arra szólította fel a palesztinokat, hogy vegyenek részt a gyújtogatásban. Ezért a biztonsági erők bűncselekményre való felbujtásért letartóztatták.⁵⁶

Függetlenül a tüzek kialakulásától és az ezzel kapcsolatos arab reakcióktól, többen bírálták a kormányzatnak a tűzvész kezelésével kapcsolatos tevékenységét, már csak azért is, mivel a 2014-es tűzvészkor a miniszterelnök megígérte, hogy sokkal komolyabban fogják kezelni az erdőtüzek kérdését, és az ellenük való védekezésre sokkal több forrást nyújtanak.⁵⁷ Ez részben meg is valósult, hiszen a 2016-os évben a tűzoltóság számára több repülőgépet és tűzoltóautót is beszerettek, de úgy tűnik, még ez is kevés volt. A 2010-

53 Ananya Roy: Israel is burning: Arab social media flooded with inflammatory messages celebrating deadly wildfire. *International Business Times*, November 25, 2016. <http://www.ibtimes.co.uk/israel-burning-arab-social-media-flooded-inflammatory-messages-celebrating-deadly-wildfire-1593371>

54 Ruthie Blum: Palestinians, Arab World Celebrate, Take Credit for Israeli Fires With #IsraelIsBurning Hashtag. *The Algemeiner*, November 24, 2016. <https://www.algemeiner.com/2016/11/24/palestinians-arab-world-celebrate-take-credit-for-israeli-fires-with-israelisburning-hashtag/>

55 Seth J. Frantzman: Revealed: Arabic social media support for fires and arson in Israel. *Terraincognita*, November 27, 2016. <https://sethfrantzman.com/2016/11/27/revealed-arabic-social-media-support-for-arson-in-israel/>

56 Israel fires: Netanyahu says... i. m.

57 Nir Hasson: Forest Fires in Israel Will Only Get Worse in Coming Years, Experts Warn. *Haaretz*, Nov 30, 2016. <http://www.haaretz.com/israel-news/1.755665>

es események is hasonlóan zajlottak le, és ott is csak több nap után, jelentős külföldi segítséggel lehetett megfékezni a tüzeket.⁵⁸

A 2016 novemberében majd egy hétig tartó tűzvész mérlege szinte sokkolta az izraelieket. A nyolc napig tartó műveletben több mint 1773 tüzet fűkeztek meg, amelyek azonban jelentős károkat okoztak.⁵⁹ Az izraeli jelentések eddig 180 sebesültről és hatalmas anyagi károkról tudósítanak, a kis ország erdőségeinek jelentős része a lángok martaléka lett, valamint legalább ezer lakás is⁶⁰, amelyből hétszáz Haifában található.⁶¹

Konklúzió

Az izraeli eseményekre Európában sokan csak legyintenek, de a gyűjtogatásos terrortámadások lehetőségével nemcsak az Egyesült Államoknak, vagy Izraelnek, de Spanyolországnak, Portugáliának, Görögországnak, Olaszországnak, vagy éppen Franciaországnak is határozottan kell számolnia. Ugyanis számukra is súlyos gazdasági és biztonsági próbatételeket jelentenek az erdőtüzek, éppen ezért ez a fenyegetés nem hagyható figyelmen kívül. Az elmúlt évek egyre szárazabb időjárása miatt azonban más államok, köztük hazánk is veszélyeztetett lehet, ezért az ilyen eshetőségekkel nekünk is számolnunk kell. Fontos, hogy az ilyen esetekre a kormányzati szervezetek fel kell készülniük, ajánlott tervek készíteni az érintett szervezetek (nemzeti parkok, tűzoltóság, rendőrség, közigazgatás, lakosság által létrehozott társadalmi szerveződések stb.) bevonásával.

Az erdőtüzek mellett más gyűjtogatásos támadásokra is fel kell készülnünk, amelyeknek a célpontjai kormányzati vagy a lakosság által használt kereskedelmi vagy szabadidőközpontok lehetnek. Ezek ellen nemcsak a kormányzatnak, hanem az üzemeltetőknek is fel kell készülniük, aktualizálni és erősíteni kell a különböző biztonsági protokollokat, tervek, megfelelő képesítéssel felvértezett szakembereket kell alkalmazni, illetve az itt dolgozókat folyamatosan kell képezni az ilyen típusú terrortámadások esetleges kezelésére.

58 Paul Colsey – Kevin Flower: Dozens killed in northern Israel forest fire. CNN, December 3, 2010. <http://edition.cnn.com/2010/WORLD/meast/12/02/israel.forest.fires/>

59 Andrew Friedman: Israel thanks foreign fire crews from Russia, Spain, Egypt, PA, more. Breaking Israel News, November 30, 2016. <https://www.breakingisraelnews.com/79366/israel-thanks-foreign-fire-crews-russia-turkey-egypt-pa/#KRjgGE5itC6KVRDT.97>

60 Michael M. Roosen: i. m.

61 Andrew Carey – Laura Smith-Spark: i. m.

Magyarországon készült már ugyan egy-egy tanulmány az ilyen típusú terrortámadások esetleges kezeléséről⁶², illetve a kritikus infrastruktúra védelméről, mégis úgy vélem, hogy ezzel a feladattal mélyrehatóbban kell foglalkoznunk. Szintén fontos kérdés, hogy egy ilyen esetben hogyan lehet a Magyar Honvédséget és a most szerveződő területvédelmi (tartalékos) erőket hatékonyan bevonni az effajta támadások következményeinek felszámolásába, illetve esetleg újabb támadások megakadályozásába.

IRODALOM

A practical test of the “ember bomb” as described. *Inspire*, issue 9, 1 June 2012.

Ahronheim, Anna: As Israel burns, are we looking at a new form of eco-terrorism? *The Jerusalem Post*, 11/24/2016.

Anatomy of a firestorm: 180 injured, hundreds of homes in ruins, 33,000 dunams of parkland burned. *The Times of Israel*, November 27, 2016.

Baird, Robert A.: Title: Pyro-Terrorism. The threat of arson induced forest fires as a future terrorist weapon of mass destruction. 2005. <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a509220.pdf>

Barnett, David: Palestinian jihadist group claims credit for Arizona wildfire. *LongWarJournal.com*, July 3, 2013.

Benari, Elad: Arab world celebrates fires in Israel. “Israel is burning” becomes a popular hashtag on Twitter as Arabs rejoice in Israel’s fires. *Arutz Sheva*, 25/11/16.

Bendle, Mervyn F.: Australia’s nightmare: bushfire jihad and pyro terrorism. *National Observer*, no. 79, 2008/09.

Blum, Ruthie: Palestinians, Arab World Celebrate, Take Credit for Israeli Fires With #IsraelIsBurning Hashtag. *The Algemeiner*, November 24, 2016.

Blum, Ruthie: Report: ‘Arson Terrorism’ Behind at Least 60% of Fires Raging Across Israel. *The Algemeiner*, November 24, 2016.

Bradley, Ed: Burning Rage – eports On Extremists Now Deemed Biggest Domestic Terror Threat. *CBS News*, Nov. 13, 2005. <http://www.cbsnews.com/news/burning-rage/>

Britons killed in ‘terrorist’ forest fires. *The Telegraph*, 29 Jul 2003.

Burton, Fred – Stewart, Scott: China: An Outside-the-Box Terrorist Plot? *Stratfor*, Mar 19, 2008.

Carey, Andrew – Smith-Spark, Laura: Israel wildfires: Haifa residents back home; fires under control. *CNN*, November 25, 2016.

62 Lásd például Csutorás Gábor: Terrortámadásból származó tüzek oltása katonai repülőtereken. Hadtudomány, 2008. november. http://www.mht.hu/hadtudomany/2008/3_4/110-121.pdf ; Létai János: A tűzoltás és az életmentés sajátosságai a kelet-nyugati metróvonal alagútjában. Szent István Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Kar Tűzvédelmi és Biztonságtechnikai Intézet, 2009. <http://www.vedelem.hu/letoltes/anyagok/590-a-tuzoltas-es-az-életmentes-sajátosságai-a-kelet-nyugati-metrovonal-alagutjaban.pdf>

Colsey, Paul – Flower, Kevin: Dozens killed in northern Israel forest fire. *CNN*, December 3, 2010.

Csutorás Gábor: Terrortámadásból származó tüzek oltása katonai repülőtereken. *Hadudomány*, 2008. november

Eglash, Ruth: 60,000 Israelis evacuated in Haifa as fires continue to rage. *The Washington Post*, November 24, 2016.

Farah, Joseph: Terrorist plotted setting U.S. Fires. *WND.com*, 10. 29, 2007.

Forest fire in Israel: arrests and foreign help. *Fact International*, November 26, 2016.

Frantzman, Seth J.: Revealed: Arabic social media support for fires and arson in Israel. *Terraincognita*, November 27, 2016.

Friedman, Andrew: Israel thanks foreign fire crews from Russia, Spain, Egypt, PA, more. *Breaking Israel News*, November 30, 2016.

Hasson, Nir: Forest Fires in Israel Will Only Get Worse in Coming Years, Experts Warn. *Haaretz*, Nov 30, 2016.

Israel fires: Netanyahu says 'arson is terror' as Palestinians help tackle blazes. *Middle East Eye*, 25 November 2016.

Israel fires: Tens of thousands flee as fires hit Haifa, *BBC News*, 24 November 2016,

Jackson, Brian A. – Frelinger, David R.: Rifling Through the Terrorists' Arsenal Exploring Groups' Weapon Choices and Technology Strategies. Rand Corp., 2007

Lappin, Yaakov: Police: Usfiya boy, 14, admits to starting Carmel fire. *The Jerusalem Post*, 12. 06, 2010.

Létai János: A tűzoltás és az életmentés sajátosságai a kelet-nyugati metróvonal alagútjában. Szent István Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Kar Tűzvédelmi és Biztonságtechnikai Intézet, 2009

Michaletos, Ioannis – Deliso, Christopher: New Security Threats, Trends in Global Intelligence Influence Greek Reforms. *Balkananalysis.com*, February 16, 2008.

Pfeifer, Joseph W.: Fire as a weapon in terrorist attacks. *Combating Terrorist Center*, July 23, 2013.

Pipes, Daniel: Bushfire Jihad. Daniel Pipes Blog, Mar 26, 2009.

Roesen, Michael M.: Israel on Fire. *National Review*, November 30. 2016.

Rogers, Mike – Ruppertsberger, Dutch: Investigative Report on the Terrorist Attacks on U. S. Facilities in Benghazi, Libya, September 11-12, 2012. U.S. House Representatives, 113th Congress, November 21, 2014.

Roy, Ananya: Israel is burning: Arab social media flooded with inflammatory messages celebrating deadly wildfire. *International Business Times*, November 25, 2016.

Ruck, Joanna: Forest fires in Israel – in pictures. *The Guardian*, 24 November 2016.

Schorn, Daniel: Burning Rage. *CBS News*, 2005. Nov. 10.

<http://www.cbsnews.com/news/burning-rage/>

Svirsky, Meira: Russian Intel: Militant Groups Setting Forest Fires in Europe. *Clarionproject.org*, October 31, 2012.

Tens Of Thousands flee bush fires as Israel alleges 'arson terror'. *Daily Nation*, November 25, 2016.

U.S. Senate: Statement of John Lewis Oversight on Eco-terrorism specifically examining the Earth Liberation Front (ELF) and the Animal Liberation Front (ALF).

<http://www.iwar.org.uk/cyberterror/resources/eco-terror/lewis.htm>

Urbanski, Dave: 'Terrible, Terrible Dark Day in Arizona': 19 Firefighters Perish Battling Deadliest U.S. Wildfire in 30 Years. *The Blaze*, June 30, 2013.

Walter, Ted: Beyond Misinformation. What Science Says About the Destruction of World Trade Center Buildings 1, 2, and 7. Architects & Engineers for 9/11 Truth, Inc., Berkeley, 2015
Wildfires tear across Israel, Netanyahu calls arsonists 'terrorists'. *Reuters*, 25 Nov 2016.

KIRÁLY BALÁZS LÁSZLÓ

Bővebb gondolatok a határzárról

Migráció, tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet, határzár, határvadász. Minden történetet illik az elején kezdeni; de hol kezdődött? Önzés, de a személyes élményemet hívom segítségül. Szegeden, 2015. szeptember másodikán, egy forró őszi napon menetre készen vártam az autóbusz indulását. A szakaszom a rendkívüli helyzetre tekintettel Miskolcon kezdi meg tanulmányait. Parancs, értettem.

„A nap utolsó sugarai végigsimították a nagy Alföld déli felét. Akadály nélkül suhant végig az út melletti jegenyesoron és festett aranyba lovat, embert fogatot és az út porát, amit az felvert. Távolról földre szállt üstökösnek vélhette az, aki látta és rögtön imádkozásba kezdett volna, mivel az üstökösöket a baj előhírnökének tartották a magamfajta egyszerű emberek. De a jövőről én még mit sem tudtam akkor még.”¹

Valahogy így kezdődhetett.

Az államhatárok változásai, illetve az azokhoz köthető változások nagy hatással vannak az életünkre. Sokszor személyek, áruk, szolgáltatások lépik át az államhatárt, de néha ez nem is szükséges ahhoz, hogy a „jogi változások” elinduljanak.

A XIX. század elején született beregszászi bácsika hét országban „járt” a kilencvenes évek elejéig anélkül, hogy a szülővárosa határát átlépte volna. Hogyan is történhetett mindez?

A bácsika az Osztrák–Magyar Monarchiában született, majd az 1918 őszen kikiáltott Magyar Köztársaságba „került át”, azután az 1920-as trianoni békeszerződéssel Csehszlovákiába, ezt követően 1939-ben (Kárpátaljának a második bécsi döntést követő visszacsatolása után) a Magyar Királyságba „látogatott”. Innen a második világháború végén már a magyar–szovjet fegyverszüneti egyezmény, de véglegesen az 1947-es párizsi békeszerződés következtében ismét Csehszlovákiába, majd Kárpátaljának a Szovjetunióhoz csatolása után a Szovjetunióba „utazott”. „Önkéntes kalandozásainak” ezzel nem volt vége: 1991, a Szovjetunió felbomlása után Ukrajnába „került”.²

¹ Noel Miklós: Fehértollasok. Bába Kiadó, Szeged, 2007, 6. o.

² Ahány ország, annyi jogrendszer; ahány jogrendszer, annyiféle személyi jogállásra vonatkozó szabály. A sorozatos státúmváltások folytán a főhőstünk elvileg hétféleképpen lehetett nagykorú, cse-

2015-ben több mint egymillió ember érkezett Európába, legtöbbjük a házáját sújtó háborúk miatt volt kénytelen elhagyni az otthonát. A tömeges migráció felkavarta az Európai Unió politikáját, próbára tette a lakosság tűrőképességét. Az unióban 1 321 600 menedékkérelmet nyújtottak be 2015-ben.³

A jogellenes határátlépések száma 2015-ben drasztikusan megnövekedett hazánkban is. Az állam a határai hatékony védelmét csak egyre erősebb létesítmények, eszközök telepítésével tudja fenntartani. Az e létesítményekkel segített védelem kijátszása, a létesítmények megrongálása olyan fokban veszélyezteti a hatékony államhatár-védelmet, hogy annak megfelelő *sui generis* büntetőjogi szankcionálása is indokolt.⁴

Az Országgyűlés 2015. szeptember 4. napján elfogadta az egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról szóló 2015. évi CXL. törvényt⁵, amely 2015. szeptember 15-én lépett hatályba.

A büntető törvénykönyv különös részét érintő változások

A büntető törvénykönyvnek a közigazgatás rendje elleni bűncselekményeket tartalmazó fejezete kiegészült három új tényállással: *1. a határzár tiltott átlépése; 2. a határzár megrongálása; 3. a határzárral kapcsolatos építési munka akadályozása.*

A határzár fogalma rendészeti és büntetőjogi értelemben

Az államhatárról szóló 2007. évi LXXXIX. törvény (a továbbiakban: Hatv.) 12. § (1) bekezdése szerint: „*Rendkívül indokolt esetben a határrendészetért*

lekvőképes. Ez utóbbi, amely például végrendelkezési képesség esetében is döntő: ha a Magyar Királyság jogrendszere szerint végrendelkezett és ezt például a csehszlovák jog szerint nem tehetné volna meg, értelemszerűen felvetődik a kérdés, a végrendelet érvényes-e az utóbb a Csehszlovák Köztársaságban. Elvileg a hét jogrendszer bármelyike igényt tarthat arra, hogy a személlyel kapcsolatos jogviszonyokat meghatározza, elvileg bármelyik fellelphet azzal az igénnyel, hogy alkalmazza. Burián László – Kecskés László – Vörös Imre: Európai és magyar nemzetközi kollíziós magánjog. KRIM Bt., Budapest, 2005, 141. o.

³ Robert Kunzig: Jönnek. Mennek? National Geographic, 2016/10., 35–61. o.

⁴ T/5983. számú törvényjavaslat az egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról, 24. o. <http://www.parlament.hu/irom40/05983/05983.pdf>

⁵ Egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról.

felelős miniszter a közbiztonság védelme érdekében rendeletével – legfeljebb harminc napra, az Alaptörvény XXVII. cikk (1) bekezdésében meghatározott alapvető jog korlátozásaként – részleges határázárat rendelhet el, amellyel az államhatár átlépését meghatározott személyek, járművek és szállítmányok körére kiterjedően megtilthatja.”

Ha ezt összevetjük a 11. § rendelkezéseivel („Az államhatárt nemzetközi szerződésben és törvényben meghatározott feltételekkel – ha nemzetközi szerződés vagy az Európai Unió közvetlenül alkalmazandó jogi aktusa kivételt nem tesz – a forgalom számára megnyitott, a forgalom jellegének megfelelő közúti, vasúti, vízi vagy légi határátkelőhelyen vagy a határátlépési ponton, ellenőrzés mellett szabad átlépni”), akkor láthatjuk, hogy a határázár a határátkelőhelyre, határellenőrzési pontra vonatkozik.

Rendészeti értelemben a határázár nem egy eszköz, hanem egy tiltó intézkedés (a határrendészetért felelős miniszter rendelete).

A 2015-ös évben elsőként az 50/2015. BM rendelet rendelkezett a részleges határázár elrendeléséről a Röske–Horgos közúti határátkelőhelyen. A részleges határázár időtartama harminc nap volt.

Ez után következett az 55/2015. BM rendelet a részleges határázár elrendeléséről, ez részleges határázárát rendelt el a magyar–horvát határon harminc napra.

A rendelet értelmében „a közbiztonság védelme érdekében a Magyarország és Horvát Köztársaság közötti határszakaszon – valamennyi személy, jármű és szállítmány számára – Magyarország államhatára nem léphető át az alábbi vasúti határátkelőhelyeken: a Murakeresztúr–Kotoriba (Kotor); a Gyékényes–Koprivnica (Kapronca); a Magyarbóly–Beli Manastir (Pélmonostor)”.

Büntetőjogi értelemben határázáron az államhatár rendje védelmét ellátó létesítményt értjük.⁶

Határázár tiltott átlépése

„Btk. 352/A. § (1) Aki Magyarországnak az államhatár rendje védelmét biztosító létesítmény által védett területére a létesítményen keresztül jogosulatlanul belép, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

⁶ A rendkívüli bevándorlási nyomás kezelése érdekében szükséges egyes intézkedésekről szóló 1401/2015. (VI. 17.) kormányhatározat – a zöldhatár átjárhatóságának megszüntetése érdekében – a magyar–szerb határszakaszon körülbelül 175 km hosszúságban elrendelte egy négy méter magasságú, határőrizeti célú ideiglenes kerítés létesítésének előkészítését.

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt

a) fegyveresen,

b) felfegyverkezve,

c) tömegzavargás résztvevőjeként követik el.

(3) Aki az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt fegyveresen vagy felfegyverkezve tömegzavargás résztvevőjeként követi el, két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a (2) vagy (3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény halált okoz.”

A bűncselekmény jogi tárgya

Az államhatár rendjének védelme. A definíciót egyetlen hatályos jogszabály sem határozza meg. A hatályon kívül helyezett, a határőrizetről és a határőrségről szóló 1997. évi XXII. törvény (Hőrtv.) szerint: „a Határőrségnek a zavartalan határmenti viszonyok megőrzésére irányuló szolgálati tevékenysége, amelyet az államhatár őrzésével, a határforgalom ellenőrzésével, a határrend fenntartásával és a jogszabályokban meghatározott egyéb feladatok végrehajtásával valósít meg”.

A Hatv. szerint az államhatár a föld felszínén függőlegesen áthaladó képzületbeli síkok összessége.

Az államhatár védelme kiemelt feladat.

Az alaptörvény 46. cikke szerint „A rendőrség alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme”.

A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) több helyen taglalja az államhatárral összefüggő feladatokat.

A rendőrség

- rendkívüli állapot idején és váratlan támadás esetén közreműködik az államhatárt fegyveresen vagy felfegyverkezve átlépő személyek kiszorításában, valamint elfogásában és lefegyverzésében;
- őrzi az államhatárt, megelőzi, felderíti, megszakítja az államhatár jogellenes átlépését;

- ellenőrzi az államhatáron áthaladó személy- és járműforgalmat, a szállítmányokat – ide nem értve a Közösségi Vámkódex létrehozásáról szóló 2913/92/EGK rendeletben meghatározott vámellenőrzést –, valamint végzi a határátléptetést, továbbá biztosítja a határátkelőhelyek rendjét;
- megteszi az államhatár rendjét közvetlenül veszélyeztető konfliktushelyzet és a tömeges méretű migráció kezeléséhez szükséges intézkedéseket, továbbá elhárítja az államhatár rendje ellen irányuló erőszakos cselekményeket;
- a rendőrség határrendészeti, bűnüldözési és bűnmegelőzési célból a nemzetbiztonsági szolgálatokkal együttműködve külföldön felderítő tevékenységet végezhet, amelynek során információkat gyűjt az államhatár rendjét veszélyeztető cselekmények, valamint a terrorizmussal összefüggő cselekmények felderítése és a tömeges méretű migráció kezeléséhez szükséges intézkedések végrehajtása érdekében.

A rendőr

- jogkörében eljárva köteles intézkedni vagy intézkedést kezdeményezni, ha a közbiztonságot, a közrendet vagy az államhatár rendjét sértő vagy veszélyeztető tény, körülményt vagy cselekményt észlel, illetve ilyet a tudomására hoznak;
- az államhatár védelme érdekében megteszi a veszélyhelyzet elhárításához, megszüntetéséhez haladéktalanul szükséges, a feladatkörébe tartozó intézkedéseket; területet lezárhat, és megakadályozhatja, hogy oda bárki belépjen, vagy onnan távozzék, illetve az ott-tartózkodókat távozásra kötelezheti.

A rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 30/2011. BM rendelet (a továbbiakban: BM-rendelet) az államhatár rendjének fenntartása kapcsán a következőképpen rendelkezik:

„66. § (1) *A rendőr az államhatár rendjének fenntartását a határőrizeti tevékenységével biztosítja.*

(2) *A rendőr az államhatár rendjének fenntartása során*

a) az államhatár felmérésével, megjelölésével, a határjelek ellenőrzésével, karbantartásával, felújításával kapcsolatos munkák elvégzését felügyeli, a végrehajtást ellenőrzi, a határnyiladék tisztán tartását és a határjelek láthatóságát biztosítja,

b) a határút, a határvíz, a határvonalat keresztező közút, vasút és híd használatára vonatkozó szabályok betartását ellenőrzi,

c) végzi a határterületen végzendő munkák hatósági engedélyezését, ellenőrzi az engedélyben meghatározott feltételek betartását,

d) ellenőrzi a jogszabályban vagy nemzetközi szerződésben meghatározott magatartási szabályok betartását,

e) vizsgálja a határrend sértéseket, valamint a nemzetközi szerződés szerint határrendi esetnek minősülő eseményeket, ellátja az ilyen esetek rendezésével kapcsolatos feladatokat,

f) betartja és betartatja a jogszabályban vagy nemzetközi szerződésben meghatározott környezetvédelmi követelményeket, valamint

g) nemzetközi szerződés alapján biztosítja a személyek és dolgok átadás-átvételét.

(3) Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv a határterületen a határőrizet, valamint az államhatár rendjének fenntartása érdekében mozgást érzékelő és gátló, a terep megfigyelését segítő, valamint más határőrizeti berendezést, műszaki-technikai eszközt használhat.”

A rendőrség feladatai

az államhatár rendje ellen irányuló erőszakos cselekmények és tömeges méretű migráció esetén

A BM-rendelet 59. § rendelkezései szerint

- az államhatár közelében kialakuló olyan fegyveres cselekmény esetén, amely közvetlenül veszélyezteti az államhatár rendjét, az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervnek a határőrizettel kapcsolatos feladatai megelőzik a határforgalom ellenőrzésével, valamint az államhatár rendjének fenntartásával kapcsolatos szolgálati tevékenységét;
- az államhatár rendje ellen irányuló erőszakos cselekmény esetén intézkedni kell az érintett terület lezárására;
- tömeges méretű migráció esetére intézkedési tervet kell készíteni.

Tényállási elemek

*Az államhatár rendje védelmét biztosító létesítmény*⁷ – a létesítmény nem azonos az építménnyel, annál tágabb fogalmat takar. Ezen nem a természetes képződményeket értjük (például hasadék, folyómeder, mocsár stb.), hanem

⁷ Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: Büntetőjog II. Különös Rész. HVG-ORAC, Budapest, 2015, 614–615. o.

csak a mesterséges, kifejezetten a határvédelem céljából épített, vagy telepített fix, illetve mobil létesítményeket. Ez lehet kerítés, kordon, mobil konténer, telepített drótakadály, fix vagy mobil ellenőrző-áteresztő pont.

Annak eldöntéséhez, hogy az adott fogalom alá tartozik-e a kérdéses létesítmény, a telepítés célját kell vizsgálni.

Az államhatár rendjének védelme érdekében épített létesítmények az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény szerinti nemzetbiztonsági célú, illetve rendeltetésű sajátos építményszámú minősülnek [2007. évi LXXXIX. tv. 5/B § (2) bek.].

Az államhatár rendje védelmét biztosító létesítmény által védett terület – az a terület, amelynek védelmét az említett létesítmény biztosítja.

Elkövetési magatartás

Jogosulatlan belépés Magyarországnak az államhatár rendje védelmét biztosító létesítmény által védett területére a létesítményen keresztül.

A Hatv. 11. § értelmében:

„Az államhatárt nemzetközi szerződésben és törvényben meghatározott feltételekkel – ha nemzetközi szerződés vagy az Európai Unió közvetlenül alkalmazandó jogi aktusa kivételt nem tesz – a forgalom számára megnyitott, a forgalom jellegének megfelelő közúti, vasúti, vízi vagy légi határátkelőhelyen vagy a határátlépési ponton, ellenőrzés mellett szabad átlépni.”

Ami nem felel meg az előbbieknek, az jogszerűtlen.

Nem tényállásszerű, ha az elkövető olyan helyen lép be az országba, ahol a határzár megszakad (például a határzárát átszelő vasúti síneken, tavon, folyón stb.). Tényállásszerű azonban a cselekmény, ha más vagy mások által megrongált határzáron keresztül történik a belépés.

A cselekmény befejezetté válik, ha az elkövető a határzár által védett területre ér. *Nézzük, mi történik akkor, ha a határzár több rétegből áll*, amilyen a gyorsleépítési drótakadály vagy az ideiglenes biztonsági határzár! Ilyenkor az elkövetőnek több akadályt kell leküzdenie ahhoz, hogy védett területre érjen. Ebben az esetben az első „akadályon” való túljutással már befejezetté válik a bűncselekmény. Viszont az első „akadály” leküzdésének (például átmászás megkezdése, a létra nekitámasztása) megkezdésével csak a bűncselekmény kísérlete valósul meg.

Nem valósul meg a bűncselekmény, ha az illető áttéved az államhatáron. Áttévedésen az államhatár nem szándékos átlépését értjük (például a tájékozódás, a helyismeret hiánya, az időjárási viszonyok miatt).

A jogosulatlan *belépés tehát*

- Magyarország területére;
- a határzáron keresztül;
- a határzár által védett területre;
- szándékosan történik.

Tekintettel az előbbiekre, a bűncselekmény nyomozása során különös figyelmet kell fordítani az egyes tényállási elemek megvalósulásának körülményeire. Vizsgálni kell a következőket:

- *a belépés az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítményen keresztül mikor, hogyan, és milyen módszerrel történt;*
- *a belépés során történt-e (és milyen) személyi és tárgyi segítség;*
- *a belépés jogszériűtlenségét;*
- *a belépés Magyarország területére történt-e.*

A bűncselekmény alanya bárki lehet. Minősített esetek: *fegyveresen; felfegyverkezve; tömegzavargás résztvevőjeként.*

A fegyveresen és felfegyverkezve történő elkövetés értelmezésére a Btk.

459. § (1) bekezdés 5. és 6. pontjai irányadók.

Fegyveresen követi el a bűncselekményt, aki

- a) lőfegyvert,
- b) robbanóanyagot,
- c) robbantószer,
- d) robbanóanyag vagy robbantószer felhasználására szolgáló készüléket tart magánál, vagy a bűncselekményt az a)–d) pontban meghatározottak utánzatával fenyegetve követi el.

Felfegyverkezve követi el a bűncselekményt, aki az ellenállás leküzdése vagy megakadályozása érdekében az élet kioltására alkalmas eszközt tart magánál.

A tömegzavargás értelmezése

A tömegzavargást a lázadás bűncselekmény törvényi tényállása már tartalmazza a „*tömegzavargásban vesz részt*” kifejezéssel. A törvény a tömegzavargás definícióját nem adja meg, ezért azt a joggyakorlat alakítja ki.

Elsőként a tömeg fogalmának a tisztázása szükséges. *Az Rt. 7. § (1) bek. e) pontja értelmében a tömeg tíz főt meghaladó csoportosulás.*

A jogirodalom azonban ennél nagyobb létszámot, legalább tizenöt-húsz főt tekint tömegnek.

Másik álláspont szerint tömegnek tekintjük az emberek viszonylag nagyobb létszámú csoportját, ahol a résztvevők száma egyszerű ránézéssel nem állapítható meg.⁸

A joggyakorlat a legalább húsz főt meghaladó csoportosulást tekinti tömegnek. *Tömegzavargáson* az ekkora vagy nagyobb létszámú csoport nyílt rendbontó fellépését értjük.⁹

A tömegzavargás résztvevőjeként történő elkövetési magatartásnál teljesen mellékes a tömegzavargás szervezése, illetve vezetése, ezt a jogalkotó nem értékeli a minősített eseteknél.

A (3) bekezdésben írt minősített esetben *többszörösen minősülő esetről van szó*. Ebben az esetben az elkövető fegyveresen, illetve felfegyverkezve, egyben *tömegzavargás résztvevőjeként* valósítja meg e minősített esetet.

A (4) bekezdésben foglalt minősített eset megállapításához *a halál mint eredmény bekövetkezése szükséges*, de csak *a minősített esetekkel összefüggésben okozott halál* minősül jelen bekezdés szerint.

A Csongrád Megyei Főügyészség sajtóközleménye szerint „*Szegedi Járási és Nyomozó Ügyészség vádat emelt azzal a 10 migránssal szemben, akik 2015. szeptember 16. napján követtek el bűncselekményt a Röszke-Horgos határátkelőhelyen. A vádirat szerint 2015. szeptember 16. napján a délelőtti óráktól kezdődően a Röszke-Horgos határátkelőhelyen a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kihirdetését követően több száz migráns gyülekezett a határ szerb oldalán annak érdekében, hogy Magyarország területére belépjenek. A kezdetben békés tömeg idővel agresszívvá vált, a kerítést feszegetve próbálta azt kidönteni, illetőleg a tömegben részt vevő több személykövekkel dobálta a magyar oldalon felsorakozott rendőröket. A vádlottak egyike egy megafonnal a kezében különböző nyelveken a tömeget cselekvésre irányító beszédekert tartott és megpróbálta irányítani a magyar rendőrökkel szemben fenyegetően fellépő tömeget. A tömegzavargás résztvevői kidöntötték az államhatár rendjének védelmét biztosító GYODA kerítéssel borított kaput, amelyen keresztül többek között a vádemeléssel érintett 10 személy 17 óra 20 perckor Magyarországnak az államhatár rendje védelmét biztosító létesítmény által védett területére – mint a tömegzavargás résztvevője – jogosulat-*

⁸ Karsai Krisztina (szerk.): Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Complex Kiadó, Budapest, 2013, 535. o.

⁹ Erdőssy Emil – Földvári József – Tóth Mihály: Magyar büntetőjog, különös rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2007, 34. o.

lanul belépett. Ezt követően a tömegből őket a rendőrök kiemelték, majd őrizetbe vették. A vádlottak közül a vádemeléskor heten előzetes letartóztatásban, míg hárman házi őrizetben voltak. A Szegedi Járási és Nyomozó Ügyészség a vádlottakat tömegzavargás résztvevőjeként elkövetett határzár tiltott átlépésének büntetével vádolja. A vádlottak közül 9 személy szír, míg 1 személy iraki állampolgár. A vádlottak bűnösségének kérdésében a Szegedi Járásbíróság fog dönteni.”¹⁰

Halmazati, elhatárolási kérdések

Ha a bűncselekmény szándékos emberölést is megvalósít, akkor nem a Btk. 352/A § (4) bekezdés szerinti minősített esetet állapítjuk meg. Ebben az esetben a Btk. 160. § és a Btk. 352/A vagy 352/B §-a alkot valódi halmazatot.

Elhatárolása a tiltott határátlépés szabálysértéstől

„158. § Tiltott határátlépés, úti okmánnal kapcsolatos szabálysértés”
204. § (1) Aki Magyarország államhatárát engedély nélkül vagy meg nem engedett módon lépi át, vagy ezt megkísérli, szabálysértést követ el.

(2) Aki az útiokmánnal kapcsolatos jogszabályi rendelkezéseket megszegi, szabálysértést követ el.

(3) Az (1) és (2) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatt az eljárás a rendőrség hatáskörébe tartozik.”

Ha a Magyarország területére történő belépés (államhatár jogellenes átlépése) másik ország területéről történik, és ezt a területet a határzár védi, akkor a határzár tiltott átlépése bűncselekmény valósul meg. A tiltott határátlépés szabálysértése pedig ott követhető el,

- ahol Magyarország államhatárát nem védi határzár;
- Magyarország területét határzár védi, de nem jogosulatlan belépés, hanem jogosulatlan „kilépés” történik. Ha a határzár Magyarországra területéről lépjük át Szerbia irányába, akkor az átlépés után közvetlenül még mindig Magyarország területén tartózkodunk. Az államhatár a határkőig (amely a határzártól még több méterre található Szerbia irányába) terjed, így ez már nem számít a létesítmény által védett területnek. A jogalkotó szándéka az volt (lásd a tanulmány elején), hogy olyan tényállást alkosson, amely a Ma-

¹⁰ [10 ügyeszseg.hu/wp-content/uploads/sajto/2016/01/2015.01.05-csongrad.pdf](http://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/sajto/2016/01/2015.01.05-csongrad.pdf)

¹¹ A tényállást a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (Szabstv.) tartalmazza.

gyarország területére irányuló migrációt szabályozott keretek közé szorítja. Tekintettel erre, az említett cselekmény nem veszélyes oly mértékben a társadalomra, hogy bűncselekményt valósítson meg, így szabálysértés lesz. Ha az elkövető nem jut át a határázaron, akkor is megvalósul a szabálysértés, tekintettel a tényállásban szereplő „megkísérli” fordulatra.

Elhatárolása a határrendészeti szabálysértéstől

„205. § (1) Aki

a) a határterületen fekvő ingatlan használatára vonatkozó jogszabály alapján elrendelt korlátozó vagy egyéb intézkedésnek nem tesz eleget,

b) az államhatár rendjével és őrzésével vagy a határforgalom ellenőrzésével összefüggő tiltó vagy korlátozó rendelkezést megszegi, szabálysértést követ el.

(2) Az (1) bekezdés a) és b) pontjában meghatározott szabálysértés miatt az eljárás a rendőrség hatáskörébe tartozik.”

A szabálysértés a rendőrség hatáskörébe tartozik, jogi tárgya az államhatár rendje. Az (1) bek. b) pont első fordulata szerint minősül az államhatár rendjével és őrzésével kapcsolatos tiltó vagy korlátozó rendelkezés megszegése. A határrend hatályos jogszabályban nem definiált fogalom. A hatályon kívül helyezett Hórtv. definiálta a határrend fogalmát. *A határrend: rendezett határ menti viszony, amelynek fenntartása – nemzetközi szerződés vagy jogszabály alapján – a szomszédos államokat egymással szemben megillető jogok és kötelezettségek kölcsönös tiszteletben tartásán alapszik.*

A határrend¹² más megfogalmazás szerint jelenti:

- a határterületen az államhatár sértetlenségének, valamint az ott tartózkodó személyek élet- és vagyonbiztonságának fenntartását;
- az ezt célzó nemzetközi megállapodások és jogszabályok betartását;
- a határátkelőhelyekre vonatkozó közlekedési és biztonsági rendszabályokat.

Elköveti a szabálysértést, aki megsérti a részleges határázarat. A határrendészetért felelős miniszter a Hatv. 12. § (1) bekezdése alapján részleges határázarat rendelhet el, amellyel az államhatár átlépését meghatározott személyek, járművek és szállítmányok körére kiterjedően megtilthatja.

¹² Cserép Attila – Fábán Adrián – Rózsás Eszter: Kommentár a szabálysértési törvényhez. Complex Kiadó, Budapest, 2013, 365. o.

Határzár megrongálása

„Btk. 352/B. § (1) Aki az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítményt, illetve eszközt megsemmisíti vagy megrongálja, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, bűntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt

- a) fegyveresen,
- b) felfegyverkezve,
- c) tömegzavargás résztvevőjeként követik el.

(3) Aki az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt fegyveresen vagy felfegyverkezve tömegzavargás résztvevőjeként követi el, öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) A büntetés tíz évtől húsz évig terjedő szabadságvesztés, ha a (2) vagy (3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény halált okoz.”
A bűncselekmény jogi tárgya az államhatár rendjének védelme.

Tényállási elemek

A tényállás a létesítmény mellett az eszközt is tartalmazza (például elektromos érzékelők, jelzőtábla, figyelmeztető és forgalomterelő funkcióval ellátott fényhíd, terelő fényhíd). Bármely olyan dolog megrongálását, megsemmisítését értjük ezen, amely rendeltetésénél fogva az államhatár rendjének védelmét biztosítja.¹³

Elkövetési magatartás: megsemmisítés, megrongálás.

Megsemmisítés az eszköz állapotának fizikai megszüntetését jelenti, amelynek következtében az eredeti állapotába már nem állítható vissza.

Megrongáláson az eszköz állapotának olyan mértékű károsítását értjük, amelynek nyomán annak értéke csökken.

Nem feltétel az eszköz használhatatlanná válása. A megrongálás akkor is megállapítható, ha a cselekmény következtében az eszköz a rendeltetésszerű használatra alkalmatlanná válik, de lehetséges az eredeti állapot visszaállítása.

A bűncselekmény nyomozásakor különös figyelemmel kell lenni az egyes tényállási elemek megvalósulásának körülményeire. Szükséges vizsgálni

¹³ Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: i. m. 616. o.

- az államhatár rendje védelmét biztosító létesítmény megrongálása, megsemmisítése mikor, hogyan, milyen eszközzel történt (*a kárérték megállapítása szükségtelen, mert nem befolyásolja a bűncselekmény minősítését*);
- az alapeseten túl a minősítő körülményeket is.

A bűncselekmény alanya bárki lehet.

A minősített esetek vonatkozásában az előző tényállásnál kifejtettek irányadók.

Halmazati és elhatárolási kérdések

A határzár megrongálása szubszidiárius tényállás, csak akkor állapítható meg, *ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg*.

- A határzár tiltott átlépésénél nem tényállási elem az államhatár rendjét biztosító létesítmény megrongálása (a létesítmény alatt, illetve azon átmászva is be lehet jutni a védett területre), csak a rajta keresztül történő jogosultsággal belépés.
- A határzár megrongálásánál nem tényállási elem a belépés, csupán a megrongálás vagy megsemmisítés.

A szubszidiaritás az *alaki halmazat esetére* vonatkozó magyarázó elv.

Ha az elkövető megrongálja a határzárát, majd ezen keresztül belép az ország területére, akkor a határzár megrongálása és a határzár tiltott átlépése egymással *látszólagos anyagi halmazatot alkot*. Jelen esetben *két magatartást* tanúsít az elkövető:

- a határzár megrongálása;
- belépés a határzáron keresztül Magyarország területére.

A két cselekmény összevetéséből láthatjuk: az elkövető azért rongálja meg a határzárát, hogy ezen keresztül lépjen be az országba. Ebben az esetben a határzár tiltott átlépése büntetlen utócselekmény marad, mert az elkövető *ez esetben nem növeli, hanem csak fenntartja a határzár megrongálásával okozott sérelmet*¹⁴.

A határzár megrongálása *nem állhat alaki halmazatban a rongálással*.

¹⁴ Balogh Ágnes – Tóth Mihály: A büntetőjog általános része. Osiris Kiadó, Budapest, 2010. 236. o.

A határzár megrongálása és az embercsempészség minősített esete [Btk. 353. § (2) bekezdés c) pont] nem alkothat alaki halmazatot, mert ez esetben a határzár megrongálásával elkövetett *embercsempészség büntetési tétele súlyosabb, így ezt kell megállapítani*. Ha az embercsempész megrongálja a határzárát, nem létesül halmazat.

A határzárral kapcsolatos építési munka akadályozása

„Btk. 352/C. § 120. Aki az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmény építésével vagy karbantartásával kapcsolatos munkavégzést akadályozza, ha más bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

A *bűncselekmény jogi tárgya elsődlegesen az államhatár rendjének védelme, másodlagosan pedig az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmény építésének, működésének zavartalan biztosítása.*

Elkövetési magatartás: az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmény építésével vagy karbantartásával kapcsolatos munkavégzés akadályozása. Az akadályozás nem azonos a megakadályozással.

Az akadályozás időleges tevékenység, míg a megakadályozás huzamosabb (adott esetben végleges) tevékenységet jelent. Az akadályozással az építési vagy karbantartási munkálatokat késlelteti az elkövető, a megakadályozással pedig hosszabb időre lehetetlenné teszi (vagy végleg ellehetetleníti) ezeket.

A magatartásnak akadályoznia kell az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmény *építésével vagy karbantartásával kapcsolatos munkavégzést*. Ebből az következik, hogy *nem csak az építés vagy karbantartás helyszínén kifejtett tevékenység valósíthatja meg a bűncselekményt*.

A bűncselekmény alanya bárki lehet.

A bűncselekmény megállapításának csak akkor van helye, ha más *bűncselekmény nem valósul meg* (alternativitás elve).

Ha az elkövető például üzemanyagot, építőanyagot lop, vagy munkagépet, építőanyagot rongál meg, akkor csak a lopás, illetve a rongálás állapítható meg a terhére. Ha az építési területen (vagy *azon kívül*) akadályt emel, vagy a felszólítás ellenére nem hagyja el az adott területet, akkor megvalósul a határzárral kapcsolatos építési munka akadályozása.

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényt érintő módosítások

A Be. módosításának¹⁵ célja az volt, hogy a határozással kapcsolatos bűncselekmények miatt induló büntetőeljárások minél hamarabb érdemi döntéssel fejeződjenek be.

A Be. kiegészült egy új fejezettel, amelynek rendelkezései a határozással kapcsolatos bűncselekmények miatt induló eljárás szabályait rögzítik a már meglévő két eljárási formája [bírószak elé állítás (Be. XXIV. fejezet), illetve lemondás a tárgyalásról (Be. XXVI. fejezet) rendelkezései] alapulvételével. Ezen kívül tartalmazzák az illetékességre, az ügyek elkülönítésére, illetve az előzetes letartóztatás végrehajtására vonatkozó rendelkezéseket is.

A járásbírószak illetékessége

A határozással kapcsolatos bűncselekmények esetén

- a járásbírószak hatáskörébe tartozó ügyben a Szegedi Járásbírószak, a törvényszék hatáskörébe tartozó ügyben a Szegedi Törvényszék;
- a Barcsi Járásbírószak illetékességi területéhez tartozó települések területén és Baranya megye területén a Pécsi Járásbírószak, a törvényszék hatáskörébe tartozó ügyben a Pécsi Törvényszék;
- a Zala, Somogy megye – a Barcsi Járásbírószak illetékességi területéhez tartozó települések területének kivételével – területén a Zalaegerszegi Járásbírószak, a törvényszék hatáskörébe tartozó ügyben a Zalaegerszegi Törvényszék jár el.

Speciális határidők

A határozással kapcsolatos bűncselekményekkel összefüggő eljárásokat a Be. általános szabályaihoz képest rövidebb idő alatt kell lefolytatni. A XXVI/A fejezet e rövidebb határidejű elbíráláson belül is speciális sürgősségi szabályt ír elő a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet¹⁶ idején. Ebben a speciális időszakban a büntetőeljárást minden más ügyet megelőzően kell lefolytatni (Be. 542/E §).

¹⁵ Az egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról szóló T/5983. számú törvényjavaslat, 30–32. o. <http://www.parlament.hu/irom40/05983/05983.pdf>.

¹⁶ A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet fogalmát a menekültjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény 80/A § (1) bekezdése tartalmazza.

A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet a Be. 542/H §-ban is kiemelt szerepet kap:

- A kiskorúak érdekeinek fokozott figyelembevételével, kényszerintézkedés-ként elsősorban házi őrizetet kell elrendelni. A kényszerintézkedés végrehajtását a menedékjogról és a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény hatálya alá tartozó személyek elhelyezésére, ellátására és fogva tartására szolgáló létesítményben kell végrehajtani.
- Az előzetes letartóztatás végrehajtása rendőrségi fogdában vagy a menedékjogról és a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény hatálya alá tartozó személyek elhelyezésére, ellátására és fogva tartására szolgáló létesítményben is lehetséges.

Az ügyek elkülönítése

Az 542/G § szerint a határozással kapcsolatos bűncselekmények miatti eljárásoknál fő szabály az ügyek elkülönítése. Ettől csak két esetben lehet eltérni:

- ha ez a tényállás szoros összefüggésére tekintettel nem lehetséges; vagy
- ha az együttes elbírálás a büntetőeljárás befejezését nem hátráltatja.

Speciális megszüntető ok

Az 542/I § szerint a határozással kapcsolatos büntetőügyben az eljárást meg kell szüntetni, ha a Magyarországon bejelentett lakóhellyel vagy tartózkodási hellyel nem rendelkező terhelt ismeretlen helyen tartózkodik.

Nem alkalmazható jelen rendelkezés akkor, ha a bűncselekmény halált okoz, illetve a másodfokú bírósági eljárás során.

A speciális megszüntető okot az indokolja, hogy az ismeretlen helyre távozó terhelt esetén ne kerüljön sor felesleges eljárási cselekményekre.

A határozással kapcsolatos bűncselekmények miatt induló eljárásokban a fiatalkorúakra vonatkozó szabályok nem alkalmazhatók.

A bíróság elé állítás

Az 542/N § értelmében az általános szabálytól [Be. 517. § (1) bekezdés a) pont] eltérően is lehetőség van bíróság elé állításra, ha a bűncselekményre a törvény nyolcévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést rendel. Továbbra is feltétel, hogy az ügy megítélése egyszerű legyen, a bizonyítékok rendelkezésre álljanak, és a terhelt beismerje a bűncselekmény elkövetését.

A bíróság elé állítás határideje a terhelt a gyanúsítottként történő kihallgatásától tizenöt, tettenérés esetén pedig nyolc nap.

Tárgyalásról lemondás

Az eljárások gyorsításának elősegítése érdekében a tárgyalásról lemondás általános szabályai is változtak.

Az eljárást a terhelt gyanúsítottként történő kihallgatásától számított tizenöt napon belül kell lefolytatni (Be. 542/O §).

Az általános szabálytól eltérően (amely szerint csak a terhelt kezdeményezheti a tárgyalásról lemondás alapján folytatott eljárást) a védő is kezdeményezheti a tárgyalásról lemondás alapján folytatott eljárást (542/P §).

A tárgyalásról lemondás alapján folytatott eljárás kezdeményezése esetén a terhelt gyanúsítottként történő kihallgatását az ügyész végzi (542/Q §).

Az 542/R § (1) bekezdése meghatározza, hogy a gyanúsítottként történő kihallgatásról készült jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell

- a tárgyalásról lemondásra irányuló nyilatkozatot;
- a terheltnek a bűnösségére is kiterjedő beismerő vallomását;
- a terhelt által beismert bűncselekmény leírását;
- a terhelt által beismert bűncselekmény Btk. szerinti minősítését;
- a terheltnek, az ügyésznek és a védőnek a büntetés, illetve intézkedés nemére, mértékére, tartamára vonatkozó egyetértő nyilatkozatát; és
- a terheltnek az eljárás következményeiről történő tájékoztatását, és a terhelt erre adott nyilatkozatát.

A gyanúsítottként történő kihallgatásról készülő jegyzőkönyvnek a határozárral kapcsolatos bűncselekmények tárgyalásról lemondással történő elbírálása esetén kiemelt jelentősége van, ugyanis ezzel helyettesíthető az ügyész és a terhelt közötti formális megállapodás.

Az 542/T § (1) bekezdése az eljárás gyorsítását szolgálja. A bíróságnak – az általános szabály szerinti hatvannapos határidő helyett – nyomban nyilvános ülésre kell kitűznie az ügyet, ha a rendelkezésben megjelölt feltétel fennáll. A nyilvános ülésen a terhelt, az ügyész és a védő részvétele kötelező.

A büntető- és az idegenrendészeti eljárás viszonya

Bár nemzetközi magánjogi vonatkozású, de a két eljárás viszonyára találó *Leo Raape*¹⁷ megállapítása: „*Nichts ist es schwerer, als Richter in zwei Welten zu sein*”, vagyis *nincs nehezebb, mint egyszerre két világban bírónak lenni*.¹⁸

A határzár tiltott átlépését állampolgárságra tekintet nélkül bárki elkövetheti, azonban az eddig lefolytatott büntetőeljárásokban a terheltek kivétel nélkül harmadik országbeli állampolgárok voltak. A nemzetközi magánjogi tényálláshoz hasonlóan ebben a tényállásban is van tehát „egy lényeges külföldi elem”.

A bűncselekmény elkövetőjével szemben büntetőeljárási kényszerintézkedést kell alkalmazni, ha ennek feltételei megállapíthatók. *Az idegenrendészeti őrizet nem versenghet a bűnügyi őrizettel*. Mindenképpen szükséges a Magyarország területére érkező, jogellenesen tartózkodó külföldiekkel szembeni büntető- és idegenrendészeti eljárások összehangolása.

A határzár tiltott átlépésén tetten ért személyekkel szembeni eljárás

Az elfogás után a rendőrkapitányság bűnügyi szolgálata indítja meg a büntetőeljárást. Ha a büntetőeljárás során a nyomozó hatóság úgy dönt, hogy nem kerül sor az őrizetbe vétel elrendelésére, akkor az idegenrendészeti eljárás lefolytatása érdekében az ügyet át kell adnia a határrendészeti kirendeltségnek. *Az idegenrendészeti eljárásban a határrendészeti kirendeltség hatósági osztálya együttműködik a főkapitányság idegenrendészeti osztályával*.

Az idegenrendészeti eljárás felfüggesztésének esetei:

- Az idegenrendészeti osztálynak az eljárást fel kell függesztenie a büntetőeljárásban hozott döntésig, tekintettel arra, hogy az ügy érdemi eldöntése olyan kérdés előzetes elbírálásától függ, amelyben az eljárás más szerv hatáskörébe tartozik.
- Ha a külföldi menekültként elismerés iránti kérelmet nyújtott be, az idegenrendészeti eljárást a menedékjogi eljárás jogerős befejezéséig fel kell függeszteni (az eljárás a menekültügyi hatóság, a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal hatáskörébe tartozik).

¹⁷ Leo Raape (1878–1964) német magánjogász, jogtudós.

¹⁸ Kecskés László: EU-JOG és jogharmonizáció. HVG-ORAC, Budapest, 2011, 871. o.

*Határterületen¹⁹ elfogott,
bűncselekmény elkövetésén tetten nem ért személyekkel kapcsolatos eljárás*

Az előállítás jogalapját ebben az esetben az Rtv. 33. § (1) bekezdésének f) pontja teremti meg. Az előállítás a határrendészeti kirendeltségre történik. Ha az idegenrendészeti meghallgatás során a hatóság bűncselekmény magalapozott gyanúját észleli, akkor értesíteni kell a rendőrkapitányság bűnügyi szolgálatát. A harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. tv. (Harmtv.) 43. § (2) bekezdésének a) pontja alapján *a rendőrség jogosult idegenrendészeti kiutasítás elrendelésére*. Ennek feltétele *négy körülmény* együttes fennállása²⁰.

A rendőrség

- Magyarország államhatárának jogellenes átlépését vagy ennek kísérletét;
- a schengeni határellenőrzési kódex 2. cikk 9. pontjában meghatározott határellenőrzési tevékenysége kapcsán;
- a határterületen észlelte;
- és a harmadik országbeli állampolgár kiutasításának végrehajtására visszafogadási egyezmény alapján kerülhet sor.

Ha a kiutasítás nem hajtható végre azonnal, akkor a kiutasítás feltételeinek megteremtéséig a kiutasítást fel kell függeszteni, és az illetőt idegenrendészeti őrizetbe kell venni.

A Harmtv. 45. § (7) bekezdése alapján idegenrendészeti kiutasítás nem alkalmazható olyan bűncselekmény elkövetése miatt, amelynek elbírálása során a bíróság nem rendelt el kiutasítást harmadik országbeli állampolgárral szemben.

Ha bűnügyi őrizetbe vételre nem kerül sor, akkor az idegenrendészeti őrizet elrendelése szükséges, *mivel fennáll a szökés veszélye* [Harmtv. 54. § b) pont].

¹⁹ A határterületről, valamint a határátkelőhely területére nem határátlépés céljából történő belépés és tartózkodás szabályairól szóló 330/2007. (XII. 13.) kormányrendelet értelmében határterület: a kormányrendeletben meghatározott települések közigazgatási területe, a határátkelőhely és az ideiglenes határátkelőhely, a nemzetközi forgalom számára megnyitott repülőtér, kikötőben, vasútállomáson a személy-, áru- és járműellenőrzésre kijelölt terület, a tranzitterület, továbbá a légi jármű ajtaja, a hajó és a vonatszerelvény az ellenőrzés időtartama alatt.

²⁰ A harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény végrehajtására vonatkozó 114/2007. kormányrendelet 114. § (2) bek.

„Változó, nyolc kilométeres” szabály

Az államhatárról szóló törvény 5. §-a egy új bekezdéssel egészült ki, a rendelkezés 2016. július 5-én lépett hatályba:

„(1a) A rendőr Magyarország területének a Közösségi Kódex 2. cikk 2. pontjának megfelelő külső határ szerinti határvonaltól, illetve a határjeltől számított 8 km-es sávon belül feltartóztathatja a Magyarország területén jogellenesen tartózkodó külföldit, és az (1) bekezdés szerinti létesítmény legközelebbi kapuján átkísérheti, kivéve, ha bűncselekmény elkövetésének gyanúja merül fel.”

A rendelkezés 2016. november 26-án ismét módosult (lényegi változás nem történt), a „Közösségi Kódex” helyett, a „Schengeni határ-ellenőrzési kódex” kifejezés szerepel.

„(1a) A rendőr Magyarország területének a Schengeni határ-ellenőrzési kódex 2. cikk 2. pontjának megfelelő külső határ szerinti határvonaltól, illetve a határjeltől számított 8 km-es sávon belül feltartóztathatja a Magyarország területén jogellenesen tartózkodó külföldit, és az (1) bekezdés szerinti létesítmény legközelebbi kapuján átkísérheti, kivéve, ha bűncselekmény elkövetésének gyanúja merül fel.”

A határőrizeti területen lefolytatott eljárás szigorításával kapcsolatos egyes törvények módosításáról szóló 2017. évi XX. törvény értelmében az államhatárról szóló törvény 5. §-a a következő (1b) bekezdéssel egészült ki:

„(1b) Tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet idején a rendőr Magyarország területén feltartóztathatja a Magyarország területén jogellenesen tartózkodó külföldit, és az (1) bekezdés szerinti létesítmény legközelebbi ka-

	Intézkedés	Előállítás helye
Határterületen, ha a harmadik országbeli állampolgár személyazonosságát nem tudja igazolni ha a rendőrség kiutasítást alkalmazhat (államhatár jogellenes átlépése)	Előállítás	Határrendészeti kirendeltség
Határterületen kívül, ha a harmadik országbeli állampolgár személyazonosságát nem tudja igazolni	Előállítás	Rendőrkapitányság
Más esetben	Előállítás	Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal

púján átkísérheti, kivéve, ha bűncselekmény elkövetésének gyanúja merül fel.” A rendelkezés 2017. március 28-án lépett hatályba.

Tehát a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet idején nem alkalmazzuk a nyolc kilométeres szabályt. Ha a harmadik országbeli állampolgár menedékkérelmet nem terjeszt elő, akkor az általános idegenrendészeti szabályokat kell alkalmazni.

Jogtörténeti kitekintés – az államhatár jogellenes átlépése szankcionálásának változásai²¹

Az emberiséget ősidők óta foglalkoztatja az utazás vágya. Az önálló államok kialakulásával szükségessé vált valamiféle garancia az utazó személyét illetően.

Az egyik legkorábbi utalás a héber bibliában található, amikor i. e. 450-ben *Nehemiás* (a király főpohárnoka, később Júdea helytartója) engedélyt kért *Artakhsaszjá* perzsa királytól, hogy Júdeába utazzon. A király engedélyezte, és adott neki egy levelet, hogy a kormányzók földjein biztonságban utazzon a folyón túlra.

A magyar „útlevél” története valamikor első királyunk, *Szent István* uralkodása alatt kezdődött. Ő irt először arról, hogy az idegenek belépése vagy az ország területén történő áthaladása gazdasági előnyt jelenthet az országnak. Az idegeneknek az országba történő belépésével, igazolásával foglalkozó első írásos emléket *Szent László* király (1077–1095) dekrétumának első könyvében találjuk: „*Ha valamely jövevény egyházi személy az ő püspökének ajánló levele nélkül jövend e hazába, akkor törvénnyel, avagy tanúvallás által kell meglátni, hogy nem talán barát vagy valami gyilkos legyen-e vagy micsoda szerzetnek vallja magát.*” Az eltelt több évszázadot végigvizsgálva találunk úti-levelet, utazó levelet, vármegye úti-levelét, menlevelet, kiváltságlevelet, privilégiumlevelet, bizonyáglevelet.

Könyves Kálmán (1095–1116) *Dekrétomainak Első Könyve* 3. fejezetében az ajánlólevél nélkül bejövő idegen papokról így rendelkezik: „*Idegen papot vagy diakonust csak ajánló levéllel kell befogadni. A kiket pedig eddig befogadtak, meg kell vizsgálni, ha igaz uton jöttek-e? azért, hogy ha valamelyik-*

²¹ A jogtörténeti rész alapjául szolgált Tóthné dr. Demus Mária: Az államhatár rendjének jogi védelme az EU-csatlakozás tükrében. PhD-értekezés. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2007, 65–69. o.

http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2007/tothne_demus_maria.pdf

nek valami rossz híre ütné meg fülünket, az ilyen szűnjék meg hivatalától, miglen törvény szerint igazolja magát vagy az országból el kitakarodik.”²²

Fénykép beragasztását az útlevélbe legelőször 1915-ben írták elő, ez igazolta, hogy az valóban az útlevél aláíróját és birtokosát ábrázolja. (Korábban okmányokhoz még kérdőívet is csatoltak, amely részletes személyleírást is tartalmazott; erre azért volt szükség, mert a fényképet akkoriban még nem ismerték.)²³

A Magyar Királyság útlevelét 1922-től kezdték el gyártani. Ezen útlevelek már, hasonlóan a jelenkori biometrikus útvelekhez, 32 lapoldalt tartalmaztak, rendelkeztek alnyomattal, és nem utolsósorban a lapoldalak vízjelet tartalmaztak. Gyakorlatilag ettől a kortól kezdve, évről évre változott az útlevél, míg ki nem alakult a jelenkor modern útvele.²⁴

A tiltott határátlépés törvényi tényállását először az 1903. évi VI. törvény-cikk²⁵ tartalmazta: „2. § A ministerium felhatalmaztatik, hogy háború esetén, vagy ha az állam vagy valamely részének biztonsága, vagy valamely állammal szemben a viszonyosság megkívánja, az útlevél-kötelezettséget az állam egész területére, vagy bizonyos részére, illetőleg a határszélre vagy ennek valamely részére ideiglenesen elrendelhesse; úgyszintén, hogy az útlevelet valamely külföldi államba való utazáshoz kötelezővé tegye, avagy az állam határán való átkeléshez a fegyveres erő kötelekébe tartozó egyének részére útvelek kiadását egyáltalában beszüntesse.

15. § A ki hamisított, vagy más nevére szóló útlevelet használ, útlevelét másnak használatára átengedi, magára vagy útitársaira nézve hamis bejelentést tesz, – a mennyiben ez a cselekménye súlyosabb beszámítás alá nem esik – egy hónapig terjedhető elzárással és 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. A ki pedig a 2. § értelmében elrendelt útlevélkötelezettség esetében útlevél nélkül az állam területén, illetve annak meghatározott részében utazik, vagy a határon ki- vagy belép, 15 napig terjedhető elzárással és 100 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.”

A törvény indoklása szerint az állam biztonsága érdekében az útlevélkényszer alkalmazása és különleges rendelkezések életbe léptetése szükséges.

Az indoklás a változások okaként a következőket jelölte meg: „külhábörük, belső zavargások vagy az államot veszélyeztető egyéb mozgalmak

²² <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=407>

²³ Kis magyar útlevéltörténet Szent Istvántól Schengenig.

http://mult-kor.hu/20100204_kis_magyar_utleveltortenet_szent_istvantol_schengenig.

²⁴ Ruzsa Attila: A Magyar Királyság útvele. http://www.szrszki.hu/news_full.php?id=151

²⁵ Az útlevéltügről lásd <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6874>

esetében szükségessé válhatik, hogy az utazók, különösen pedig a határokon ki- és belépő egyének éber figyelemmel kísértessenek és, a határszélen való forgalom is szigorúan ellenőriztessék s indokolt esetekben a ki- vagy belépés meg is akadályoztassék. Ezen kívül valamely külállam által ez irányban tett rendszabály is arra utalhat bennünket, hogy a viszonyosság elvét alkalmazzuk és az illető állammal szemben hasonló rendszabályt léptessünk életbe. Az itt tekintetbe jövő fontos állami érdekek megóvása céljából hatalmaztatik tehát fel a ministerium, hogy elrendelhesse, miszerint az állam területén való utazás, a határon való átkelés, vagy bizonyos államba való utazás csak útlevél felmutatása mellett történhessék.”

A magyar állam biztonságát és nemzetközi érdekét veszélyeztető egyes cselekmények büntetéséről szóló 1940. évi XVIII. törvénycikk változásokat hozott a tiltott határátlépés szankcionálásában.

A jogszabály 10. §-ának értelmében az útlevélügyről szóló 1903. évi VI. tc. 15. §-a helyébe a következő rendelkezések léptek: *a határ meg nem engedett módon való átlépése vétségnek minősült*, és egy évig terjedhető fogházzal volt büntetendő.

Ugyanezen elbírálás alá esett:

- aki hamisított vagy más nevére szóló útlevelet vagy a határ átlépésére jogosító egyéb okiratot használt, azt másnak használatra átengedte;
- magáról vagy útítársáról hamis bejelentést tett, a hatóságot a határ átlépésére való jogosultsága tekintetében félrevezetni törekedett;
- aki az 1903. évi VI. tc. 2. §-a értelmében elrendelt útlevél-kötelezettség esetében az ország területén, illetve annak meghatározott részében útlevél nélkül utazott vagy közlekedett.

A határnak meg nem engedett módon való átlépése kihágásnak minősült, és tizenöt napig terjedhető elzárással volt büntetendő,

- ha a tettes a határ őrzésére kirendelt hatósági közeg felszólításának nyomában engedelmeskedett;
- vagy a határon észrevétlenül történő átlépés után a legközelebbi magyar hatóságnál (hatósági közegnél) haladéktalanul önként jelentkezett, és mindkét esetben igazolta vagy hitelt érdemlő módon valószínűsítette, hogy érvényes útlevelet önhibáján kívül nem tudott szerezni, és a magyar határ átlépésére súlyos egyéni körülményei kényszerítették.

A kihágássá minősítés *conditio sine qua nonja* az önhiba hiánya és a kényszer közötti összefüggés volt.

A tiltott határátlépés ekkor vált először – a mai megítéléséhez hasonlóan – *kettős alakzatú cselekménnyé*.

A következő módosítást az 1948. évi XLVIII. törvénycikk²⁶ hozta el:

- A tiltott határátlépés vétségének büntetési tétele öt évig terjedhető fogház-büntetésre emelte fel, és a bűncselekmény kísérlete is büntetendő lett.
- A bűncselekmény elkövetéséhez nyújtott segítséget a törvény büntett (!) miatt öt évig terjedő börtönnel, hivatalvesztéssel és politikai jogai gyakorlásának felfüggesztésével büntette.
- A segítségnyújtás is súlyosabban minősült, és öt évig terjedő fegyházbüntetéssel volt szankcionálendő, ha az a csoportos határátlépés előmozdítására irányult.

Az 1950-es években a BHÖ²⁷ a tiltott határátlépést egységes tényállásként az állam elleni bűncselekmények körében helyezte el. Ebben az időszakban két alkalommal is sor került a tiltott határátlépés tényállásának módosítására.

Büntetendővé vált

- a katona fogalma alá tartozó személyek külföldre szökése;
- a légi eszköz külföldre vitele;
- a tiltott határátlépésre való felbujtás (hírverés);
- a bűnsegédi magatartás;
- az embercsempészás (üzletszerű segítségnyújtás), és a feljelentési kötelezettség elmulasztása.

A kiszabható büntetési tételek jelentősen emelkedtek, a felfegyverkezve és csoportosan elkövetett cselekményeket halálbüntetéssel is fenyegette a törvény.

„Titkos igazságszolgáltatás”²⁸

Hihetetlenül hangzik, de több mint hatvan évvel ezelőtt volt olyan jogszabály, amely nemcsak a bűncselekményt elkövető személy, hanem a hozzátar-

²⁶ A büntetőtörvények egyes fogyatékoságainak megszüntetéséről és pótlásáról. A törvény 51. §-a rendelkezéseket tartalmazott a határvadász alakulatok rendőrhatalósági jogaira vonatkozóan.

²⁷ Az anyagi büntetőjog szabályozása csonka volt, mindössze a büntető törvénykönyv (Btk.) általános része (Btá.) készült el (1950. évi II. tv., hatályos: 1951. január 1-jétől), a különös rész nem. Ezt a hiányt pótolta a „hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása” (BHÖ). Ezt az Igazságügyi Minisztérium 1952-ben állította össze, törvényeket is „kiigazítva”, módosítva.
http://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Tortenelem/14Szab%F3_Marjanucz/html/8_5.htm

²⁸ Varga Krisztián: „Családbarát” államvédelem. Betekintő, 2008/1.
http://www.betekinto.hu/2008_1_varga_k_

tozója megbüntetéséről is rendelkezett. Az 1950. évi 26. számú törvényerejű rendelet értelmében a szökést és a hazaárulást elkövető személy hozzátartozóját akkor is meg kellett büntetni, ha az sem a bűncselekmény elkövetéséről, sem annak előkészületéről nem tudott.

A párt- és állami vezetés legszűkebb köre a szökések és hazaárulások megakadályozását az 1950. évi 26. törvényerejű rendelet megalkotásától és annak következetes végrehajtásától várta. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1950. június 30-án tartott ülésén elfogadott rendelet jellemző példája volt a Rákosi-korszak embertelen jogalkotásának. A rendeletet már a megalkotása pillanatában titkosították, így hivatalosan soha nem hirdették ki! *A Magyar Közlönyben* 1950. július 30-án közzétett NET 26. számú rendelet a Magyar Nemzeti Bankról szól.

Az ország területének elhagyására vonatkozó büntetőrendelkezések kiegészítéséről szóló törvényerejű rendelet kimondta, hogy „a katonai büntetőbíráskodás alá tartozó az a személy (a Néphadsereg, az Államvédelmi Hatóság, az Államrendőrség tagja, letartóztató intézeti alkalmazotti), aki külföldre szökik, vagy a szökést megkísérli, életfogytig tartó börtönnel büntetendő”. A rendelet a minősített esetekben (csoportosan vagy felfegyverkezve) a szökést halálalal büntette. A jogszabály kimondta továbbá, hogy a „büntett tettesének vele egy háztartásban élő, vagy általa eltartott felnőtt korú hozzátartozóját (1950. II. tv. 29. §.) öt évig terjedő börtönnel, ha pedig a hozzátartozó a büntett elkövetéséről megelőzően tudott és arról a hatóságnak haladéktalanul jelentést nem tett, tíz évig terjedő börtönnel kell büntetni”.

A nyomozó szervnek elég volt megállapítania a szökést elkövető személy szüleinek, más hozzátartozóinak személyazonosságát, valamint a közös háztartásban való együttélést, így máris bizonyítottá vált a gyanúsítottak „bűnösége”.

A törvényalkotó a bűncselekmény nagyfokú társadalomra veszélyességével szemben kívánta védelemben részesíteni a társadalmat akkor, amikor a hazaárulást elkövető katona hozzátartozóit *alanyi bűnösség hiányában is büntetni rendelte*.

A rendkívül súlyos büntetőjogi szankció mellett a rendelet teljes és részleges vagyonekぼzást rendelt el az egyes esetektől függően. Az Elnöki Tanács rendelete a gyors és hatékony ítéletalkotás érdekében – a törvény személyi hatálya alá tartozó polgári személyekkel szemben is – a budapesti katonai törvényszék hatáskörébe utalta a büntetőbíráskodás lefolytatását.

A jogszabályt hivatalosan nem hirdették ki, az ismertetése sajátos módon – a kor szellemének megfelelően – történt. *A parancsnokok hatáskörébe tar-*

tozott a rendelet bizalmas úton történő „kihirdetése”, ami a jogszabályban meghatározottak alapján kizárólag az „érintettek körére” vonatkozott. A törvényerejű rendelet „eligazításokon” keresztül kapott „nyilvánosságot” a fegyveres testületekben szolgálatot teljesítő beosztottak körében, akik az utasítás szerint „továbbadták” a rendelet tartalmi részét hozzátartozóiknak. Az érintetteket a lehető legszigorúbb titoktartásra kötelezték a rendelet ismertetése kapcsán, ami bűnvádi felelősség terhe mellett, a hozzátartozókra is érvényes volt.

Ifj. Veszprémi Imre esete

Ifj. Veszprémi Imre államvédelmi határőr, a déli határsávban fekvő bácskésztgyörgyi határőr beosztottja, szolgálati helyét elhagyva Jugoszláviába szökött 1952. október 16-án. Az esetet azonnal jelentették az illetékes V. Határőrkerület elhárító tisztjének. Az ügy az Államvédelmi Hatóság Katonai Elhárító és Jogi Osztály (II/4. Osztály) hatáskörébe tartozott, amely rövidesen őrizetbe vette a disszidens határőr szüleit. A magyar–jugoszláv konfliktus körülményeinek ismeretében feltételezhető, hogy az ÁVH kiemelt szerepet szánt a nyomozás lefolytatásának, ezért a katonai elhárítás tájékoztatta az ügyről Péter Gábort és a határőrség felügyeletét ellátó Piros Lászlót is. A vizsgálat során kiderült, hogy ifj. Veszprémi Imre valószínűleg félelmében szökött át a határ túloldalára, mivel 1952. szeptember és október folyamán megszáporodtak az illegális határátlépések, és emiatt közvetlen parancsnokát, Jernovics Rezső államvédelmi hadnagyot a katonai elhárítás felelősségre akarta vonni. Ifj. Veszprémi Imre kilátástalannak ítélte helyzetét, ezért úgy döntött: nem várja meg, hogy a parancsnoka után őt is elszámoltassák. A kiskatona kétségbeesésében, más utat nem látva, illegálisan átlépte a magyar–jugoszláv határt, és ezzel a fennálló jogszabályok értelmében hazaárulást követett el. Tettének következményét valószínűleg nem mérlegelte, és nem gondolt arra, hogy a szüleit „hazaárulásáért” fogják felelősségre vonni. A katonai elhárítás vizsgálati szerve kihallgatta a szökött határőr szüleit, akik egybehangzón állították, hogy nem tudtak fiuk „hazaárulási” szándékáról.

A hadbíróóság *id. Veszprémi Imrét* háromévi börtönre mint főbüntetésre és öt év közügyektől eltiltásra, mellékbüntetésként teljes vagyonelkobzásra, *Veszprémi Imrénét* pedig ötévi börtönre mint főbüntetésre, öt év közügyektől eltiltásra, mellékbüntetésként teljes vagyonelkobzásra ítélte.

Részlet Szűcs Sándor labdarúgó²⁹ büntetőperéből: „*A katonai főtörvényszék a katonai főügyészség által /: a Kbpn. 32.§. 4. bekezdéséhez képest:/ a fellebbezési tárgyaláson becsatolt és a tárgyalási jegyzőkönyvhöz csatolt a./ és b./ jelű okiratok, valamint Szűcs Sándor I. r. vádlottnak a 2. naplósorszám alatti ügyészi és a fellebbezési tárgyaláson tett vallomása alapján tényként állapította meg, hogy a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1950. évi 26. számú törvényerejű rendeletét Szűcs Sándor I. r. vádlott mint tanfolyamhallgató előtt a Rendőrség Bajcsy Zsilinszky-laktanya parancsnoka 1950. év július hó. 25. napján kihirdette. Az a./ jelű okirat tanúsága szerint ugyanis a »Dózsa« rendőrségi labdarúgó csapat tisztje avatott tagjai az említett laktanyában 1950. évi július hó. 24-től 28-ig voltak tanfolyamon. A b./ jelű okirat szerint a 26. számú törvényerejű rendeletet a Bajcsy Zsilinszky-laktanyában elhelyezett valamennyi tanalakulat parancsnoka a vonatkozó parancs vétele napján, vagyis 1950. évi július hó. 25-én kihirdette. Szűcs Sándor I. r. a 2. naplósorszám alatti ügyészi vallomásában előadta, hogy ő az 1950. évi július hó végén vonult be szolgálatra a rendőrséghez, ezt megelőzően pedig kb. egy hétig a Bajcsy Zsilinszky-laktanyában volt általános kiképzésen.*

A budapesti katonai törvényszék Szűcs Sándor r. fhdgy. és társai ellen külföldre szökés büntette miatt indult ügyben Budapesten, 1951. évi május hó 19. napján megtartott nem nyilvános főtárgyaláson a következő ítéletet hozta: bűnösnek mondja ki a./ Szűcs Sándor r. fhdgy. I. r. vádlottat az 1950. évi 26. sz. tvr. 1.§./1/bek-beütk., és a /3/bek. szerint minősülő külföldre szökés kísérletének és ezzel a Btá. 57.§./1/ bek. szerint halmaztatban lévő III. Bn. 48§./4/ bek.-be ütköző tiltott határátlépés előmozdításának a büntetésében. [...] ezért Szűcs Sándor I. r. vádlottat az 1950. évi 26. sz. tvr. 1.§/3/ bek-be és a 4.§./2/ bek-e alapján összbüntetésül kötél által végrehajtandó halálbüntetésre mint fő, bárhol található vagyonának teljes elkobzására mint mellékbüntetésre ítéli.”

²⁹ Szűcs Sándor (az UTE labdarúgója, főhadnagyi rendfokozatban) tizenkilencszeres magyar válogatott labdarúgó 1948-ban ismerkedett meg *Borosné Kovács Erzsébet* táncdalénekesessel. A találkozásból gyorsan szerelem lett, ami hamar kitudódott, azonban mivel mindkét fél házasságban élt – ráadásul Szűcsnek két gyermeke is volt –, a hatalom „*a szocialista erkölcsökkel összeegyeztethetetlennek*” ítélte a kapcsolatukat. Mindkettőjüket megfenyegették: ha nem szakítanak, internálótáborba zárják őket; ráadásul Borosné az államvédelem napi rendszerességgel zaklatta a lakása előtt. A szerelmesek ekkor döntöttek el, hogy hátrahagyják korábbi életüket, és Nyugatra szöknek. Ezzel Szűcs gyakorlatilag tálcán kínálta a lehetőséget a hatalomnak, hiszen a játékos a Budapesti Dózsa sportolójaként a kor szokásainak megfelelően „főfoglakozásban” rendőrtiszt volt, fegyveres rendvédelmi szerv tagja, anyagi jogi értelemben katona. Az ő esetében a bűncselekmény elkövetésének sokkal nagyobb volt a tárgyi súlya. Az ügynek az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában külön dossziéja van, ennek tanulmányozása során rekonstruálhatóvá vált a Rákosi-diktatúra Magyarországnak egyik koncepciós eljárása, a honi „futballistaper”, amely végkicsengését tekintve jelentős mértékben hatott a magyar labdarúgás következő időszakára.
<http://foziaeletunk.blogspot.hu/2014/09/a-futballistaper-szucs-sandor.html>

A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény a közbiztonság és a közrend elleni bűntettek körében helyezte el az államhatárhoz kapcsolódó bűncselekményeket. A tiltott határátlépést az a személy követte el, aki az országhatárt engedély nélkül, vagy a hatóság félrevezetésével szerzett okmánnyal, vagy egyébként meg nem engedett módon lépte át. Minősített eset lett a fegyveres és csoportos elkövetés, illetve a légi jármű külföldre vitele. A törvény továbbra is büntetni rendelte a kísérletet és az előkészületet is.

A tiltott határátlépés és az embercsempészás feljelentésének elmulasztását az a személy követte el, aki hitelt érdemlő tudomást szerzett

- tiltott határátlépés, vagy embercsempészás előkészületéről;
- tényleges szolgálatot teljesítő katona tiltott határátlépésének előkészületéről;
- még le nem leplezett ilyen bűntettek elkövetéséről,

és erről a hatóságnak, mihamarabb, jelentést nem tett.

A büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény a tiltott határátlépést az államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közelet tisztasága elleni bűncselekmények közé sorolta. A törvény a 217. §-ban, a külföldre utazás és a külföldön tartózkodás szabályainak kijátszása néven szabályozta a tényállást, azt büntetnek nyilvánítva.

A törvény indoklása³⁰ szerint a külföldre utazásról és az útlevélről szóló jogszabály (1978. évi 20. tvr.) alapján minden magyar állampolgárnak joga van ahhoz, hogy külföldre utazzon. Ez a jog a jogszabályok rendelkezéseinek megfelelően gyakorolható; az ezzel való visszaélésnek a társadalomra fokozottan veszélyes eseteit a jogalkotó bűncselekménynek nyilvánítja, és a rendészeti bűncselekmények között szabályozza.

A tiltott határátlépést az a személy követte el, aki a Magyar Népköztársaság államhatárát engedély nélkül vagy meg nem engedett módon lépte át.

Az egyes szabálysértésekről szóló 17/1968. kormányrendeletet 1990. január elsején módosították; a tiltott határátlépés szabálysértési alakzatát a 6. § tartalmazta.³¹

³⁰ Az államhatár őrzetéről szóló jogszabály [40/1974. MT rendelet 12. § (1) bek.] szerint az államhatárt csak érvényes úti okmánnyal és a hatályos rendelkezések szerint szükséges be-, illetve kiutazási engedély birtokában volt szabad átlépni; ez az átlépés ellenőrzés mellett történt. Az államhatár engedély nélküli átlépése azt jelentette, hogy a határt érvényes úti okmány és – a szükséges esetben – be-, illetve kiutazási engedély nélkül, nem ellenőrzés mellett lépték át. A bűncselekmény tetteste lehetett nem magyar állampolgár is. A tiltott határátlépést el lehetett követni hamis vagy hamisított, illetve más nevére szóló útlevél felhasználásával. Complex CD-jogtár.

³¹ A tényállás pontos megnevezése tiltott határátlépés, útlevéllel és útiokmánnyal kapcsolatos szabálysértés lett.

A szabálysértést az a személy követte el, aki a Magyar Köztársaság államhatárát engedély nélkül, vagy meg nem engedett módon lépte át, vagy ezt megkísérelte, feltéve hogy a cselekmény nem minősült bűncselekménynek.

Az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. kormányrendelet 2000. március elsején lépett hatályba. A jogszabály az államhatár rendje elleni szabálysértésekhez sorolta a tiltott határátlépést. A szabálysértést azt követte el, aki a Magyar Köztársaság államhatárát engedély nélkül, vagy meg nem engedett módon lépte át, vagy ezt megkísérelte.

A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló új szabálysértési törvény (Szabstv.), a 2012. évi II. törvény 2012. április 15-én lépett hatályba. A tiltott határátlépés tényállása tartalmilag nem változott.

A tényállás két szabálysértést foglal magában: a tiltott határátlépést és az úti okmánnyal kapcsolatos szabálysértést.³²

A külföldre utazás joga csak érvényes úti okmánnyal gyakorolható. A tiltott határátlépést állampolgárságra tekintet nélkül bárki elkövetheti. Ennek módjai a következők:

- Magyarország államhatárát érvényes úti okmány nélkül lépi át, vagy megkísérli annak átlépését. Lejárt érvényességű, vagy érvénytelen úti okmány birtokában lépi át a Magyarország államhatárát, illetve megkísérli átlépni.
- Magyarország államhatárának meg nem engedett módon való átlépése. Jelen esetben az elkövető kivonja magát a határforgalom ellenőrzési rendjéből.

A tiltott határátlépés nem eredménycselekmény, a jogellenes módon történő határátlépés kísérlete is szabálysértést valósít meg. *A határzár tiltott átlépése tényállást a 2015. CXI. törvény 31. §-a iktatta a Btk.-ba. Jelenleg az államhatár jogellenes átlépése ismét „kettős arculatú” cselekmény:*

- *tiltott határátlépés, úti okmánnyal kapcsolatos szabálysértés;*
- *határzár tiltott átlépése bűncselekmény.*

Összegzés

Az államhatár jogellenes átlépésének elnevezései, szankcionálása folyamatos változáson ment keresztül. Természetesen az anyagi jog mellett az eljárásjog is követte a változásokat.

³² Cserép Attila – Fábián Adrián – Rózsás Eszter: i. m. 363. o.

Egyes jogintézmények, szervezetek „életútját” a társadalmi-gazdasági változások döntően befolyásolják. A határőröket érzelmileg megviselte, hogy többé már nem „zöld” váll-lapot hordanak, egy új testületben kell szolgálatot teljesíteniük.³³ Akik hosszú ideje szolgáltak határőrként, nehezen tudták ezt megérteni. De ki gondolta volna a rendőrség és a határőrség 2008-as integrációja után, hogy 2015-ben ismét megalakulnak a határvadász századok; rendőrök (ideértve a külföldi rendőr és határőr kollégákat) és honvédek közösen járőröznek a szerb–magyar határszakasz mellett? Nihil novum sub sole...

Az államhatár őrizete mindig is emberpróbáló, veszélyekkel teli feladat marad.³⁴

Hogyan fog alakulni a határzárral kapcsolatos jogi szabályozás, milyen új jogviszonyok jönnek majd létre? – ezt nem lehet előre tudni. Egyet azonban biztosan kijelenthetünk: az élet alakítja a jogot, a jog alakítja az életet.

IRODALOMJEGYZÉK

- Balogh Ágnes – Tóth Mihály:** A büntetőjog általános része. Osiris Kiadó, Budapest, 2010
- Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál:** Büntetőjog II. Különös Rész. HVG-ORAC, Budapest, 2015
- Burián László – Kecskés László – Vörös Imre:** Európai és magyar nemzetközi kollíziós magánjog. KRIM Bt., Budapest, 2005
- Cserép Attila – Fábián Adrián – Rózsás Eszter:** Kommentár a szabálysértési törvényhez. Complex Kiadó, Budapest, 2013
- Erdőssy Emil – Földvári József – Tóth Mihály:** Magyar büntetőjog, különös rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2007
- Iharossy Oszkár:** Az államhatárt őrzők rejtélyes halála – Pipás Pista. Magánkiadás. Kiskunhalas, 2005
- Karsai Krisztina (szerk.):** Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Complex Kiadó, Budapest, 2013
- Kecskés László:** EU-JOG és jogharmonizáció. HVG-ORAC, Budapest, 2011

33 „Marad a zöld vér ereinkben, s ugyanakkor mi, határőrök tudomásul vesszük a Magyar Köztársaság Parlamentjének döntését: a Határőrség megszűnik. 2008. január elsejétől a Rendőrség szervezetében folytatjuk eskünkben vállalt kötelezettségünket Ez a kötelezettségünk az államhatár, és hazánk rendjének őrizete, életünk kockáztatásával is.”
http://darsz.hu/dokument/hatjel/hatar-jel_2007_.augusztus.pdf

34 „Magyar Királyi Államrendőrség Szegedi Főkapitányságára! Nemzetes Főkapitány úr! vitéz Kalocsai György m.kir.gy. ftórm. jelentem, hogy 1923. augusztus 23. napon Kelebia Rovo-II vasúti átjáró őrszolgálati helyen kettő fő újonc bevonulását határfigyelő elhalt. Nevezett katonák folyó év augusztus 23. napon lovas felvezetéssel a területileg illetékes határfelelősnél...” Magyar Honvéd Bajtársak, Közlöny 1926, 4. o. Idézi Iharossy Oszkár: Az államhatárt őrzők rejtélyes halála – Pipás Pista. Magánkiadás, Kiskunhalas, 2005, 11. o.

Noel Miklós: Fehértollasok. Bába Kiadó, Szeged, 2007

Tóthné dr. Demus Mária: Az államhatár rendjének jogi védelme az EU-csatlakozás tükrében. PhD-értekezés. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2007.

http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2007/tothne_demus_maria.pdf

Varga Krisztián: „Családbarát” államvédelem. *Betekintő*, 2008/1.

http://www.betekinto.hu/2008_1_varga_k.

JOGSZABÁLYOK

Magyarország Alaptörvénye

Az útlevelügyről szóló 1903. évi VI. törvénycikk

A magyar állam biztonságát és nemzetközi érdekét veszélyeztető egyes cselekmények büntetéséről szóló 1940. évi XVIII. törvénycikk

A büntetőtörvények egyes fogyatékságainak megszüntetéséről és pótlásáról szóló 1948. évi XLVIII. törvénycikk

A Büntető Törvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvény

A Magyar Népköztársaság büntető törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény

A büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény

A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény

A határőrizetről és a honvédségről szóló 1997. évi XXII. törvény

Az épített létesítmények, az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény

A harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény

A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény

Az államhatárról szóló 2007. évi LXXXIX. törvény

A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény

A büntető törvénykönyvről szóló 2012. C. törvény

Egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról szóló 2015. évi CXL. törvény

A határőrizeti területen lefolytatott eljárás szigorításával kapcsolatos egyes törvények módosításáról szóló 2017. évi XX. törvény

Az egyes szabálysértésekről szóló 17/1968. kormányrendelet

Az államhatár őrzetéről szóló 40/1974. MT rendelet

Az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. kormányrendelet

A harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 114/2007. kormányrendelet

A határterületről, valamint a határátkelőhely területére nem határátlépés céljából történő belépés és tartózkodás szabályairól szóló 330/2007. kormányrendelet
A rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 30/2011. BM rendelet
A részleges határzár elrendeléséről szóló 50/2015. BM rendelet
A részleges határzár elrendeléséről szóló 55/2015. BM rendelet
A rendkívüli bevándorlási nyomás kezelése érdekében szükséges egyes intézkedésekről szóló 1401/2015. (VI. 17.) kormányhatározat

SZÉP FERENC

Az információkezelés szerepe az államhatárhoz kapcsolódó bűncselekmények megelőzésében, felderítésében

„Az államhatáron átnyúló vagy ahhoz közvetlenül kapcsolódó szervezett bűnözés az egyik legdinamikusabban növekvő bűnözési kategóriává vált manapság, amely az Európai Unió tagállamainak komoly veszélyeket okoz. A rendellenesség alapköve az egyre nagyobb nyugtalanságot előidéző illegális migráció és az esetleg ahhoz kapcsolódó embercsempészség, a közokirat-hamisítás, a kábítószer csempészség, továbbá egyéb jogellenes cselekmények.”¹

„Az emberiség történetének kezdete óta egyre erősödő jelleggel és mértékben, különös tekintettel a XXI. századra, folyamatosan felértékelődik a hírszerzés, felderítés, a rendszerszemléletű információ-adatgyűjtés, illetve a komplex információkezelés (gyűjtés-rendszerezés-tárolás-feldolgozás-hasznosítás)”² a határvédelemben, a profitvezérelt embercsempészet elleni harcra kapcsolatos fellépésében.

Az informatika, az információtechnológia napjaink meghatározó részévé vált, ennek következtében az embercsempészek és a bevándorlók teljes mértékben kihasználják az okostelefonok nyújtotta előnyöket, egyrészt a különböző alkalmazások, másrészt pedig a térkép és a navigációs alkalmazások felhasználásával.

Az okoseszközök, internetre kötött berendezések és elektronikus szolgáltatások számos digitális nyomot hagynak maguk után. Gondoljunk csak bele, hogy a szállítás megszervezése, amihez kell jármű, szállítási terv, útvonal-meghatározás, gyülekezési és pihentetési hely, élelmezés megoldása, szintén digitális nyomok sokaságát hozza létre. E nyomok sokoldalú adatgyűjtéssel hatékonyan felderíthetők, nyomon követhetők, így megtehető a szükséges intézkedések.³

¹ Szép Ferenc: A Határőrség, mint nyomozó hatóság bünygyi szemszögből. Határrendészeti Tanulmányok, 2014/2., 59. o.

² Várhalmi L. Miklós: A hírszerzés-felderítés szerepe és jelentősége a XXI. század EU számára. Hadtudományi Szemle, 2009/1., 51. o.

³ Zsigovits László: Modernkori veszélyek és rendvédelmi robotok. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok a „Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai” című tudományos konferenciáról. Pécs, 2015, 66–67. o. [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVI.]

Várhalmi L. Miklós hivatkozott a volt amerikai védelmi miniszter, Donald H. Rumsfeld szavaira: „*A bizonytalanság világában, amelyben az ismeretlen, a bizonytalan, a láthatatlan, a váratlan ellen kell megvédeni magunkat...*”⁴

Véleményem szerint e megfogalmazás igen jól leírja a napjainkat jellemző és a jövőbeni világunk átfogó biztonságát.

A menekültügy és a hozzá kapcsolódó bevándorlás kezelésének alapelveit már 1951-ben Genfben egyezménybe⁵ foglalták. Akkoriban a menekültek számának nagyságrendje nem öltött a maihoz hasonló mértéket, ezért az akkor meghatározott keretek egészen 2014-ig elégségesnek bizonyultak. A közel-keleti és az afrikai válságócok kialakulása után a korábban lefektetett keretek között már nem lehetett kezelni a folyamatokat, új feladatok adódtak. A schengeni külsőhatár-védelem, a gazdasági és kisebb részben politikai és etnikai menekültek fogadása, a velük való bánásmód, az általuk okozott kockázatok feltárása, elemzése, helyes következtetések levonása jelentős együttműködést igényel a rendészeti és bünyügyi szolgálatok között.

A tanulmányomat egy újabb, a migráció tárgykörével foglalkozó, az eddigi ismereteket új összerendezésben megjelenítő írásműnek szánom. Az írás arra keresi a választ, hogy az információnak, az elemző-értékelő munkának, a határrendészeti szolgálati ág és a bünyügyi szolgálati ág együttműködésének milyen szerepe van az államhatárhoz kapcsolódó jogsértések, bűncselekmények megelőzésében és felderítésében.

Az információ

Első lépésként szükséges magát a fogalmat tisztázni. A *Magyar értelmező kéziszótár* 2003-as kiadása szerint az információ: adat, hír, tájékoztatás, felvilágosítás, értesítés.

A *Mindenki lexikona* 2007-es kiadásában az információ definíciója így hangzik: „(mat) a C. Shannon (1948) által kifejlesztett információelmélet sarokkövét alkotó azon mennyiség, amely számszerűen kifejezi, hogy valamely véletlen mennyiség, valószínűségi változó mennyi ismeretet tartalmaz egy másik véletlen mennyiségre, valószínűségi változóra vonatkozóan.”⁶

Az információ a váratlansággal jellemezhető. A hír azért hír, mert váratlan. Minél több váratlan elem van benne, annál nagyobb a hír értéke. Ha pél-

⁴ Várhalmi L. Miklós: i. m. 51. o.

⁵ A menekültek helyzetére vonatkozó egyezmény.

⁶ Szabó János (főszerk.): Mindenki lexikona. Dürer Nyomda Kft., Budapest, 2007, 392. o.

dául a mai hírek megegyeznének a tegnapiakkal, azok egyáltalán nem lennének hírek, az információtartalmuk nulla.

„Az információ az emberi szervezet egyik erőforrása, legáltalánosabb értelemben az objektív valóság visszatükröződése az emberi tudatban. Az információ éppen olyan főszerepet játszik a világban, mint az anyag és az energia. A világot alkotó rendszerek információs kapcsolatok révén szerveződnek egészé. Alapvető különbség viszont, hogy az információra nem érvényesek az anyag- és energia-megmaradási törvények, azaz az információ megsemmisíthető továbbá létrehozható.”⁷

Az illegális migráció globális helyzete

A világ háborúban áll. *„Több egymástól független konfliktus zajlik szerte a földgolyón, melyekben államok vagy magukat államnak tituláló szervezetek, ad hoc vagy állandó szövetségek, illetve az államhoz, nemzethez nem köthető közösségek folytatnak folyamatos küzdelmet egymással. Ki csak gazdasági előnyökért, ki a hatalomért, ki a pusztta túlélésért harcol.”⁸*

Embereket millióinak kell elhagyniuk az otthonukat nap mint nap, s egyre bővül azoknak az országoknak a köre, ahol lehetetlenné vált az élet. Így Szíria, ahol 2011 márciusa óta dúl a háború, Irak, Líbia és Jemen, ugyanebbe a kategóriába tartoznak a mindennapos belső viszályok színhelyei: Dél-Szudán, Eritrea és Afganisztán, Pakisztán, ahonnan folyamatosan és legnagyobb számban érkeznek a menedékkérők a schengeni határokhoz. A menedékkérők száma egyre növekvő tendenciát mutat. Az útvonalak áttevődtek Szerbia, Horvátország, Szlovénia és Románia irányába. A Magyarországra illegálisan érkező bevándorlók száma a bevezetett intézkedések nyomán, 2015 végén csökkenő tendenciát mutatott. A menekültek továbbra is tengeren Olaszországba, onnan tovább Németországba, illetve Törökországból Görögországba igyekeznek eljutni, ahonnan szárazföldön haladnak tovább Nyugat-Európába, így Németországba, Belgiumba, Franciaországba, Svájcba, Hollandiába, Dániába és Svédországba. Az osztrák és német hatóságok a határ teljes lezárása mellett a menekültek visszaküldését fontolgatják. Valós veszély az ellenőrizhetetlenség, továbbá a vándorláshoz kapcsolódó és a menekültekből hasznot húzó cselekmények.

⁷ Várhalmi L. Miklós: i. m. 52. o.

⁸ Kender Tamás: Információs műveletek a tömeges migráció során. Honvédelmi Szemle, 2016/5., 20. o.

A belső ellenőrzés megszűnése magával vonja a külső határok fokozott ellenőrzését, amely azt a feladatot rója az érintett határőrizeti szervekre, hogy felügyeljék a külső határokat, és akadályozzák meg az illegális bevándorlók, valamint a szervezett bűnözők bejutását az Európai Unió területére. Emiatt az illegális határátlépés és az embercsempészet állandó téma az Európai Unióban.

Az illegális migráció több szálon összefonódik a nemzetközi szervezett bűnözéssel, hiszen az embercsempészet csak úgy lehetséges, hogy a háttérben több bűnszervezet összehangoltan tevékenykedik, ezért az illegális migráció ellen hazánk az Európai Unióval közösen lép fel.

Az embercsempészet elleni küzdelem a rendőrség feladatrendszerében

Az illegális migráció elleni küzdelmet két aspektusból közelítem meg. *„Egyik oldal a belépési és tartózkodási szabályok betartatásának ellenőrzése, azaz a schengeni térségben illegálisan tartózkodók kiszűrése és idegenrendészeti eljárás alá vonása. A második oldal az illegális migrációhoz kapcsolódó bűncselekmények megelőzése, felderítése, nyomozása és a sikeres büntetőeljárás lefolytatása. Az illegális migráció kezelése, ezért a bűnügyi és a határrendészeti ág szoros együttműködését igényli. Egyik szolgálati ág sem működhet eredményesen a másik által időben szolgáltatott információk nélkül. Az illegális migráció az ezzel foglalkozó bűnszervezetek tevékenységének korlátozásával, felszámolásával eredményesen csökkenthető.”*⁹

E nemkívánatos jogsértő események kezelése, kiemelten az embercsempészet felderítése, megszakítása és megakadályozása a következő időszakban kiemelt jelentőségű helyet foglal el a rendőrség feladatrendszerében.

Az információgyűjtés és az együttműködés jelentősége

Akkor, amikor a kirendeltségek és a rendőrkapitányságok munkavégzéséről beszélünk, szükséges hangsúlyozni, hogy az eredményes feladatellátás érdekében két olyan terület van, amely meghatározza a munka színvonalát. Az

⁹ Németh József: A rendőrség feladatai az illegális migráció és nemzetközi terrorizmus elleni fellépés terén, különös tekintettel a Balkán biztonsági helyzetére. Doktori (PhD-) értekezés. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Kossuth Lajos Hadtudományi Kar Hadtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2010, 21. o. uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2011/nemeth_jozsef.pdf

egyik a civil szektorral történő nyitott és átlátható együttműködés, a másik az érkező információ minőségi és mennyiségi szintjének alakulása. Fontos az érkező információra történő szervezeti reakciók minősége.

Ha az említett két alapvető feladatnak eleget tud tenni a szervezet, akkor közel áll ahhoz, hogy kimondhassuk, egy időszerű¹⁰ szervezetben látjuk el feladatainkat.

Azokat a bűnügyileg is fontos információkat kell begyűjteni, amelyek hozzájárulnak

- a hatáskörbe utalt bűncselekmények megelőzéséhez, felderítéséhez, bizonyításához, megszakításához, a delikvens elfogásához, az ismeretlen tettes felfedezéséhez;
- a nem hatáskörbe utalt bűncselekmények felderítéséhez, megszakításához, és ezzel kapcsolatban a rendőrséggel és más nyomozó szervekkel való hatásos együttműködés megvalósításához;
- a helyi szerv korrupció elleni tevékenységének támogatásához;
- az *illegális migráció minden formájának eredményes kezeléséhez*; valamint ezáltal
- a térség közbiztonságának és a lakosság biztonságérzetének fokozásához.

Összességében minden olyan információt gyűjteni kell, amelyek a kirendeltség és a kapitányság feladatainak törvényekben meghatározott végrehajtásához szükségesek.

Az információgyűjtés vonatkozásában fontos megjegyezni, hogy ez a hivatásos állomány minden tagjának kötelezettsége, de a titkos információgyűjtést és adatszolgáltatást csak a bűnügyi állomány e tekintetben vizsgált tét állománya végezheti. A szervezett bűnözés jelenkori felépítését és természetét ismerve csak metodikai szemszögből lehet osztályozni a titkos és nyílt információgyűjtést. A kettő ugyanis szerteágazó módon nyújt lehetőséget a bünszervezetek eredményes felfedezéséhez és felszámolásához.

Az információgyűjtő munka leginkább nélkülözhető szereplői maguk a kirendeltségen dolgozó hivatásos állományú beosztottak. Ezért sarkalatos kérdés, hogy megértessük velük az információgyűjtés elengedhetetlenségét, helyüket ebben a folyamatban és az általuk hozott információ minőségéről, és ha lehet, a felhasználás eredményességéről is mindig adjunk visszajelzést.

¹⁰ Időszerű = korszerű: az a szervezet, amely a múlt impresszióira építve, a jelenkor eredményeinek megfelelő, olyan módon, hogy szervezeti szerkezete, tárgyi, személyi, technikai feltételrendszere, feladatok, információgyűjtési, befogadási és kibocsátási mechanizmusa magában hordozza a jövő erőpótlására történő hatékony, szapora, és rugalmas reagáló kvalitást (intelligens szervezet).

Ha az állomány érzi, tudja, hogy az általa hozott információkat a kirendeltség vezetése kezeli, beépíti a napi tevékenységbe, szívesebben szolgáltat nagyobb mennyiségű információt.

Foglalkozni kell azzal, hogy információgyűjtés vonatkozásában vannak-e a területen megfelelő információs bázisok, személyes kontaktusok, területi jártasság. Ez a másik olyan kulcsfontosságú tényező, amely nagyban befolyásolhatja az információgyűjtő munka színvonalát.

Törekedni kell arra, hogy a helyi szerv vezetésének kiterjedt társadalmi kapcsolatai legyenek, az állomány pedig a helyi lakossággal tartson folyamatos kontaktust. Mindezekből kiindulva, minél jobb és dinamikusabb a kirendeltségek szociális kapcsolatrendszere a helyi emberekkel, más rendvédelmi szervezetekkel, helyi önvédő szervezetekkel, a vezető annál több és jobb színvonalú információhoz juthat.

A bűnügyi tevékenység során beszélhetünk a „támadólagosságról”, amelynek jelentése egyebek között, hogy szüntelenül keresni kell azokat az információs csatornákat, információval bíró személyeket, amelyek, illetve akik révén releváns bűnügyi információkhoz jutunk, és ennek nyomán eredményesebben végezhetjük felderítő tevékenységünket.

Az információgyűjtés harmadik sarokpontja abban rejlik, hogy a begyűjtött információkat milyen gyorsan és milyen mértékben tudják elemezni, értékeléséből helytálló konklúziókat tudnak-e levonni, és ezeket a következtetéseket hogyan használják fel a vezetői döntések meghozatalában.

A bűnügyi munkában a gyorsaság meghatározó tényező, mivel az ezen a területen beszerzett információk szinte órák alatt elveszíthetik az időszerűségüket.

Miután kézhez kap egy információt, a helyi szintű vezetőnek a következő kérdésekre kell választ keresnie:

- Nyílt vagy titkos információ? A beszerzett információ felülvizsgált-e, mennyire hiteles a forrása?
- Kell-e jelenteni, ha igen, kinek, hogyan, mikor, és mi legyen az adatközvetítés rendje?
- Szükség van-e haladéktalan intézkedésekre, ha igen, milyenekre?
- Az intézkedések önállóan végrehajthatók-e (milyen személyi, technikai szükséglettel járnak, és mindezek rendelkezésre állnak-e)?

Az iménti kérdések tisztázása után lehet eldöntetni, hogy milyen reagálás történjen, szükséges-e új információ beszerzése, továbbá intézkedések megtétele.

A negyedik és egyben az utolsó fontos kérdés, hogy a kirendeltség eltérő szakterületeinél létrejövő információkat a vezető milyen részletességgel is-

meri, képes-e azokat kezelni, integrálni, rendszerben látni, átvizsgálni, átlát-
ni, ellenőrizni, és szüntelenül áramoltatni a belső szervezetben, az együttmű-
ködő szervezetek, a szakirányító szervezet irányába.

Az információcsere akkor mondható megfelelőnek, ha a következő felté-
teleknek megfelel:

- a napi ügymenetbe beépülve folyik;
- időszerű, hiteles és ellenőrzött információkat hordoz;
- mondanivalójában a vezetői döntés meghozatalához, a szervezet feladatai-
nak ellátásához nyújt támogatást;
- ismétlődő, szabályozott színterei vannak (például heti koordináció, negyed-
vagy félévi megbeszélés stb.).

A határokon átnyúló bűnözés felderítése és visszaszorítása

*„A rendőrség legfelsőbb vezetése is stratégiai irányként határozta meg, hogy
az egyre növekvő illegális migráció ellen a határrendészet megfelelő infor-
mációkkal megerősítve tudja felvenni a harcot. Ezt a különböző, ezen a
területen dolgozó bűnügyi szervek információ cseréjével és a határrendészeti
és bűnügyi szervek szoros együttműködésével rendelte el megvalósítani.”¹¹*

Az információcseréről, a határrendészeti és bűnügyi szervek együttműkö-
déséről a saját szolgálati helyemen tapasztaltakat tudom példának felhozni. A
kialakított rendszerben produktívan működik a feladatok megosztása. Békés
megyében 2013 szeptemberében új elemként kezdtük megszervezni a havi-
kéthavi elemző-értékelő találkozókat és képzéseket, ezeken a megyei határ-
rendészeti szolgálat vezetője, az elemző-értékelő csoport tagjai, a határrendé-
szeti kirendeltségek osztályvezetői, kijelölt elemző-értékelői és nyílt
információgyűjtéssel megbízottak mellett a megyei migrációs ügyek alosztá-
lya is részt vesz. Ezeken a találkozókön megbeszéljük az elmúlt időszak esemé-
nyeit, felvetődő adatokat, információkat, tendenciákat. A résztvevők nagyon
hasznosnak és fontosnak tartják ezeket a megbeszéléseket és képzéseket, mi-
vel minden érintett szervezet, alegység jelen van, és megvitathatók azok a té-
makörök, amelyek megbeszélésére más fórumon nincs lehetőség. A találko-
zók fontosságát igazolja, hogy már a határrendészeti kirendeltségek több
esetben is végrehajtottak olyan elfogásokat, amikor is a különböző szakterü-

¹¹ Szép Ferenc: i. m. 68–69. o.

letek és alegységek egymással szorosan együttműködve, koordináltan, az elemző-értékelő munka, valamint az elkészült kockázatelemzések és konkrét helyzeti adatok alapján tevékenykedtek.

Az állomány gyanúérzékenysége szintén nőtt, ez meglátszik egyebek között a beküldött információs mozaikjelentések mennyiségének növekedésén és minősége javulásán. Ezekben az alegységek a nyílt információgyűjtő munka során tudomásukra jutó adatokat, információkat, az azokból levont következtetéseket és/vagy intézkedéseket írják le.

A határőrizeti tevékenységünk során folyamatosan együttműködünk a megyei migrációs ügyek alosztályával, a határ menti lakossággal jó kapcsolat alakult ki, a bejelentéseket, jelzéseket, információkat folyamatosan kapjuk, amelyeket elemző-értékelő munka során feldolgozva, ha szükséges, akkor szelektíven és differenciált mértékben adunk ki a végrehajtó állománynak.

A kirendeltségvezető és a határrendészeti osztályvezető is meghatározta a parancsnoki, ügyeletesi állománynak, hogy rendszeresen járjanak ki határterületre, nyiladékra, a kiemelt helyeket, tájékozási pontokat rendszeresen járják végig, közben a lakossággal tartsák a kapcsolatot, végezzenek nyílt információgyűjtő munkát.

Az így rendelkezésre álló értesítéseket a határőrizeti tevékenységünk során minden esetben felhasználjuk, a feladatokat ezek alapján hajtjuk végre.

Az illegális migrációhoz köthető, rendelkezésünkre álló, szolgálatok végrehajtása során keletkezett összes adatot, információt mozaikinformációs¹² jelentésben felterjesztettük a Békés Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Igazgatósága és Határrendészeti Szolgálatára részére.

A határrendészeti szolgálat elemző-értékelő csoportja minden héten elkészíti és a megye érintett szervezeti egységeinek, alegységeinek megküldi a heti határhelyzetképet, amely tartalmazza az előző héten felfedett migrációs cselekményeket, az aktuális kiemelt kockázati tényezőket, valamint a nyílt információgyűjtő tevékenységből rendelkezésre álló, bűnügyi szakterülettel előzetesen egyeztetett olyan információkat, amelyek az illegális migrációval kapcsolatban konkrét helyzeti adatokat és a hozzájuk tartozó feladatokat tartalmaznak.

A heti határhelyzetképen kívül minden hónapban elkészül a havi áttekinthető határhelyzetkép, amely tartalmazza a hónap eseményeit, hazai és nemzetközi kitekintést és kockázatelemzést is.

¹² Mozaikinformáció: a szolgálati személyek által gyűjtött nyílt információ.

Ezt a jelentést szintén megküldik a megye alegységei, szervezeti elemei számára.

A heti és havi határhelyzetképen kívül készül még féléves és éves migrációs elemzés is, valamint eseti jelleggel esettanulmányok, tájékoztatók, elemzések kiadására is sor kerül.

A migrációs ügyek alosztályának vezetője 2016-ban a kirendeltségvezető meghívására többször is részt vett a havi parancsnoki munkaértekezleten, és tájékoztatást, visszajelzést adott a migrációval kapcsolatos helyzetről, tevékenységekről.

A nyílt információszerzés erői, eszközei és módszerei

A rendvédelmi szervek a bűnüldöző tevékenységben igénybe veszik egyebek között a nyílt erőket, eszközöket és módszereket, ezért az említett információszerzési módot nélkülözhetetlennek tartom.

A büntetőeljárásban az adatgyűjtés olyan nyomozási tevékenység, amelynek folyamán a nyomozó hatóság az eljárás tárgyául szolgáló cselekmény stádiumainak, valamint az eljárásban közreműködő egyes egyének, főképp a gyanúsított tevékenységének, hollétének és személyi szituációinak rendezése és deklarálása céljából információkat gyűjt.

A büntetőeljárásban zajló, nyílt információgyűjtő tevékenységet (nyomozó hatóság egyéb adatszerző tevékenysége) az 1998. évi XIX. törvény 178. és 178/A § bekezdései rögzítik.

Nyílt információgyűjtésnél alkalmazható erők, eszközök és módszerek:

Erők:

- helyi szerv személyi állománya;
- állami, szociális intézmények, egyesületek, gazdálkodó egységek;
- együttműködő szervek állománya;
- lakosság.

Eszközök:

- tájékoztatások, egyéb írásos anyagok (például környezettanulmány beszerzése), ügyiratok (például befejezett bűnügyek anyagai, RK-lapok, napi jelentések elemzése stb.);
- nyilvántartások információi.

Módszerek:

- megkeresések más szolgálati ágak, szervek, intézmények irányába;
- szakértők, szaktanácsadók bevonása;
- megfigyelés;
- puhatolás (célú leplező adatgyűjtés vagy adatellenőrzés);
- lakossági fórumokon, képviselői testületi üléseken, településgyűléseken történő megjelenés.

A korunkbeli, produktív szervezetek eredményességét vizsgálva elmondható, hogy diadaluk egyik döntő meghatározója az, hogy milyen volumenű és színvonalú információkat tudnak beszerezni, azokat pedig milyen eredményességgel használják fel a szervezet feladatainak ellátásához, másképpen: a külső ingerekre milyen válaszok adására képes a szervezet.

Ennek következtében, a jövőben elsődleges fontosságú, hogy a kirendeltségek, illetve kapitányságok vezetése és személyi állománya milyen hálózatot épít ki más szervezetekkel és a civil szférával. A kapcsolatrendszer kialakításában nyitottabb, a lakossági szükségletekre érzékenyebb, a munkánkat több megközelítésben is bemutató információcserére van szükség.

Következetések

A tanulmányból is kiderül, hogy a tömeges bevándorlás kezelése sokkal nagyobb feladat a korábbi veszélytényezők kezelésénél. A mai információs társadalom rohamos fejlődése nyomán a nagy távolságok is könnyen leküzdhetőkké váltak.

A hatékony bűnügyi fellépés alapja az együttműködés. A biztonsági kockázatok és veszélyforrások indokolják, hogy a bűnügyi és a határrendészeti szervek nagyobb mértékben együttműködjenek, napi szinten együtt végezzék a feladataikat, akár nemzetközi szinten is.

A modern kor digitális világa kapcsán kijelenthető, hogy a jelenleginél is kiemeltebb figyelmet kell fordítani az információáramlás fontosságára, az államhatárhoz kapcsolódó bűncselekmények megelőzése és felderítése érdekében hatékonyabbá kell tenni az információkezelést.

Tekintettel arra, hogy a nemzetközi keretek gyors megváltoztatására nem mutatkozik reális esély, a tömeges migráció és a hozzá kapcsolódó biztonsági kockázatok kezelése továbbra is kiemelt feladat lesz a rendőrség számára. Az államhatár védelmét továbbra is fenn kell tartani.

NAGYCENKI TAMÁS

A bűnszervezetben történő elkövetés megállapíthatóságának ítélkezési gyakorlata a kábítószer-bűnözés vonatkozásában 2.¹

Nyolcadik ügy

2008. szeptemberében az ötödrendű vádlott több alkalommal csempészett kábítószerrel Hollandiából Magyarországra. A vonattal történő utazást az első- és a másodrendű vádlott szervezte, a harmadrendű vádlott kísérő szerepkört töltött be. Az Avala nemzetközi gyorsvonaton a rendőrök elfogták az ötödrendű vádlottat, akinek a hátizsákja közel egy kilogramm kokaint rejtett. Továbbá az első- és a másodrendű vádlott megbízott egy házaspárt – amely nem tudott a kábítószerről –, hogy szállítsanak egy utánfutót, illetve a rajta lévő gépjárművet Magyarországra. Az utánfutót oly módon alakították át, hogy egy 270 literes rejtekhelyet hoztak létre; az utánfutóban a harmadrendű vádlott rejtette el a kábítószerrel Hollandiában. A harmadik tényállás szerint a hatodrendű vádlott által használt Audi gépjármű gyermekülésében két kilogramm kokaint foglalt le a rendőrség, ezen időpontban az elsőrendű vádlott már előzetes letartóztatásban volt. A hatodrendű vádlott és a szökésben lévő társai az elsőrendű vádlott utasítására vették magukhoz az elsőrendű vádlott lakásához tartozó mélygarázs álmennyezete alól a kábítószerrel. A rendőrök az elfogás után további, közel két és fél kilogramm kokaint találtak a rejtekhelyen; a gépjárműben, illetve a rejtekhelyen talált kokain csomagolása különböző volt. A nyomozás folyamán az elsőrendű vádlottól százmillió forint készpénzt foglaltak le.²

Az elsőrendű vádlott a védekezésében előadta, hogy kizárólag Viagrárt, illetve gyémántgyűrűket hoztak Magyarországra. A telefonlehallgatási anyagok elé tárása után a vádlott kifejtette, hogy a Viagra megszerzése után le akarták mérteni a hentesnél vagy a zöldségesnél. Az első-, a másod- és a harmadrendű vádlottak mindannyian Viagrára, illetve gyűrűkre hivatkoztak. A bíróság a komikus védekezést nem fogadta el, ugyanis szerinte az önvallomásokat össze-

¹ A tanulmány első része a Belügyi Szemle 2017/5. számában jelent meg.

² A Győr-Ménfőcsanak Megyei Bíróság B.175/2010/96.számú ítélete; a Győri Ítéltábla Bf.101/2010/167. számú ítélete.

hangolták, ezt a vallomások időpontja, illetve hasonló tartalma bizonyítja; továbbá egyetlen házkutatás nyomán sem került elő Viagra vagy gyémántgyűrű.

A telefonlehallgatások szűk időszakra vonatkoznak, a bíróság szerint azonban megállapítható, hogy az elkövetők meghatározott rend szerint tevékenykedtek, a hálózatuk már működött.

Az elsőfokú bíróság megállapította, hogy a kétféle csomagolású kokain tényéből, illetve azok nem homogén voltáról arra lehet következtetni, hogy a kábítószer két szállításból származik.

A vádlottak a lehallgatási anyagokban több alkalommal pénzről beszéltek, amelyet a kábítószer megszerzésére, illetve a futárutak finanszírozására használtak.

A bíróság vizsgálta, hogy a vádlottak tevékenysége eléri-e a szervezetség magasabb fokát, azaz megállapítható-e a bünszövetségben vagy bünszervezetben történő elkövetés. Az elsőfokú bíróság kifejtette, hogy elhatárolási pont a bűncselekmény objektív minősítése, a résztvevők száma, a szervezet vagy szövetség lélettartama, valamint a szervezetség foka, célja.

Adott ügyben a bünszervezet magját az első-, második- és harmadrendű vádlott alkotta, a bünszervezet tevékenységéhez többen csatlakoztak. A negyedrendű vádlott vonatkozásában megállapítható volt, hogy a tudata nem fogta át a bünszervezet elemeit, így terhére a bünszövetség állapítható meg. Az ötöd- és hatodrendű vádlottak esetében nem volt bizonyítható, hogy a tudatuk átfogta volna a bünszervezetben történő elkövetést.

Az elsőrendű vádlott által irányított bünszervezet más személyeket is bevont a tevékenységbe, például a hatodrendű vádlott szökésben lévő társait.

Az összehangolt működést a telefonlehallgatási anyagok bizonyítják, illetve az a tény, hogy megszervezték a kábítószer megvásárlását, futárok révén történő Magyarországra juttatását, kiemelendő, hogy a csempészéshez gépjárművet, illetve utánfutót vásároltak, illetve a járművön rejtékhelyet alakítottak ki.

A hosszabb időre szervezetséggel kapcsolatban a bíróság leszögezte, hogy az első tényállásban leírt cselekmény nem előzmény nélküli, továbbá a következő behozatal is kilátásba volt helyezve. A szervezetség tényét bizonyítja, hogy hosszabb időre tervezték annak létrehozását, ez olyan mértékben sikerült, hogy az első bukást követően is fennmaradt a bünszervezet, immáron utánfutóval kívánták a kábítószer Magyarországra csempészni.

A lehallgatási anyagok alátámasztották, hogy a vádlottak között függőségi viszony alakult ki, némely beszélgetés bántalmazásra utalt, illetve több alkalommal bizonyították az első- és másodrendű vádlott irányítói szerepét:

többször főnöknek szólítják őket. Az elsőrendű vádlott a széles körű kapcsolatrendszere révén elérte, hogy a kábítószerrel elszállítsák a bérelt garázsából.

Az egyik vádlott elfogása után egy másik brigád bukásáról van szó a lehallgatási anyagban, a bíróság szerint ez alátámasztja, hogy saját magát is brigádnak tartották.

A konspirációt a virágnyelv, az álnevek használata, illetve a mobiltelefonok váltogatása bizonyítja.

A hat vádlott ellen folytatott büntetőügyben a bíróság három esetben a bűnszervezetben történő elkövetést, két terhelt terhére a bűnszövetséget állapította meg.

A védők a fellebbezésükben vitatták az ítélet számos rendelkezését, támadták a bűnszervezet megállapítását; az elsőrendű vádlott védője szerint a bíróság bűnszervezet mibenlétének, működésének feltárással adós maradt.

A Győri Ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletét – egyebek között a minősítés és a büntetés kiszabása tekintetében – megváltoztatta, azonban, a Győr-Ménfőcsanak Megyei Bírósággal egyezően megállapította, hogy az első-, második- és harmadrendű vádlottak a bűncselekményt bűnszervezetben követték el.

A másodfokú bíróság rámutatott, hogy a három vádlott tevékenysége a szervezethez, a kapcsolatrendszer, kivitelezési mód vonatkozásában kimerítette a bűnszervezet megállapításához megkívánt kritériumokat.

Kilencedik ügy

Az első- és negyedrendű vádlott 2006-ban megállapodott, hogy kábítószerrel foglakozni, kereskedni, a negyedrendű vádlott Hollandiából hozott Magyarországra marihuánát, kokaint, hasist, illetve amfetamint; továbbá kannabisztermesztéshez felszereléseket, technológiai leírásokat szerzett be. A negyedrendű vádlott szállította a társai részére a kannabisznövényeket, a kannabisztermesztési tevékenységet az elsőrendű vádlott irányította, magát a termesztést a második- és ötödrendű vádlott végezte, a felügyeletet a negyedrendű vádlott látta el.³

A bíróság szerint a bűnszervezet tagjai a feladatokat egymás között megosztották, illetve a jogellenes tevékenység elfedése miatt óvintézkedéseket vezettek be; más névre szóló telefont, illetve kódolt nyelvet használtak az egyeztetések során. A növények elnevezése boci, kicsi, gyerek vagy bébi volt, így

³ A Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 4.B.344/2008/354. számú ítélete; a Debreceni Ítéltábla Bf.II.385/2011/45. számú ítélete; a Kúria Bfv.III.779/2012/9. számú végzése.

könnyen jellemezték a fejlődési szakaszokban beálló változásokat. Az elsőrendű vádlott védekezése az volt, hogy szarvasmarhákkal foglalkozik, azonban a bíróság rámutatott, hogy a „szarvasmarhatartással össze nem egyeztethető fogalom az öntözés, spriccelés, virág, avagy egyéb termőföld, klíma, illetőleg szellőzőberendezés, fénycső, illetve fénycsőarmatúra, akárcsak az álatok forgatása”⁴.

A hasis megnevezése a beszélgetések során csoki, a kokainé kóla, az amfetaminé labda, a speedé pedig fehér volt.

A bűnszervezet által végzett cannabistermesztési tevékenység volumenét mutatja, hogy az ötödrendű vádlottnál a nyomozók 1636 tő cannabisegyedet, termőföldet, vegyszereket, világítóberendezéseket, tápoldatokat foglaltak le.

A bűnszervezettel kapcsolatban a bíróság kiemelte, hogy elsősorban azt kell bizonyítani, hogy az alapbűncselekményt a bűnszervezet működéséhez kapcsolódva, illetve annak keretei között követték-e el. A bíróság kifejtette, hogy a hatályos Btk. nem tesz különbséget a bűnszervezeten belül történő cselekvés hierarchiája, aktivitása, intenzitása szempontjából, e körülmények kizárólag a büntetés kiszabásánál értékelendők, továbbá a „bűnszervezet tárgyi sajátosságai ismeretében kifejtett cselekvésnek a bűnszervezet működéséhez történő bármely hozzájárulása önmagában elégséges”⁵.

A bíróság megállapította, hogy valamennyi vádlott részt vett a kábítószer-termesztésben, illetve -kereskedelemben; a bűnszervezetnek a büntetőeljárásban fel nem derített tagjai is voltak. A vádlottak összehangolt tevékenységét egyébek között a konspirációs telefonos kapcsolattartás is bizonyította.

A bíróság megjegyezte, hogy az elkövetői kör által létrehozott szervezet-hoz hasonló szervezetet nem rövid időre, bűncselekmények eseti vagy alkalmoszerű elkövetésére hozzák létre. A hosszabb időre szervezettséget sem lehetett kétségbe vonni, ugyanis a vádlottak a termelési kapacitást szerették volna bővíteni, illetve már megegyeztek egy újabb kábítószer-szállítmány behozatalában is.

A bíróság megállapította, hogy „az I.r. vádlott a szervezet vezetésében, mint döntéshozó vett részt, s valamennyi vádlott maradéktalanul tisztában volt a csoport hosszabb időre szervezettségével, a cselekmények végrehajtása során a szervezet összehangolt működésével és azzal is, hogy a szervezet célja több, súlyos megítélésű bűncselekmény elkövetése”⁶.

⁴ A Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 4.B.344/2008/354. számú ítélete.

⁵ Uo.

⁶ Uo.

Az ügyben a nyomozást a Nemzeti Nyomozó Iroda szervezett bűnözés elleni főosztálya végezte, a bíróság hat terhelt felelősségét állapította meg bűnszervezet tagjaként elkövetett kábítószerrel visszaélés büntetében.

Az elsőfokú ítélet ellen az ügyész az elsőrendű vádlott terhére; az első- és másodrendű vádlottak, valamint védőik a bűnszervezet megállapítása miatt, enyhítés érdekében jelentettek be fellebbezést.

A Debreceni Ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletét – némely vádlott tekintetében a minősítést, illetve az összes vádlott esetében a büntetés mértékét – megváltoztatta, továbbá mellőzte az ítélet rendelkező részéből a bűnszervezet tagjaként elkövetésre utalást. A másodfokú bíróság valamennyi vádlott büntetését enyhítette, kimondta, hogy a kiszabott büntetéseket mint bűnszervezetben elkövetőkkel szemben tekinti kiszabottnak.

Az első-, illetve a másodrendű vádlottak védői arra hivatkoztak, hogy nem áll rendelkezésre annyi bizonyíték, amely alátámasztaná, hogy a vádlottak bűnszervezetben követték el a bűncselekményt. A védői fellebbezés szerint az elsőfokú bíróság kizárólag a 4/2005. számú BJE határozatot emelte be az ítéletbe.

A másodfokú bíróság rámutatott, hogy a hosszabb időn keresztül tartó tevékenység vonatkozásában irreális az követelmény, hogy az egyes vádlottak résztvékenységeit időben és mennyiségben pontosan meg lehetne határozni.

A másodfokú ítélet jogi indokolási részében a bíróság kitért a bűnszervezet fogalmára. Az ítéltábla szerint a védők a bűnszervezet fogalmi elemeit érdemben nem vitatták ugyan, de határozott álláspontot képviseltek annak kapcsán, hogy nem lehet szó bűnszervezetről. A bíróság a bűnszervezettel kapcsolatos fogalmi bizonytalanságként azt jelöli meg, hogy a köznap, kriminológiai, szociológiai fogalom nem pontosan fedi a hatályos Btk. definícióját. Az ítéltábla levezette a bűnszervezet szabályozásának főbb történeti pontjait, kifejtette, hogy a hatályos Btk.-ban szereplő bűnszervezet fogalma előtti definícióban szerepet játszottak az Európa Tanács kezdeti ajánlásai, illetve a szervezett bűnözéssel foglalkozó szakértői csoport által meghatározott kritériumok.

Az ítélet szerint a lazább feltételrendszer célja egyszerűbb bizonyítási helyzet megteremtése volt. Az újabb fogalom alapján jóval tágabb kör vonható a bűnszervezet definíciójába: ebbe a bűnözéssel kapcsolatos tartós struktúrák számos fajtája behelyezhető. A legújabb fogalom esetén a személyi kapcsolatok jelentősége háttérbe szorul; így „*az is bűnszervezetet valósít meg, ha az elkövetői tevékenység vezetői szinten kerül összehangolásra, és a végrehajtói szinten már személyes kapcsolatokra nincs szükség*”⁷.

⁷ A Debreceni Ítéltábla Bf.II.385/2011/45. számú ítélete.

A bíróság szerint az összehangoltság azt jelenti, hogy „a szervezet működését olyan koordináció jellemzi, amely nem csupán egyetlen cselekményre, vagy a cselekmények egy részére jellemző, hanem alapvető, meghatározó elve a szervezet létének”⁸.

A másodfokú bíróság hozzátette, hogy az összehangolt működés – mint a bünszervezet fogalmi eleme – a legnehezebb elhatárolási pont a bünszövetség és a bünszervezet esetében. Az összehangoltság tartalmazza a bünszervezeten belüli hierarchikus személyi viszonyokat és a nyílt, konspirációs kapcsolattartást.

Az ítéletábra úgy ítélte meg, hogy a büntetőügyben maradéktalanul megvalósult a hosszabb időre szervezettség, illetve az összehangolt működés kritériuma. A döntési, irányítói, illetve végrehajtói szint elkülönült, ez az összehangoltságot bizonyítja. Az összehangoltságot továbbá a „kommunikáció bejáratott formái” erősítik, amelyet alátámaszt a lehallgatási anyag és a harmadrendű vádlott vallomása.

A konspiráció folytán mindig azok a személyek ismerik egymást, akik a bünszervezetben közösen vagy láncolatosan végeznek bizonyos tevékenységet. A bünszervezeti minősítés megállapításához nem szükséges, hogy az elkövető a bünszervezet valamennyi tagját ismerje, illetve az egész struktúrát átlassa.

A bíróság rámutatott, hogy a cselekmények nem elszigetelten valósultak meg, a cannabis termesztéséhez felhasznált föld is láncolatos módon került a rendeltetési helyére. Az elkövetők tisztában voltak azzal, hogy a magatartásukat más elkövetők magatartása megelőzi vagy éppen követi. A bíróság erre egy példát említett a kábítószer behozatalával összefüggésben: a hatodrendű vádlott előtt felvezető gépjármű haladt.

A bünszervezet „időbeli faktora” az ítéletábra szerint „nem csak a bünszervezet eddigi tényleges fennállásának az időtartamára vonatkozik, azon nem csak azt a néhány hónapot kell figyelembe venni, amit a vád felöllel, hanem a definíció e körben a szervezet célját helyezi előtérbe, azaz a jövőben elkövetni szándékozott bűncselekményeket is ide kell érteni”⁹. Jelen ügyben a vádlottak hosszabb időre rendezkedtek be a cannabis termesztésére, a termesztett mennyiség jóval meghaladta azt a mennyiséget, ami a saját fogyasztásra lenne indokolt.

Az ítéletábra hangsúlyozta, hogy nem kritérium a bünszervezet azonos személyi összetétellel való működése, „hiszen a szervezetszerű működés lényege éppen az, hogy a személyi mobilitás a szervezet létét nem befolyásolja

⁸ Uo.

⁹ Uo.

direkt módon”¹⁰. A bíróság a létszámba kizárólag azokat a személyeket számítja be, akiknek a bűnösségét megállapította, továbbá – az ítélet szerint – az együttműködő tanúk jöhetnek szóba a létszám meghatározásánál.

Mivel a vádlottak a vád tárgyául szolgáló néhány hónapos időtartam alatt több bűncselekményt is elkövettek, nem lehetne arra következtetni, hogy a szervezetet rövid időre, eseti vagy alkalomszerű elkövetésre hozták létre.

A bünszervezet további fogalmi eleme a cél, azaz az ötévi vagy azt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények elkövetése. A fogalom bűncselekményeket definiál, ebbe beletartozik a ténylegesen elkövetett és a tervezett bűncselekmény is.

Az ítéletábra szerint nem férhetett kétség a bünszervezet léteéhez, továbbá *„vitathatatlan az egyéni elkövetési magatartások kábítószerhez kötődő volta, a vádlottak és a kábítószer, valamint a bünszervezet közötti egyértelmű kapcsolat. Ezen tárgyi körülmények elegendő alapul szolgálnak arra a következtetésre, hogy a vádlottak tisztában voltak azzal, hogy magatartásuk nem elszigetelt cselekmény, hanem egy kábítószerrel kapcsolatos csoporthoz kapcsolódik. Kábítószer esetében az ilyen mechanizmus a büntetési tételre tekintettel nem lehet más, mint bünszervezet.”*¹¹

A bíróság azonban felhívta a figyelmet arra, hogy a bünszervezet keretében történő elkövetés nem minősítési, hanem büntetéskiszabási kérdés, és emiatt szükséges volt az ítélet rendelkező részének pontosítása.

A Debreceni Ítéletábra ítélete ellen a harmad- és a hatodrendű terhelt vonatkozásában felülvizsgálati indítványt nyújtottak be; a harmadrendű terhelt védője indítványt tett hatályon kívül helyezésre, illetve másodlagosan a bünszervezetben elkövetés megállapítása miatt a megváltoztatás érdekében.

A Kúria hatályában fenntartotta a másodfokú bíróság ítéletét; utalt arra, hogy a 4/2005. számú BJE határozat egyértelmű értelmezést ad az alanyi bűnösség és a bünszervezet tárgyi ismérvei közötti viszonyra, a bíróság a végzésében a jogegységi határozat egyes rendelkezéseit kiemelte.

A Kúria rámutatott, hogy nem férhet kétség a bünszervezet léteéhez, illetve a terheltek kábítószer-terjesztői, illetve -terjesztői magatartásához. A tárgyi körülmények alapul szolgálnak azon következtetésre, hogy mind a harmad-, mind a hatodrendű terhelt tisztában volt azzal, hogy magatartásuk nem elszigetelt, hanem egy elosztó mechanizmushoz kötődik. E mechanizmus kábítószer esetében nem lehet más, mint bünszervezet.

¹⁰ Uo.

¹¹ Uo.

A Kúria szerint „*az irányadó tényállás alapján az is kétségtelen, hogy a bűncselekmény tervszerű, az egyes feladatok szerint összehangolt, többszöri megvalósítását a terheltek közösen határozták el, szervezték meg, míg az ekkénti elkövetésben a terheltek mellett más személyek is részt vettek*”¹².

Az előbbiekre tekintettel a bíróság megállapította, hogy helyénvaló a bűncselekmény bünszervezetben történő elkövetésének kimondása.

Tizedik ügy

Az elsőrendű vádlott 2009-ben egy olyan hálózatot épített ki, amely kokain beszerzésére, értékesítésére, szállítására volt alkalmas. A vádlott tartotta a kapcsolatot az eladókkal, vevőkkel, szállítókkal; a futároknak meghatározta, mikor hová kell menniük; őket minden esetben saját maga látta el utasításokkal. A futári feladatokat a másodrendű vádlott, illetve az 1-es személy látta el; ők csempészték a kokaint Hollandiából Olaszországba, illetve Magyarországra. A futárok egy kilogramm kokain szállításáért ötszáz eurót kaptak. A szervezet 2009. szeptembere és 2009. decembere között legkevesebb nyolc szállítmány kokaint csempésztett Olaszországba, illetve Magyarországra. Az elsőrendű vádlott Mercedest, Ford Galaxyt, és BMW-t bérelt egy autókölcsönzőtől a kokaincsempészet miatt.¹³

A Békés Megyei Főügyészség két személyt vádolt meg bünszervezetben, kereskedéssel, jelentős mennyiségre elkövetett kábítószerrel visszaélés büntettével.

1-es személyt az olasz hatóságok fogták el hat és fél kilogramm kokain szállításában, ez után a futár feltáró, az elsőrendű vádlottra terhelő vallomást tett. A védelem arra hivatkozott, hogy 1-es személy érdekében állhatott az előbbi terhelő vallomás egy esetleges vádalku miatt. A törvényszék azonban nem fogadta el a védekezést, mivel az olasz hatóságok előtt az elsőrendű vádlott ellen nem folyt eljárás.

Az elsőrendű vádlott elfogása után 1-es személy még futárként folytatta a tevékenységét. A bíróság kifejtette, hogy „*egy bünszervezet, hálózat esetében az egyik irányító tag kiesése esetén, a további tagok ugyanúgy irányíthatják tovább a futárokat, így [...] esetében sem volt ez másként, hiszen ő is több sze-*

¹² A Kúria Bfv.III.779/2012/9. számú végzése.

¹³ A Gyulai Törvényszék 14.B.303/2011/69. számú ítélete; a Szegedi Ítéletábra Bf.II.438/2012/21. ítélete.

*mélyt is megnevezett vallomása során, akivel a kábítószer szállítás során kapcsolatba került...*¹⁴

A bűnszervezet tagjai rendszeresen váltogatták a telefonokat, ezt bizonyítja egyebek között a lehallgatott telefonbeszélgetés. Az elsőrendű vádlottal közlik egy beszélgetésben, hogy „...*nehogy eldobáld ezt a telefont is, az ember megjön, oszt nem tudjuk mi van...*”¹⁵

A bíróság kifejtette, hogy a lehallgatási anyagokban szereplő téгла, kö, zsinór, drót kifejezések a szöveggörnyezet és az ügy körülményeire tekintettel csak kábítószerként jelenthettek.

Az elsőrendű vádlott kapcsán az elsőfokú bíróság megállapította, hogy a bűnszervezet összes törvényi feltétele fennállt. Ő irányította a szervezet két futárját, ő határozta meg az induló-, illetve célállomásokat. Az elsőrendű vádlott vette át a futároktól a pénzt, illetve a kábítószer, ő fizette ki a díjukat. Az elsőrendű vádlott több alkalommal próbált vevőket felkutatni, ezt a román személyekre vonatkozó telefonbeszélgetések bizonyítják.

A másodrendű vádlott védekezésének lényege, hogy kökereskedővel találkozott Hollandiában, építési diszkövet szállított Olaszországba; a pár kilós kőszállítmányért egy alkalommal 12 ezer eurót meghaladó összeget kapott az olaszoktól.

A törvényszék álláspontja szerint a másodrendű vádlott esetében nem volt bizonyítható, hogy a futárok egymás személyéről tudtak, így a terhére nem lehet megállapítani a bűnszervezetben történő elkövetést. Ezzel szemben az elsőfokú bíróság azzal érvelt, hogy az előbbiek nem zárják ki a bűnszervezet megállapíthatóságát az elsőrendű vádlott tekintetében, hiszen az ő tudata átfogta a bűnszervezet valamennyi kritériumát.

A törvényszék az elsőrendű vádlott bűnösségét bűnszervezetben elkövetett kábítószerrel visszaélés büntetében, míg a másodrendű vádlott bűnösségét bűnszervezetben elkövetett kábítószerrel visszaélés büntetében állapította meg.

Az elsőfokú ítélet ellen a vádlottak és védőik a felmentés érdekében fellebbeztek. Az ítéletábra megváltoztatta az elsőfokú bíróság ítéletét, enyhítette a vádlottak büntetését, hatályon kívül helyezte a vagyonekhozásra vonatkozó rendelkezést. Az ítéletábra az elsőrendű vádlott vonatkozásában a cselekmény megnevezéséből mellőzte a bűnszervezetben elkövetésre utalást.

Az ítéletábra indokolása szerint az elsőfokú bíróság a tényállásból téves következtetést vont le; tévesen állapította meg, hogy a másodrendű vádlottak nem volt tudomása arról, hogy a bűncselekményeket bűnszervezetben

¹⁴ A Gyulai Törvényszék 14.B.303/2011/69. számú ítélete.

¹⁵ Uo.

követi el. A másodfokú bíróság megállapította, hogy a másodrendű vádlott az elsőrendű vádlott felügyelete, irányítása alatt tevékenykedett, konspirációs formában tartotta vele a kapcsolatot. Az ítéleti tényállásban szereplő bűncselekmény a határokon átvitelő jellegű bűncselekmények tipikus formája; amely feltételezi két vádlotton kívül több személy részvételét a bűncselekmények elkövetésében. Továbbá az eladók, viszonteladók is a szervezethez kapcsolhatók, mivel másként nem végezhetők el a tényállásban szereplő kábítószerszállítások, nem bonyolítható le a kábítószer-kereskedés.

Az ítéletábra megállapította, hogy a másodrendű vádlott tudata átfogta, hogy nem eseti szállításokban működött közre, tudomással bírt arról, hogy „*többszöri, olyan szállításról van szó, amelynek összehangolt szervezetségéből, a konspirációs körülményekből is következően egy hosszabb időre szervezett személyi alakulat vesz részt a bűncselekmény sorozat elkövetésében, amelyben minimum hárman vannak...*”¹⁶ Az előbbieket miatt kétségtelen, hogy a másodrendű vádlott is bűnszervezet keretein belül követte el a bűncselekményt.

Az ítéletábra mellőzte az elsőrendű vádlott tekintetében a bűnszervezetre utalást a bűncselekmény megnevezéséből, mivel az a büntetékiszabáshoz, és nem a bűncselekmény megnevezéséhez kapcsolódik.

A másodfokú bíróság kiemelte, hogy a Gyulai Törvényszék nem a törvény szerint járt el az elsőrendű vádlott vonatkozásában, ugyanis figyelmen kívül hagyta a büntető törvénykönyv azon rendelkezését, amely szerint a bűnszervezetben történő elkövetés esetén a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége kizárt.

Az ítéletábra a fegyházbüntetést mindkét vádlott vonatkozásában mint bűnszervezetben elkövetőkkel szemben tekintette kiszabottnak.

Tizenegyedik ügy

A tizenkét vádlott vonatkozásban folytatott büntetőeljárás marihuána nagyüzemi termesztéséhez kapcsolódott. Az elsőrendű vádlott 2004-től a 2006. júliusi elfogásáig olyan bűnözői szervezetet működtetett, amely szoros munka- és feladatmegosztáson alapult; a feladatokat az elsőrendű vádlott a hozzátartozói, a barátai, az ismerősei között osztotta fel. A bűnszervezet nagyüzemi méretben három településen több helyszínen termesztett marihuánát, amit később a vádlottak értékesítettek. Az elsőrendű vádlott és a barátnője 2004-ben eldöntötték,

¹⁶ A Szegedi Ítéletábra Bf.II.438/2012/21. számú ítélete.

hogy marihuánatermesztéssel szeretnének foglalkozni, emiatt Hollandiába utaztak tapasztalatokat, ismereteket szerezni. Hollandiából szerezték be a marihuánatermesztéshez szükséges eszközöket, berendezéseket, vegyszereket, tápanyagokat. Az elsőrendű vádlott egy ikerházat építtetett, az egyik lakást a negyedrendű vádlott használta, míg a másik lakásban kizárólag marihuánát termesztettek; a két szinten berendezett ültetvényre a negyedrendű vádlott lakrészéből egy rejtékajtón keresztül lehetett bejutni. Továbbá az elsőrendű vádlott egy olyan kétszintes épületet építtetett, amely alkalmatlan volt a lakhatásra, az épület szintjein két-két helyiséget rendeztek be marihuánatermesztésre. Az összes ültetvényen a tízedrendű vádlott végezte a villanszerelési munkákat. Az ültetvények nagyságát jelzi, hogy a rendőri intézkedéskor 959, 657, illetve 902 fő vadkendert foglaltak le. A kábítószer értékesítésével kizárólag az elsőrendű vádlott foglalkozott, ő értékesítette a marihuánát a „nagybani” vevőnek, a másodrendű vádlottnak. A másodrendű vádlott a marihuána nagyobb részét a fiának, a harmadrendű vádlottnak adta tovább, a kisebb részt pedig fogyasztók részére értékesítette.¹⁷

A telefonlehallgatási anyagok alkották a bizonyítékok gerincét. Az elsőfokú bíróság az indokolásában kiemelte, hogy a Kúria 74/2009. számú büntető kollégiumi véleménye foglalkozik a titkos információgyűjtés során beszerzett bizonyítékok vonatkozásában a „haladéktalanság” kérdésével. Az előbbi bizonyítékok felhasználási szándéka esetében a nyomozást haladéktalanul el kell rendelni, vagy a feljelentési kötelezettségnek kell haladéktalanul eleget tenni. A büntető kollégiumi vélemény szerint az ügyek egyedi sajátosságai határozzák meg, hogy mit kell a haladéktalanságon érteni, adott esetben akár hosszabb idő is megfelelhet a haladéktalanság kritériumának. Az elsőfokú bíróság szerint az íménti ügyben olyan mennyiségű adathalmaz szerepelt a titkos információgyűjtés során, amelyből ki kellett szűrni azokat az információkat, amelyek nem tehetők nyílttá, vagy nem relevánsak.

A bíróság megállapította, hogy *„az adatok feldolgozása folyamatos volt, az első beszélgetések csak a nyílt büntető eljárásban, illetve a későbbi titkos információ gyűjtésben beszerzett adatok révén álltak össze egy egész képpé, önmagukban nem voltak alkalmasak a bűncselekmény megalapozott gyanújának megállapítására, vagyis a nyomozó hatóság haladéktalan feljelentési kötelezettségét akkor még nem alapozták meg, amint pedig (bűnszervezeti*

¹⁷ A Fővárosi Törvényszék 8.B.1347/2008/111. számú ítélete; a Fővárosi Ítélőtábla 3.Bf.367/2012/28. számú ítélete.

szinten) megalapozták, a nyomozó hatóság haladéktalanul lépett is, a nyílt eljárást megindította”¹⁸.

A bíróság az indoklásban külön pontban foglalkozott a bűnszervezet kérdéskörével, ugyanis bizonyítás tárgyául szolgált, hogy a vádlottak bűnszervezet tagjaként követték-e el a terhükre rótt cselekményeket. A védelem a bűnszervezet fennállását vitatta, több védő arra hivatkozott, hogy a vádlottak tudata nem fogta át a cselekmény súlyát.

A bíróság az indoklásban idézte a Btk., illetve a 4/2005. számú BJE határozat ide vonatkozó rendelkezéseit; kiemelte, hogy az elkövetők tudatának át kell fognia a tárgyi ismérveket (hosszabb időtartam, összehangoltság, szervezettség).

A bíróság megállapította, a vádlottak tisztában voltak azzal, hogy magatartásuk egy kiépített mechanizmushoz kapcsolódik; a bűnszervezet összes foglalmi eleme kétséget kizáróan megállapítható.

A vádlottak tudomással bírtak arról, hogy a tevékenységük feltételezi más vádlottak szükségszerű közreműködését. A bíróság szerint azonban a vádlottak nemcsak a végrehajtás körülményeiből tudtak a bűnszervezetről, hanem ismerték is egymást, tudták, hogy a szervezetben ki milyen feladatokat lát el.

A bíróság kilenc vádlott bűnösségét állapította meg kábítószerrel visszaélés büntetében, e vádlottakat mint bűnszervezetben elkövetőket ítélte fegyház-, illetve börtönbüntetésre.

Az elsőfokú ítélet ellen az ügyész két vádlott kivételével az összes vádlott terhére fellebbezést jelentett be. A vádlottak többsége, illetve a védők felmentésért, illetve enyhítésért fellebbeztek. Több vádlott védője vitatta a bűnszervezetben elkövetés megállapítását, ezek közül kiemelendő az elsőrendű vádlott védője, aki szerint az ügyben a bűnszervezet konjunktív feltételei nem állnak fenn, ugyanis nem állapítható meg a bűnszervezetben elkövetés tudata, illetve nem lehet horizontálisan is összehangoltan működő csoportról beszélni.

Az ítéletábra a bűncselekmény minősítése, a büntetések mértéke tekintében megváltoztatta az elsőfokú ítéletet, továbbá mellőzte a bűnszervezetben elkövetés megállapítását.

A bíróság szerint a bűnszervezet megállapításához – egyebek között – olyan tények szükségesek, amelyekből arra lehet következtetni, hogy nemcsak a vád tárgyául szolgáló bűncselekmények elkövetése volt szervezett, hanem a csoport működését is az összehangoltság jellemezte. A Fővárosi Ítéltől

¹⁸ A Fővárosi Törvényszék 8.B.1347/2008/111. számú ítélete.

tábla a BH 2008/139. számú határozat egyes részeit idézte az ítélet bünszervezettel kapcsolatos indokolási részében a csoport összehangoltságának, illetve jól szervezettségének bemutatása céljából:

- szervezeti felépítésében konkrétan elkülöníthetők voltak a vezetői, közbeeső vezetői és végrehajtói szintek;
- a csoport tagjai, különösen a döntéshozók, a vezetők rendszeresen találkoztak, értekeztek, egyeztettek egymással;
- a csoport a konspiráció szabályai szerint kommunikálva működött;
- a telefonos kommunikációjában kódolt nyelvet használt;
- a fegyverek szállítása során előfutókat alkalmazott a rendőrségi ellenőrzés elkerülése érdekében, és a szállítás során lényegileg folyamatos, állandó telefonos kapcsolatban voltak egymással;
- egyes terhelteket a szervezet alkalmazott, róluk, miként más a szervezetbe belépő személyekről is szállással, ellátással, gépkocsihasználat biztosításával gondoskodtak;
- a vezetők a büntetőeljárás alá vont szervezeti tagokkal a büntetés-végrehajtási intézetben – akár meg nem engedett módszerekkel is – kapcsolatot tartottak, védőkről gondoskodtak, akiket instruáltak.

A Fővárosi Ítéletábra az ítélet indokolásában hangsúlyozta, hogy a Legfelsőbb Bíróság a 4/2005. számú BJE határozatában részletes iránymutatást ad a bünszervezet vonatkozásában. A szervezett bűnözéssel kapcsolatos csoportok a konspirációs szabályok szerint működnek, így a tagoktól nem is várható el, hogy a szervezet összehangolt működését teljesen feltérképezzék, azaz pontosan tisztában legyenek a munkamegosztással.

A bíróság szerint az alapcselekmények tényállásszerűsége mellett vizsgálni kell az elkövetőknek a bünszervezettel kapcsolatos tudattartalmát: „*az alapcselekmény tényállásszerűségéhez szükséges bizonyítékokkal párhuzamosan vizsgálni kell a büntetőeljárás során feltárt bizonyítási eszközökből származó és a bünszervezet törvényben meghatározott ismérveire következtést megalapozó bizonyítékokat és erre nézve a tényállásban megállapítást kell tenni*”¹⁹.

Az ítéletábra kiemelte, hogy „*az elkövetőnek a bünszervezetben elkövetést átfogó tudattartalmára vont következtetés alapja, hogy a törvény nem a bünszervezet belső, hanem olyan külső, tárgyi jellegű ismérveit határozza meg, amelyek a kívülről számára is felismerhetők. Ehhez képest az elkövető tuda-*

¹⁹ A Fővárosi Ítéletábra 3.Bf.367/2012/28. számú ítélete.

*tának nem arra kell kiterjednie, hogy egy bűnszervezet a törvényi előfeltételek szerint létrejött, hanem arra, hogy a bűnszervezet tárgyi sajátosságai ismertetében annak működéséhez csatlakozik, illetve annak keretében cselekszik.*²⁰

A másodfokú bíróság rámutatott, hogy a kábítószerrel visszaélés olyan bűncselekmény, amely rendszerint feltételez valamilyen fokú szervezettséget, „ritka azonban ezen ügyekben, hogy az elkövetés bűnszervezet formájában valósul meg, a csoport olyan rendkívül magas szinten összehangolt működése, amely e társas elkövetési formát megalapozza, leginkább nemzetközi hálózat kontinenseken átívelő kábítószer-kereskedelme esetén volt megállapítható”²¹.

A bíróság megállapította, hogy az elsőrendű vádlott koordinálta a marihuána termesztését, ő szállította le a kábítószert a viszonteladók részére. Az elsőrendű vádlott társai nem voltak alárendeltek, a bíróság szerint az elsőrendű vádlott sem a termesztő, sem az értékesítő vádlott-társait nem utasította. Az ítéletábra szerint a vádlottak telefonos kommunikációja bár az összhangra utal, azonban ez a hasonló közegészséget sértő bűncselekményeknél jellemzőnek mondható.

Az ítéletábra elképzelhetetlennek tartotta, hogy a kábítószert termesztő személynek ne legyen értékesítési kapcsolata, „s ha ez önmagában kimerítené a bűnszervezet kritériumait, minden ilyen bűncselekmény kizárólag bűnszervezetben valósulhatna meg”²².

A bíróság álláspontja szerint a vádból, illetve az elsőfokú ítélet történeti tényállásából hiányoznak azok a tények, amelyek a bűnszervezet törvényi fogalmát tartalommal tölténék meg. A másodfokú bíróság álláspontja szerint „nem állapítható meg, hogy a vádlottak olyan csoportot alkottak volna, amely a konspiráció szabályai szerint működött úgy, hogy benne elkülönült a vezetői és a végrehajtói szint, s ezen belül is differenciálódott volna az egyes tagok helyzete. Az elsőfokú bíróság és a vád tényállásában nem a vádlottak cselekvőségét, hanem a bűnszervezet jogszabályi feltételeit rögzítette, ezért volt ez a tényállásból mellőzendő, s így a vádlottak cselekvőségének hiányában nem kerülhetett sor a bűnszervezet megállapítására.”²³

A másodfokú bíróság kimondta, hogy a védők okkal támadták a bűnszervezetben elkövetés megállapítását a bűnszervezet fogalmának téves értelmezése miatt; ezért mellőzte a bűnszervezetben elkövetés megállapítását.

20 Uo.

21 Uo.

22 Uo.

23 Uo.

Tizenkettedik ügy

Az elsőrendű vádlott 2003 és 2005 között olyan bűnszervezetet hozott létre és működtetett, amely Hollandiából hozott Magyarországra nagy mennyiségű kábítószer. Az elsőrendű vádlott Hollandiában tartózkodó, az eljárás folyamán fel nem derített személyazonosságú személyekkel tartotta a kapcsolatot, akik a kábítószer (marihuánát, hallucinogén gombát, valamint hasisgyantát) az elsőrendű vádlott futárainak adták át.²⁴

A Fővárosi Törvényszék utalt arra, hogy a Fővárosi Bíróság Katonai Tanácsa a Kb.I.309/2005/48. számú, illetve a Fővárosi Ítéletábla Katonai Tanácsa mint másodfokú bíróság a 6.Kbf.78/2006/25. számú ítéletében öt vádlott bűnösségét állapította meg bűnszervezetben kereskedéssel elkövetett kábítószerrel visszaélés büntetében; két vádlott vonatkozásában külön büntetőeljárásban került sor a felelősségre vonásra.

A katonai büntetőeljárásban elítélt személyek az elsőrendű vádlott irányítása alatt futárkodtak, a kábítószer raktározták, egymást kísérték, fogadták a többi futárt. A bűnszervezet vezetője a társainak a bűncselekmények végrehajtása céljából „műveleti telefonokat” adott.

A bíróság szerint a bűnszervezet tagjai a bűnszervezet vezetőjétől minden szállításkor anyagi juttatást kaptak, illetve tisztában voltak a bűnszervezet kábítószerrel kapcsolatos tevékenységével, szervezeti felépítésével, illetve a tagok egyes feladataival.

Az ítélet szerint az elsőrendű vádlott a bűnszervezet fejeként közel 143 kilogramm marihuánát, 7,1 kilogramm hasisgyantát, valamint 3,6 kilogramm hallucinogén gombát hozatott a futáiraival Magyarországra.

A tárgyaláson az alapügyben terheltként részt vevő személyeket tanúként hallgatták ki; a tanúk társaikra, illetve saját magukra is terhelő vallomást tettek. A bíróság kiemelte, hogy tanúként mentességi jog illette meg őket, amellyel azonban nem éltek.

A törvényszék az ítélet indokolásában külön pontban foglalkozik a bűnszervezettel, illetve annak bizonyítékaival. A bíróság tényként állapította meg, hogy az elsőrendű vádlott által szervezett csoport tagjai (öt személy) ismerték egymást, tudomásuk volt arról, hogy társaik milyen feladatokat látnak el. Tudomással bírtak az összehangolt működésről, a behozatal, raktározás, értékesítés szervezettségéről, illetve arról, hogy e tevékenységeket az első-

²⁴ A Fővárosi Törvényszék 29.B. 692/2011/72. számú ítélete; a Fővárosi Ítéletábla 2.Bf.309/2012/21. számú végzése.

rendű vádlott irányítja. A bíróság szerint a kábítószer mennyiségére tekintettel tudniuk kellett, hogy azt a szervezet értékesíti, azaz a kábítószer nem néhány személy saját fogyasztására szánták.

A bíróság nem tulajdonított jelentőséget annak, hogy a kábítószer forrása – a holland személyek – ismeretlen maradt.

Az elsőrendű vádlottat kábítószerrel visszaélés büntetében mondta ki bűnösnek a bíróság, halmazati büntetésül – mint bünszervezetben elkövetőt – hét év hat hónap börtönbüntetésre ítélte, és vele szemben közel tizenegymillió forint erejéig vagyonekobzást rendelt el. A másodrendű vádlott bűnösségét kábítószerrel visszaélés büntetnének kísérletében állapította meg, ellenben a bünszervezetben történő elkövetést nem látta bizonyítottnak.

A törvényszék ítélete ellen kizárólag az elsőrendű vádlott védője fellebbezett enyhítésért. Az ítéletábla hivatkozott a Legfelsőbb Bíróság 4/2005. számú BJE határozatában kifejtettekre, majd megállapította, hogy az elsőrendű vádlott tudattartamát tekintve a törvényszék helyesen foglalt állást a bünszervezet kapcsán.

Az ítéletábla a vagyonekobzással kapcsolatosan hangsúlyozta, hogy az elsőrendű vádlott esetében kötelező volt a bünszervezetben való részvétel alatt szerzett vagyona az elkobzás alkalmazása: az „*I.r. vádlott a bünszervezet ideje alatt bizonyíthatóan legalább akkora vagyona kétséget kizáróan szert tett, amelyet a bünszervezet tagjainak megfizetni ígért, vagy megfizetett*”²³.

Az ítéletábla az elsőrendű vádlott tekintetében a törvényszék ítéletét helybenhagyta.

Tizenharmadik ügy

Az elsőrendű vádlott 2009 elejétől kábítószer Németországba csempészésével és értékesítésével kezdett el foglalkozni. Az 1-es számú személy intézte a holland, illetve spanyol kapcsolatain keresztül a kábítószer beszerzésének megszervezését; a kábítószer 1-es számú személy szállította Németországba, a tárolást az elsőrendű vádlott és a 2-es számú személy végezte az elsőrendű vádlott által bérelt lakásban. Az albirletben a nagy mennyiségű kábítószer az elsőrendű vádlott és társai hígították, adagolták, csomagolták és értékesítették. 2009 folyamán az elsőrendű vádlott és társai eldöntötték, hogy Magyarországon is terjeszteni fogják a kábítószer. 2010-ben az elsőrendű vádlott

²³ A Fővárosi Ítéletábla 2.Bf.309/2012/21. számú végzése.

megállapodott a másodrendű vádlottal, hogy segíteni fog a kábítószer raktározásában, adagolásában és eladásában. A harmadrendű vádlott felajánlotta a másodrendű vádlottnak az általa használt két lakást kábítószer raktározása céljából; továbbá a harmadrendű vádlott részt vett a kábítószer átvételében, szállításában, illetve adagolásában.²⁶

A Nemzeti Nyomozó Iroda szervezett bűnözés elleni főosztálya által végzett nyomozás után a Fővárosi Főügyészség öt személy esetében emelt vádat; a vád három elkövető vonatkozásában – egyebek között – kereskedelemmel, jelentős mennyiségre, bűnszervezet keretében elkövetett kábítószerrel visszaélés büntette volt.

A bíróság szerint a vádlottak együttműködése idején bizonyíthatóan három alkalommal érkezett Magyarországra kábítószer-szállítmány. A harmadik alkalommal az 1-es személy egy Volkswagen gépjárművel 9,2 kilogrammot meghaladó mennyiségű amfetamint szállított, a kábítószerhez csak a gépjármű megbontásával lehetett hozzájutni. A megbontást követően az első-, másod-, illetve harmadrendű vádlott a kábítószer kutyatápos zsákokban helyezte el, amit az egyik depólakásba szállítottak.

A negyedik szállítást a rendőrség megakadályozta, ugyanis a Volkswagen, illetve az 1-es személyt intézkedés alá vonták Németországban; a gépjárműből harminc, nagyjából egy kilogrammos amfetaminsomag került elő.

A bizonyítékok gerincét a Magyarországon végzett titkos adatszerzés – helyiség-lehallgatási jegyzőkönyvek, a Volkswagen „betechnikázása” stb. –, illetve a német hatóságok által folytatott titkos nyomozás során beszerzett adatok adták. Az egyik rögzített beszélgetés során az elsőrendű vádlott megemlíti, hogy éves szinten minimálisan kétfélmillió eurós forgalmat bonyolítanak le.

A bíróság szerint nem volt bizonyítható, hogy a vádlottak között alá-fölé rendeltségi viszony állt volna fenn. A törvényszék megállapította, hogy bár az első-, másodrendű vádlottak között volt munkamegosztás, azonban arra nem állt rendelkezésre bizonyíték, hogy az első- és másodrendű vádlottak utasításokat adtak volna a harmadrendű vádlottnak. *„Az a tény önmagában, hogy a III.r. vádlott társainál egyszerűbb, kevesebb intellektuális erőfeszítést igénylő munkát végzett, még csupán a kábítószer-kereskedelemnél elkerülhetetlen munkamegosztás bizonyítéka, a hierarchikus viszony megállapítására nem ad alapot.”*²⁷

²⁶ A Fővárosi Törvényszék 8.B.195/2012/155. számú ítélete; a Fővárosi Ítéletábra 11.Bf.202/2014/23. számú ítélete.

²⁷ A Fővárosi Törvényszék 8.B.195/2012/155. számú ítélete.

A személyi bizonyítékok között csupán két vádlott vallomásában szerepelt, hogy a vádlottak között hierarchia állt volna fenn. A bíróság szerint egyértelmű hierarchia nem állapítható meg a vádlottak vonatkozásában; kifejtette, hogy a telefonlehallgatási anyagban nincs olyan beszélgetés, amelyben az első- és másodrendű vádlottak utasításokat adtak volna; a beszélgetésekből az egyenrangú viszonyra lehet következtetni. Az ítélet szerint az első- és a másodrendű vádlottak közösen valósították meg a cselekményeiket, munkamegosztásban tevékenykedtek, azonban nem volt köztük alá-fölé rendeltségi viszony.

A bíróságnak állást kellett foglalnia a bűnszervezet megállapíthatóságával kapcsolatban. A törvényszék szerint nem volt vitás, hogy az első- és másodrendű vádlottak összehangoltan működtek, mivel a cselekményeket munkamegosztás szerint végezték. Továbbá a bíróság kimondta, hogy a hosszabb ideje tevékenykedés, illetve a bűnszervezet megállapításához szükséges feltétel megállapítható, azonban a vádlottak nem alkottak csoportot. A törvényszék szerint a bűnszervezet csak akkor állapítható meg, ha az elkövetők együttműködése szervezett kereteket ölt. *„Ennek feltétele többek között az is, hogy közöttük alá-fölérendeltségi viszony álljon fenn, ami a vádlottak esetében [...] nem állapítható meg.”*²⁸

A bíróság rámutatott, hogy a kábítószer-kereskedelem mindig magában hordozza a tevékenységi körök megosztását, e bűncselekmény a szervezetség bizonyos fokát feltételezi.

Azonban nem volt bizonyítható, hogy az első- és másodrendű vádlott a harmadrendű vádlott felettese lett volna. A törvényszék álláspontja szerint kétséges teszi a bűnszervezet fennállását az is, hogy az ügyészség szerint a csoportnak két vezetője és egy beosztottja volt.

A bíróság a vádlottak közötti hierarchia hiányára hivatkozott, továbbá kiemelte, hogy *„ennek megállapításához – ahogy azt a Fővárosi Ítéletábra a 3.Bf.367/2012/28. számú ítéletében kifejtette – szükséges az elkövetők által alkotott csoport rendkívül magas szinten összehangolt működése, a vezetői és végrehajtói szint elkülönülése, és még ezen belül is az egyes tagok differenciált helyzete”*²⁹.

A bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a vádlottak nem bűnszervezetben valósították meg a bűncselekményt.

A törvényszék ítélete ellen az ügyészség, a vádlottak, illetve a védők fellebbeztek, az ítéletábra csak az első-, harmadrendű vádlottak bűncselekmé-

²⁸ Uo.

²⁹ Uo.

nyei nek bünszervezetben elkövettként való minősítésére irányuló fellebbezést tartotta alaposnak.

Az ítéletábra az elsőfokú bíróság ítéletét a cselekmény minősítése tekintetében megváltoztatta; megállapította, hogy a vádlottak büntetését bünszervezetben elkövetőkkel szemben tekinti kiszabottnak.

A másodfokú bíróság az ítéletben kifejtette, hogy a törvényszék tévedett a bünszervezet megállapíthatóságával kapcsolatban az első- és a harmadrendű vádlottak vonatkozásában. Az ítéletábra rámutatott, hogy a hierarchikus kapcsolatok létét – mint a bünszervezet egyik kritériumát – sem az elkövetéskor, sem az elbíráláskor hatályos büntetőtörvény nem tartalmazza, ugyanis az 2002. április 1-jétől kikerült a bünszervezet definíciójából.

A bíróság szerint megállapítható, hogy létrejött egy határokon átnyúló kábítószer-kereskedelemmel foglalkozó csoport, amely az első- és másodrendű vádlottakból és az 1-es személyből állt. A tagok – akik megosztották egymás között a feladatokat – többszöri szállítást végeztek, konspiratív módon kommunikáltak; együtt szervezték a kábítószer Magyarországraállítását, raktározását, hígítását, adagolását, értékesítését. A működésük hosszabb időre vonatkozott, a tevékenységüknek kizárólag a rendőrség vetett véget.

Az ítéletábra arra az álláspontra helyezkedett, hogy a bünszervezet összes eleme megvalósult, így megállapította, hogy az első- és másodrendű vádlottak bünszervezetben követték el a kábítószer-kereskedelmet.

Tizennegyedik ügy

A vádlott 2008 őszén felajánlotta egy munkatársának – aki az ügyben tanúként szerepelt –, amennyiben elvállalja nagy mennyiségű kábítószerállítását, akkor négyezer eurót kap. A vádlott a tanút elvitte egy színes bőrű, angol nyelven beszélő ismeretlenül maradt személyhez, akit a tanú úgy ismert meg, mint egy kábítószer-kereskedelemmel foglalkozó szervezet magyarországi vezetőjét. Az említett személyek megállapodtak abban, ha aktuális lesz a szállítás, felkeresi a tanút. A vádlott 2008 novemberében jelezte a tanúnak, hogy szállítania kell, azonban az utazás meghiúsult. A tanú folyamatosan telefonon tartotta a kapcsolatot a vádlottal, egyeztettek a kiutazás részleteit; a repülőtérre a vádlott vitte ki a tanút, továbbá meggyőződött arról, hogy a tanú felszáll a repülőgépre. A futár külföldi tartózkodása során több várost (Amszterdam, Milánó, São Paulo) érintett, a szállodai szobáit, egyéb költségeit ismeretlen személyek finanszírozták. A tanú üzenetben tájékoztatta a szállítás eredmé-

nyéről, a vádlott nyugtázta a futár közlését. A tanú három és fél kilogrammot meghaladó mennyiségű kokaint szállított a célországba.³⁰

A bíróság szerint a vádlott tisztában volt azzal, hogy csak egy bűnszervezet tudja megoldani és finanszírozni azt, hogy a tanú a kábítószeret megszerezze, célországba szállítsa. A vádlott tudata átfogta, hogy a tanú hosszú ideig fog külföldön tartózkodni, ahol szállásra, élelemre, telefonkártyákra van szüksége. A törvényszék rámutatott, hogy a vádlottnak tudnia kellett a befektetett anyagi eszközök nagyságáról, a megtérüléséről, hogy a szervezet hosszabb időre jött létre. A törvényszék szerint a „*Legfelsőbb Bíróság 2006/1385. szám alatt, a Kúria BH 2014.5.131. szám alatt közzétett határozatai és a 4/2005. Büntető jogegységi határozat is rámutat arra, hogy a bűnszervezetben elkövetés megállapíthatóságának feltétele az, hogy az elkövető tisztában legyen azzal, hogy a bűncselekmény csak bűnözői csoportok együttműködése révén volt elkövethető*”³¹.

A tanút Olaszországban elítélték, a fogva tartása során feljelentést tett a vádlott ellen. A törvényszék szerint a vádlott tisztában volt azzal, hogy a tanút a különböző országokban több ember fogja segíteni, a számuk nyilvánvalóan meghaladja a hármat. A bíróság hozzátette, hogy „*köztudomású tény, hogy az ún. drogfutárok beszerzése, több országhatár átlépésével járó, több személy közreműködésével történő utaztatásuk, ellátásuk, elhelyezésük, költségeik fedezése, esetlegesen hamis dokumentumok biztosítása is csak ilyen keretek között valósulhat meg*”³².

A hosszabb időre szervezettséggel kapcsolatban az elsőfokú bíróság megjegyezte, hogy a vádlott ezt felismerte, ugyanis a tanúval történő megbeszélés és az elutazás között két hónap telt el, ez időszak alatt egy elmaradt utazásról is szó volt. Az összehangoltságnak nem feltétele a bűnszervezet tagjainak közvetlen kapcsolata, emiatt a bűnszervezetben elkövetés megállapításának nem volt akadálya, hogy a vádlott a bűnszervezet csak egy tagjával – a színes bőrű személlyel – tartotta a kapcsolatot, és a többi tagot nem ismerte.

A törvényszék kiemelte, hogy a bűnszervezetben történő elkövetés megállapításának nem akadálya, ha az elkövető nem a bűnszervezet tagja, és csak alkalmilag kapcsolódik a bűnszervezethez. A büntetőeljárásban nem vetődött fel adat arra vonatkozóan, hogy a vádlott is tagja lett volna a bűnszervezet-

30 A Fővárosi Törvényszék 26.B.1337/2013/40. számú ítélete; a Fővárosi Ítélet tábla 3.Bf.300/2014/6. számú ítélete.

31 A Fővárosi Törvényszék 26.B.1337/2013/40. számú ítélete.

32 Uo.

nek, azonban a bíróság szerint tisztában volt azzal, hogy a tanú futárként történő beszerzésével egy nemzetközi bűnszervezetnek nyújt segítséget.

A bíróság megállapította a vádlott büntetőjogi felelősségét kábítószerrel visszaélés bűntettében, a cselekményét bűnszervezetben elkövetettnek minősítette.

Az elsőfokú ítélet ellen a vádlott és a védője jelentett be fellebbezést, egyebek között vitatták a bűnszervezetben történő elkövetés megállapíthatóságát, álláspontjuk szerint erre nincs bizonyíték, az elsőfokú bíróság a bűnszervezet vonatkozásában találgatásokra alapította ítéletét.

Az ítéletábra a törvényszék ítéletét megváltoztatta, kimondta, hogy a vádlott a cselekményét mint felbújtó követte el. Továbbá a másodfokú bíróság mellőzte a bűncselekmény minősítésénél a bűnszervezetben elkövetésre utalást, a bűntétést mint bűnszervezetben elkövetővel szemben tekintette kiszabottnak.

Az ítéletábra szerint a bűnszervezet vonatkozásában a törvényszék helytállóan hivatkozott a 4/2005. számú BJE határozat iránymutatásaira, továbbá helyes azon megállapítás, amely szerint a vádlott tudata átfogta a bűnszervezet tárgyi ismérveit. A tényállás szerint a vádlott említette az általa futárnak beszerezett személynek a terjesztőhálózatot, ismertette annak működését; továbbá a vádlott bírta rá a tanút, hogy egy szállítmányt juttasson el külföldről Amszterdamba. Miután a futárjelölt hajlandóságot mutatott a feladat elvégzésére, a vádlott mutatta be a bűnszervezet magyarországi vezetőjének. Az ítéletábra kifejtette: „mindezen tények egyértelműen azt mutatják, hogy nem csupán a vád tárgyául szolgáló bűncselekmény elkövetése volt szervezett, hanem magának a csoportnak a működését is jól szervezettség és összehangoltság jellemezte, a nemzetközi hálózat keretében megvalósuló, kontinensen átívelő kábítószer-kereskedelemről a vádlott is tudomással bírt”³³.

A bíróság utalt rá, hogy a bűnszervezetben elkövetés bármely elkövető alakzatban – tettes vagy részes – megvalósulhat. A vádlott alakította ki a tanúban a bűncselekmény elkövetésére irányuló szándékát; a tanú elvállalta a kábítószer-csempészt, így a vádlott cselekménye fejbujtásként értékelendő. Az előbbieken túl a vádlott segített a tanúnak a bűncselekmény elkövetésében, mivel megismertette a bűnszervezet magyarországi vezetőjével, repülőjegykódot, pénzt, telefonszámot adott a futárnak, a vádlott bűnszegédi magatartása beleolvad a felbujtásba.

Az ítéletábra rámutatott, hogy az elsőfokú bíróság a bűnszervezetben elkövetést tévesen a bűncselekmény minősítése körében tüntette fel, ugyanis az

³³ A Fővárosi Ítéletábra 3.Bf.300/2014/6. számú ítélete.

büntetés kiszabási tényező. „A bünszervezetben történő elkövetésre vonatkozó, az 1978. évi IV. törvény 98. §-ban meghatározott szabályozás a büntetés kiszabásához tartozó rendelkezéseket foglal magában, így – a visszaesővel szembeni büntetés kiszabásához hasonlóan – a büntetést mint bünszervezetben elkövetővel szemben kell kiszabni és nem a cselekmény minősítésénél kell utalni erre.”³⁴

Zárogondolatok

A kábítószer-bűnözéssel kapcsolatos ítéletek tanúvallomásokon; terhelti vallomásokon; igazságügyi vegyész szakértői, orvos szakértői, toxikológiai, hírközlési szakvéleményeken; tárgyi bizonyítási eszközökön; okiratokon alapulnak. Az okiratokon belül a házkutatásról, lefoglalásról készült jegyzőkönyvek, a híváslisták, az azokról készült értékelő-elemző jelentések, illetve a cellopozícióról készült jelentések állnak rendelkezésre. Kiemelt fontosságúak a telefonlehallgatási anyagokról készült jelentések.

A bünszervezetben történő elkövetés megállapításához jellemzően okirati bizonyítékokra – telefonlehallgatási anyagokról készült jelentésekre; híváslistákra; híváslistákról, illetve cellopozíciókról készített jelentésekre –, illetve terhelti beismerő vallomásokra volt szükség.

A bizonyítási eszközök két csoportra oszthatók, az egyikbe kizárólag az „alapbűncselekmény” alátámasztására irányuló bizonyítékok, a másikba azok a bizonyítékok tartoznak, amelyek mind az „alapbűncselekményt”, mind a bünszervezetet bizonyítják.

A kábítószer-bűnözéssel kapcsolatos bünszervezet létének bizonyítására álláspontom szerint már a nyomozás során kiemelt súlyt kell fektetni, a bizonyítás egyik irányának a bünszervezet alátámasztására kell irányulnia. Léteznek olyan bizonyítási eszközök, amelyek a büntetőeljárás bírósági szakaszában egyáltalán nem vagy rendkívüli nehézségek árán szerezhetők be.

A bünszervezetben történő elkövetés megállapításához nem szükséges, hogy az eljárásban legalább három terhelt szerepeljen; a bíróság olyan esetekben is megállapította a bünszervezetben történő elkövetést, amikor háromnál kevesebb terheltet vontak büntetőeljárás alá, azonban a bűncselekmények elkövetésének körülményeiből alappal lehet feltételezni, hogy abban a terheltéken kívül más személyek is részt vettek. Jellemzően a határokon átnyúló

³⁴ Uo.

kábítószer-kereskedelem feltételezi a magyar elkövetőkön kívül több személy részvételét.

A bemutatott büntetőügyek között olyan hibákat, hiányosságokat is láthatunk, amelyek miatt nem lehetett megállapítani a bünszervezetben történő elkövetést.

A hiányosságok egy része már a nyomozati szakban megjelenhet, ugyanis volt rá példa, hogy nyomozó hatóság nem szerezte be a híváslistákat, illetve nem értékelte ki a vádlottak lefoglalt telefonjait, e hiányosságokat a bírósági eljárásban már nem lehetett pótolni.

A hibák másik fajtája, hogy akár a vádiratban, akár az ítéletben nem jelöltek meg olyan tényeket, amelyek a bünszervezetre utalnak, csupán a bünszervezet törvényi fogalmát szerepeltették.

Visszatérő probléma volt az ítéletekben – bár ez a bünszervezetben történő elkövetés megállapítását nem befolyásolta –, hogy egyes elsőfokú bíróságok minősítési kérdésként tekintettek a bünszervezetre – azaz bünszervezet tagjaként elkövetett kábítószerrel visszaélés büntettségében, illetve bünszervezetben elkövetett kábítószerrel visszaélés büntettségében állapította meg a bűnösséget a bíróság –, a másodfokú bíróságok rendre megjegyezték, hogy a bünszervezet büntetéskiszabási tényező.

Kiemelendő, hogy a vizsgált tizennégy tényállás felénél helyezkedett azonos álláspontra az első-, illetve a másodfokú bíróság; jogerősen tíz esetben mondta ki a bíróság a bünszervezetben történő elkövetést.

Az elmúlt időszak legnagyobb kábítószer-bünszervezetének vezetőjét első fokon tizennégy, másodfokon hatévi fegyházbüntetésre ítélték. A Legfelsőbb Bíróság megváltoztatta a büntetés mértékét, a bünszervezet vezetőjét jogerősen kilencévi fegyházbüntetéssel sújtotta.

Az előbbieik alapján megállapítható, hogy a bünszervezetek megítélésével kapcsolatos bírói gyakorlat a kábítószer-bűnözés vonatkozásában nem teljesen egységes annak ellenére, hogy a legmagasabb bírói fórum jogegységi határozatban adott a bírói gyakorlatot egységesítő elvi tartalmú iránymutatást. A bíróságok szinte minden esetben felhívják a 4/2005. számú büntető jogegységi határozatot³⁵, ennek ellenére több esetben tapasztalható volt az adott ügyben a bünszervezetre vonatkozó téves következtetés, helytelen jogértelmezés.

35 I. Bünszervezetben elkövetés [Btk. 137. § 8. pont; 98. § (1) bek.] megállapítható azzal szemben is, aki – eseti jelleggel – akár egyetlen cselekményt tettesként vagy részesként valósít meg. II. A Btk. 98. § (1) bekezdése akkor alkalmazható, ha az elkövető tudata a bünszervezet Btk. 137. § 8. pontjában meghatározott tárgyi ismérveit átfogja.

GERGI-HORGOS LIVIA

A (törvényes) vád problematikája egy jogeset tükrében

Tanulmányozva az 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) hatályos szabályozása és az új büntetőeljárási törvény kodifikációs javaslata¹ (a továbbiakban: javaslat) – a közigazgatási egyeztetés előtti normaszöveg – közötti eltéréseket, a vád törvényességére vonatkozó eltérés sajátos kérdés felvetésére ad okot. Jelen tanulmányban kísérletet teszek a két (a hatályos, illetve a javaslat) normaszöveg, valamint egy jogeset kapcsán rávilágítani a probléma lényegére.

Mint megismerhettük, a javaslatból kimarad a „törvényes”, mint alapvető követelményt megtestesítő jelző, így annak 6. § (1) bekezdése rögzíti, hogy: „A bíróság vád alapján ítélkezik.”

A javaslat hallgat a törvényes vád minimális alaki és tartalmi kritériumáról, szemben a hatályos Be. szövegével. Továbbmenve a javaslat megszünteti azt a különbséget, amelyet a Be. a törvényes vád és a kellékhányos vád között előír. A javaslat 487. §-a szerint a bíróság kötelezett arra, hogy döntsön a „hiányos” vádról. A javaslat nem írja elő a törvényesen beszerzett bizonyítékon alapuló „megalapozott” vád követelményét sem. Ezzel nem történt meg a Be.-beli szabályozás ellentmondásának a feloldása, ami szerint a vád akkor is törvényes (lehet), ha jogellenesen beszerzett bizonyítási eszközökön alapul. A felvetett problémakör a tárgyalás előkészítése során különösen abban jelentkezik, hogy nincs lehetőség a vád vizsgálatára. Utóbbira pedig azért lenne szükség, mert jelenleg a bíróságnak nincs felhatalmazása arra, hogy felülbírálja az ügyész vádemelésről való döntését. A Be. ugyanis kizárólag a benyújtott vád alaki és tartalmi szempontból történő vizsgálatát írja elő.

Ennélfogva fennáll a veszélye annak, hogy az állam büntetőjogi igényének érvényesítése sérelmet szenved, mert az nem a jogállami követelményeknek megfelelő büntetőeljárásban valósul meg. Sérelem érheti így a javaslat preambulumában rögzített tisztességes eljárás jogát, továbbá a funkciómegosztás elvét, és az Alkotmánybíróság több határozatában a jogállamiság alapvető ismérveként rögzített jogbiztonságot.

¹ <http://www.kormany.hu/download/e/ba/>

A tanulmány zárásaként *de lege ferenda* javaslat megfogalmazásával töreksem a tárgyalta problémakört megoldandó szabályozásra, egyúttal a vele összefüggő, a jogbiztonságot érintő aggályok tisztázására.

A jogeset²

Az elsőrendű terhelt mint az egyik nyelvvizsgahely nyelvvizsgáztatója – az ötödrendű terhelt közvetítése útján – nyelvvizsgát szerezni kívánó hatod-, heted-, nyolcad-, kilenced-, tized-, tizenegyed-, tizenketted-, tizenharmad-, tizennegyed-, tizenötöd-, tizenhatod- és tizenhetedrendű terheltektől háromszáz-háromszázötvenezer forintot vett át. A pénzt azért fogadta el, hogy kötelelességzegést megvalósító közreműködése folytán a terheltek a vizsgakövetelményeknek való megfelelés nélkül jussanak garantáltan komplex nyelvvizsga-bizonyítványhoz. Mindezt úgy, hogy az egyes részvizsgákon tényleges vizsgateljesítményt nem kell nyújtaniuk, illetve egyes részvizsgákon megjelenniük sem kell.

A nyomozási szakasz

A megalapozott gyanú közlésekor a nyomozó ügyészség a hatod-, heted-, nyolcad-, kilenced-, tized-, tizenegyed-, tizenketted-, tizenharmad-, tizennegyedrendű terhelteket (a „vizsgázókat”) egyrendbeli, a Btk. 253. § (1) bekezdésébe ütköző, és a (2) bekezdése szerint minősülő kötelelességzegésre irányuló hivatali vesztegetés büntettének elkövetésével gyanúsította meg. E deliktum büntetési tétele egytől öt évig terjedő szabadságvesztés. A megalapozott gyanú közlésekor a nyomozó ügyészség a terheltek részére nem rendelt ki védőt. Mindez annak ellenére történt így, hogy a Be. rendelkezései³, valamint az ezzel összhangban lévő kúriai joggyakorlat⁴ alapján ilyenkor kötelező a védelem.

² A tényállás bővebb terjedelemben való ismertetése tárgyunk szempontjából nem bír jelentőséggel.

³ A büntetőeljárásban védő részvétele kötelező a Be. 46. § a) pontja szerint ha „a bűncselekményre a törvény ötévi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztést rendel”.

⁴ BH, 2007/402.: A kötelező védelem esetén a védő kirendelésének elmulasztása a nyomozó hatóság részéről a terhelt jogainak olyan lényeges korlátozását jelenti, hogy az ennek hiányában fogatosított kihallgatásán tett vallomása bizonyítékként nem értékelhető [1998. évi XIX. törvény 46. § a) pont; 179. § (3) bek.; 78. § (4) bek.]. Pécsi Ítéletábra Bf. I. 34/2007.

A megalapozott gyanú közlésekor a heted-, a nyolcad-, a tized-, a tizenegyed-, a tizenharmad- és a tizennegyedrendű terheltek beismerő vallomást tettek. Ezzel szemben a hatod-, a kilenced- és a tizenkettőrendű terheltek a vallomástételt megtagadták. Kihallgatásukon egyik terhelt vonatkozásában sem volt védőt kirendelő határozat, illetve ügyvédi meghatalmazás. A hetedrendű terhelt esetében a felvett jegyzőkönyv hallgat a gyanúsított kihallgatásának a helyéről. A heted-, a nyolcad-, a tizenharmad- és a tizennegyedrendű terhelteket pedig nem figyelmeztették arra, hogy jelen ügyben a védelem kötelező.⁵

A hatodrendű terhelt esetében a kihallgatást megelőző figyelmeztetés nem volt teljes körű. Az ímént felhívott szabály értelmében elmaradt annak közlése, hogy ha három napon belül nem hatalmaz meg védőt, akkor azt a nyomozó ügyészség rendeli ki, ha pedig a terhelt kijelenti, hogy nem kíván védőt megbízni, akkor a nyomozó ügyészség nyomban védőt rendel ki számára. Elmaradt továbbá a terhelt arra való figyelmeztetése is, hogy vallomástétel esetén a vallomásában mást bűncselekmény elkövetésével nem vádolhat.

A nyomozó ügyészség a Be. kötelező védelemre vonatkozó szabályára hivatkozással a hatod- és a hetedrendű terheltek tekintetében a kihallgatásuk másnapján, míg a nyolcad- és a tizedrendű terhelteknél a kihallgatásukat követő 53. napon, a tizenharmadrendű terhelt esetében a kihallgatása utáni 5. napon és tizennegyedrendű terheltnél a kihallgatását követő 7. napon rendelt ki a védőt. A kilenced-, a tizenegyed- és a tizenkettőrendű terheltek vonatkozásában az első kihallgatásuk után került sor a védői meghatalmazás benyújtására.

A nyomozó ügyészség a védők kirendelése után – a terheltek folytatólagos kihallgatása során – a korábbi gyanúsításhoz képest *módosította* a bűncselekmény minősítését. A módosított gyanúsítás szerinti bűncselekmény büntetési tétele már „csak” három évig terjedő szabadságvesztés. A védőkirendelő határozat nélkül vallomást tevő terheltek a gyanúsítás módosításakor fenntartották vallomásukat, amelyet korábban a megalapozott gyanú közlésekor tettek. Egy részük nem tett új vallomást, vagy korábbi vallomásukat csak kiegészítették.

⁵ A Be. 179. § (3) bekezdése szerint: „A gyanúsítottat figyelmeztetni kell arra, hogy védőt választhat, illetőleg védő kirendelését kérheti. Ha az eljárásban védő részvétele kötelező, a gyanúsított figyelmeztetése arra is fel kell hívni, hogy ha három napon belül nem hatalmaz meg védőt, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság rendel ki védőt. Ha a gyanúsított kijelenti, hogy nem kíván védőt megbízni, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság nyomban védőt rendel ki.”

Egyedül a hetedrendű terhelt volt az, aki a megalapozott gyanú közlésekor beismerő vallomást tett, majd az ez után következő folytatólagos kihallgatásakor már megtagadta a vallomástételt. A továbbiakban sem a nyomozáskor, sem a bírósági eljárásban nyilatkozatot nem tett.

Pertörténet, a döntésekhez fűzött indokolás

Az ügyész a terheltek ellen vádat emelt. A vád – egyebek mellett – a megalapozott gyanú közlését tartalmazó gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyvekre is épült. A vádirat⁶ a Fővárosi Törvényszékre nyújtották be.

Az elsőfokú bíróság – mint törvényes bizonyítási eszközt – a nyomozás során foganatosított és a védőki rendelő határozat megléte nélküli, a megalapozott gyanú közlését is tartalmazó kihallgatási jegyzőkönyveket, valamint az abban foglalt vallomásokat a bizonyítás anyagává tette. Mindezek alapján a terheltek büntetőjogi felelősségét megállapította, és büntetést szabott ki.

Az elsőfokú bíróság az ítéletében⁷ a hivatkozott – törvénysértően felvett – gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyveket a bizonyítékok köréből nem resztkette ki. Elutasította a védelem arra irányuló eljárás kifogását, hogy törvényes vád hiányában a bíróság szüntesse meg az eljárást a hatod-, a heted-, a nyolcad-, a kilenced-, a tized-, a tizenegyed-, a tizenharmad- és a tizenhetedrendű vádlottak vonatkozásában. Leghatározottabb álláspontom szerint azonban védői ki rendelés hiányában ezeknek a vádlottaknak a meggyanúsítása nem volt törvényes. Mindezek mellett a gyanúsítottak első kihallgatásakor a nyomozó ügyészség eljárási hibákat is ejtett.

Az elsőfokú bíróság döntése indoklásában felhívta a Be. 2. § (2) bekezdésének rendelkezését, amely szerint „*törvényes a vád, ha a vádemelésre jogosult a bírósághoz intézett beadványában meghatározott személy pontosan körülírt, büntetőtörvénybe ütköző cselekménye miatt a bírósági eljárás folytatását kezdeményezi*”.

A továbbiakban még a következők kifejtésére kerül sor: „*A törvényes vád követelménye nem a vádelőkészítés, hanem annak következménye, a benyújtott vád alapján vizsgálándó. Így a vádemelésre jogosultság (alaki legitimáció) vizsgálata sem terjedhet ki a vádelőkészítési (nyomozási, vádemelési) szakasz vizsgálatára. A vádemelésről az ügyész kizárólagosan dönt, aminek*

⁶ A Budapesti Nyomozó Ügyészség Nyom.199/2011. számú vádirata.

⁷ A Fővárosi Törvényszék 20.B.1767/2013/14. számú ítélete.

a megnyilvánulása, hogy a bírósághoz benyújtja a vádiratot. A vádemelés miatt nincs helye jogorvoslatnak. Ha a törvényes vád követelménye kapcsán vizsgálendő lenne a vádelőkészítés, akkor a bíróság hivatalból felülbírálná az ügyész vádemelésről való döntését, amire nincs törvényes lehetőség. A bíróság az ügyész vádemelésről való döntését nem bírálhatja felül, jogkörébe a benyújtott vád eljárásra (alaki és tartalmi szempontból való) alkalmasságáról (Be. 267. § (1) bekezdés j), k) pont, 309. § (1) bekezdés, 332. § (1) bekezdés d) pont), valamint magáról a vádról való döntés (Be. 257. §) tartozik. Ez utóbbinál lehet jelentősége a vádemelést megelőző szakasz esetleges hiányosságainak. A vád törvényességet a vádemelést megelőző szakasz (nyomozás) esetleges hiányosságai nem érintik, a nyomozás során elkövetett esetleges eljárási szabálysértések nem vezetnek a törvényes vád hiányához (EBH 2011.2299, EBD 2012.B.31). A vádemeléssel az ügyész azt juttatja kifejezésre, hogy a rendelkezésre bocsátott nyomozati iratok alapján milyen, a terhelt felelősségét megalapozó tényeket állapított meg és ezzel kapcsolatban mi a jogi álláspontja. Az, hogy a konkrét ügyben rendelkezésre álló tényeket, adatokat az ügyész milyen módon értékeli és abból milyen következtetéseket von le, az ügyész szabad mérlegelési jogkörébe és szakmai felelősségébe tartozik. (14/2002. (III. 20.) AB határozat, 7212009. (VII. 10.) AB határozat, 3/2004. (II. 17.) AB határozat.⁷⁸

Az ítélet indokolása leszögezi, hogy jelen ügyben az első gyanúsítottai valamások foganatosításakor a Be. 46. § (1) bekezdés a) pontja alapján kötelező volt a védelem. Továbbá hivatkozik a Be. 179. § (3) bekezdésére⁹, a Be. 48. § (1) bekezdésére¹⁰, és Be. 46. § b) pontjára¹¹ is. E rendelkezésekből azt a következtetést vonja le, hogy „csak fogva lévő terhelt esetén kötelező a védőt az első kihallgatását megelőzően kirendelni, a kötelező további eseteinél nincs akadálya a kihallgatásnak, ha a gyanúsított figyelmeztetése szabályosan megtörtént és a gyanúsított nem jelentette ki azonnal, hogy nem kíván védőt megbízni”¹².

⁷⁸ Fővárosi Törvényszék 20.B.1767/2013/14. számú ítélet, 24. o. utolsó bek., és 25. o. első bek.

⁹ Lásd 5. számú lábjegyzetet.

¹⁰ Be. 48. § (1) bekezdése: „A bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság védőt rendel ki, ha a védelem kötelező, és a terheltnek nincs meghatalmazott védője. A terhelten a kirendelést követően tájékoztatni kell a védő személyéről és elérhetőségéről. A 46. § b) pontja esetén a védőt legkésőbb a terhelt első kihallgatásáig ki kell rendelni. A kirendelő határozatban a védőt tájékoztatni kell a terhelt fogva tartásának helyéről, valamint kihallgatásának tervezett helyéről és idejéről.”

¹¹ Be. 46. § b) pontja: „a terhelten fogva tartják”.

¹² Fővárosi Törvényszék 20.B.1767/2013/14. számú ítélet, 25. o. második bek.

Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint a védelem által hivatkozott 2007/402. BH ebben az ügyben nem releváns. Ugyanis e jogesetben két évtől nyolc évig terjedő bűncselekmény volt a gyanúsítás tárgya, nem történt figyelmeztetés a Be. 179. § (3) bekezdésében foglaltakra és csak a nyomozás befejezése után, az iratismertetést megelőzően rendeltek ki a gyanúsított számára a védőt. Az elsőfokú bíróság leszögezi, hogy *„ebben az esetben nem a védő jelenlétének hiánya, hanem figyelmeztetés elmaradása, ill. az, hogy a három nap leteltét követően, sem a további kihallgatások előtt nem rendeltek ki számára védőt, okozta azt, hogy az ezt követően a nyomozati szakban tett vallomásai bizonyítékként nem voltak értékelhetőek”*¹³.

Az elsőfokú ítélet indokolása rögzíti továbbá, hogy *„[...] a VI. r. vádlott első kihallgatásakor nem volt teljes körű a figyelmeztetés, de figyelemmel arra, hogy nem tett vallomást, ennek a bíróság megítélése szerint nem volt jelentősége. Később a VI. r. vádlott meghatalmazott védőt, de a továbbiakban is élt a vallomástétel megtagadásának jogával. Megállapítható továbbá hogy a VII. r. vádlottat – bár az első kihallgatását követő napon rendeltek ki a védőt számára – az első kihallgatásakor nem figyelmeztették a kötelező védelem szabályaira. A VIII. r., XIII. r., és a XIV. r. vádlottak az első gyanúsított ki hallgatásukkor ugyancsak nem figyelmeztették a kötelező védelem szabályaira, a későbbi kihallgatások azonban már szabályosan zajlottak. A figyelmeztetés elmaradására tekintettel ezen terheltek első vallomása bizonyítékként nem lenne értékelhető. A IX., X., XI. és XII. r. vádlottak figyelmeztetése az első kihallgatáskor szabályszerűen megtörtént, így nem volt akadálya sem a kihallgatásuknak, sem az ekkor tett vallomásuk felhasználásának. A bíróság az első vallomás felhasználhatóságával kapcsolatban vizsgálta azt is, hogy a védő kirendelését, a védői jelenlét biztosítását a cselekmény tárgyi súlya indokolta. [...] Később a gyanúsítás módosításra került, és a vád már valamennyi vizsgázó vádlott vonatkozásában három évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető cselekményekről szól, amikor már nem kötelező a védelem. Mivel a gyanúsítás tárgyat és a vád tárgyat képező cselekmény az eljárás folyamán érdemben lényegében nem változott, ebből az következik, hogy már az eljárás elején, az első kihallgatáskor sem lett volna kötelező a védelem. Így a bíróság álláspontja szerint semmilyen tényleges joghátrány nem érte egyik kihallgatott személyt sem az első kihallgatásakor, eljárási jogaik nem csorbultak. Figyelmeztetésük arra ugyanis valamennyi esetben ki-*

¹³ Uo. harmadik bek.

terjedt, hogy védőt választhatnak és védő kirendelését kérhetik, így ezzel a lehetőséggel már az első kihallgatáskor is tisztában voltak.”¹⁴

Az elsőfokú bíróság ítéletének indokolásában hivatkozott továbbá a 1993/223. BH-ra, amely szerint: „[...] nem törvénytől a védelem mellőzése, ha másodfokú bíróság a bűncselekmény minősítését megváltoztatja, és a vádlott bűnösségét öt évet meg nem haladó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményben állapítja meg. A Határozat tartalmazza, hogy az első fokú bíróság a vádlott számára nem rendelt ki védőt, holott a cselekmény büntetési tételére figyelemmel kötelező lett volna. Amennyiben kötelező védelem esetén nincs kirendelt védő, és nincs jelen a tárgyaláson, az olyan eljárási szabálysértés, ami miatt az első fokú ítélet hatályon kívül helyezésének van helye. A másodfokú bíróság azonban a vádlott cselekményét enyhébben minősítette, amely esetben a jogszabály már nem írja elő a kötelező védelmet. A Határozat kifejti, hogy annak megállapításánál, hogy az eljárásban a védő részvétele mikor kötelező, nem a bűncselekmény téves minősítése, hanem a törvényszerű minősítés az irányadó. A bíróság megítélése szerint ezen érvelés nem csak az első és a másodfokú bíróság viszonylatában, hanem a nyomozati szak tekintetében is irányadó. Így mivel az ügyben vizsgáló szerepet betöltő vádlottak egyikének esetében sem volt kötelező a védelem, egyik terhelti vallomás felhasználhatóságának sincs akadálya.”¹⁵

Az elsőfokú bíróság ítéletének indokolása leszögezi azt is, hogy: „[...] azon terheltek vonatkozásában, akik az első kihallgatásukat követően az eljárás későbbi szakaszában, a védelem által sem kifogásolt, szabályosan zajló kihallgatások során az első vallomásukat fenntartották, az első vallomás figyelembevételének egyébként sincs akadálya. A korábbi vallomás fenntartása ugyanis azt jelenti, hogy a terhelt a korábbi vallomásával egyezően nyilatkozik.”¹⁶

A Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság által kifejtett indokolást ítéletében teljes mértékben elfogadta. A Fővárosi Ítéltábla hangsúlyozta, hogy a védő kötelező részvételének megállapítása során minden esetben a törvényes anyagi jogi minősítés szerinti büntetési tétel az irányadó.¹⁷

Álláspontom szerint az ügyben eljáró bíróság döntéseinek elvi üzenete a következőképpen foglalható össze: a nyomozási szakban a „meghatározott

¹⁴ Uo. negyedik bek.; ^{26.} o. első és második bek.

¹⁵ Uo. ^{26.} o. második bek.

¹⁶ Uo. harmadik bek.

¹⁷ A Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú bíróság 4.Bf.128/2015/11. számú ítélete.

személlyel” törvénysértő módon közölt megalapozott gyanúnak és a törvénysértően felvett vallomásnak mint jogellenes módon beszerzett bizonyítási eszköznek nincs jogi hatása. Márpedig véleményem szerint ez az üzenet semmiképp nem érvényesülhetne a bíróságok ítélkezési gyakorlatában. Kizártnak tartom, hogy a törvényes vád vonatkozásában a bíróságoknak nem kell tekintettel lenniük a Be. 2. § (1) és (2) bekezdésében írtakra.

Az sem tartható, hogy a Be. rendelkezéseit súlyosan sértő eljárási cselekménynek nincs, és ne legyen jogkövetkezménye arra hivatkozással, hogy a vád az előbbieken írtak esetén is törvényes. Kizártnak tartom azt a jogalkotói szándékot, hogy az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatósága, egyértelmősége a nyomozási szakban sérthető, valamint azt, hogy az említett bírói gyakorlat (az egyébként jogellenes kiterjesztő értelmezésére hivatkozással) egyebek között az 1993/ 223. BH-val alátámasztható.

A döntések indokolásának kritikája

A megalapozott gyanú és a (törvényes) vád viszonya

A Be. 6. § (2) bekezdése rögzíti, hogy csak az ellen indítható büntetőeljárás, akit bűncselekmény megalapozott gyanúja terhel. A Be. azonban nem fogalmazza meg a gyanú fogalmát, és nem határozza meg annak fokozatait sem, így a megalapozott gyanút sem.

Az első magyar büntetőeljárási kódex, az 1896: XXXIII. tc. (bűnvádi perrendtartás, a továbbiakban: Bp.) 1. §-a szerint „*Bűnvádi ügyben bírói eljárás csak a törvény értelmében, vád alapján és csak az ellen indítható, a kit bűntett, vétség vagy kihágás nyomatékossal gyanúja terhel [...]*” Finkey Ferenc szerint a Bp. 1. § alapján a „*[...] bírói eljárás megindításának feltétele 1. bűncselekmény nyomatékossal gyanúja, 2. törvényes vád, 3. törvényes bíróság, 4. az eljárás törvényessége. E feltételek nélkül az eljárás vagy egyáltalán meg sem indítható vagy nem nevezhető bírói eljárásnak.*”¹⁸ A büntetőeljárásról szóló 1962. évi 8. tv. és az 1973. évi I. tv. a büntetőeljárás megindításának feltételeként az alapos gyanút határozta meg, amely megegyezik a megalapozott gyanú fogalmával.

Elméleti megközelítésben: „*[...] a gyanú a büntető eljárásban alapvetően logikai valószínűség, azaz lényegében objektív jellegű kategória, mint a kiin-*

¹⁸ Finkey Ferenc: A magyar büntető eljárás tankönyve. Politzer Zsigmond és fia kiadása, Budapest, 1903, 191. o.

dulási adatok és levont valószínűségi következtetés közötti logikai reláció, amely mindenki számára egyforma és ellenőrizhető”¹⁹.

Tremmel Flórián szerint a gyanú fokozatai „[...] az egyszerű gyanú a rendelkezésre álló adatokon alapuló kisebb (50%-nál alacsonyabb) valószínűségi következtetés a bűncselekmény léteire vagy az elkövető kilétére, az alapos gyanú már viszonylag határozott és többé-kevésbé ellenőrizhető adatokon alapuló nagyobb (50%-nál magasabb) valószínűségi következtetés a gyanú fokozatai közötti különbségtételnek alapvető jelentősége abban áll, hogy a Be. az egyszerű gyanúhoz kevés, az alapos gyanúhoz sokeljárási joghatást fűz, ugyanakkor azonban sem az egyszerű, sem az alapos gyanúhoz nem kapcsolódhat anyagi joghatás, mert ehhez mindig bizonyosság, illetve bizonyítottság szükséges”²⁰.

A kétirányú megalapozott gyanú közlésétől már meghatározott személlyel szemben folytatják a nyomozást, amely során a gyanúsított első kihallgatása is megtörténik (*in personam*). A bírósági eljárás megindításának a feltétele a kétirányú nyomatékos gyanú (*in rem és in personam*), azaz a vádemeléshez már feltétlenül bizonyítékokkal megerősített gyanú, vagyis a régi bevált jogi kifejezéssel élve „nyomatékos” gyanú szükséges.²¹

A nyomatékos gyanú tehát a bizonyítékokkal megerősített megalapozott gyanú, amely kevesebb, mint a jogi bizonyosság, de a valószínűség magasabb fokát jelenti, így több, mint a megalapozott gyanú. Ennek következtében a kétirányú nyomatékos gyanú a megalapozott gyanúra épül, így a nyomozás során közölt megalapozott gyanúnak jogi hatása van a vádra.

Berkes György szerint a gyanú magasabb fokát feltételezi a vádemelés, ami azt jelenti, hogy az ügyésznek már elegendő bizonyítéka van az ártatlanság vélelmének megdöntésére.²² A Be. azonban nem szabályozza – úgy, mint a Bp. – a bírósági eljárás megindítása feltételként a nyomatékos gyanút, megelégszik a megalapozott gyanúval.

Király Tibor szavaival élve a „[...] bűnösséget megállapító ítéletben a bírónak a bizonyosság fokáig kell eljutnia. Ideális követelmény, hogy az ügyész a vádemelés esetén a vádlott bűnösségét illetően szintén eljusson a bizonyosságig. A jog azonban az ügyéstől nem ezt igényli, hanem azt, hogy megalapozott gyanú alapján emeljen vádat. Ez objektív kritérium és az ügyésznek a

19 Király Tibor: Büntető ítélet a jog határán. KJK, Budapest, 1972, 234. o.

20 Tremmel Flórián: Gyanú és büntető eljárás. In: Ádám Antal (szerk.): Jubileumi tanulmányok 40. Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Pécs, 1985, 319. o.

21 Herke Csongor – Fenyvesi Csaba – Tremmel Flórián: A büntető eljárásjog elmélete. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2012, 226. o.

22 Berkes György (szerk.): Büntetőeljárásjog. Kommentár a gyakorlat számára. I. kötet. HVG-ORAC, Budapest, 2004–2008, 35. o.

*vádemelésben erről kell a bizonyítási eszközök felsorakoztatásával számot adnia. [...] Ebben elfér a kételynek bizonyos foka, de majd a tárgyalás lesz az ügyési meggyőződés hitelességének a kontrollja.*²³

A Be. 2. § (2) bekezdése szerint a törvényes vád tartalmi elemei közé tartozik a meghatározott személy megjelölése. Gellér Balázs József szerint amennyiben „[...] a gyanúsítás jogszerűen nem is történt meg, a vádemelésre sem kerülhet sor; és az így emelt vád következőképpen törvénytelen”²⁴.

Egyetértek Gellér Balázs József álláspontjával. A vádemelésnek véleményem szerint is feltétele a vádban megjelölt meghatározott személlyel a nyomozási szakban közölt megalapozott gyanú törvényes ismertetése. Ennek hiányában a vádban megjelölt meghatározott személy vádolása nem törvényes, ezért a vád nem felel meg a Be. 6. § (2) és a Be. 2. § (2) bekezdése szerinti törvényi követelménynek. Nézetem szerint a jogesetben jelölt, a vádban megjelölt „meghatározott személy” terheltekkel jogellenesen közölt megalapozott gyanú alapján a vádolásuk is törvénytör, amely súlyos eljárási hiba, nem tekinthető „hiányosságnak”, így a vád velük szemben nem lehet törvényes.

A (törvényes) vád tartama és szabályozása

Király Tibor még 2003-ban fogalmazta meg, hogy a váddal szemben támasztott általános követelmény, hogy a vád törvényes és megalapozott legyen.²⁵ Ekkor még a Be. kifejezetten nem tartalmazta a törvényes vád fogalmát, de erről a korábbi büntetőeljárás kódexek sem rendelkeztek.

Király Tibor szerint azonban a 2003-ban hatályos Be. rendelkezései közvetett módon – az eljárás megindítására, a vádiratra, a nyomozásra, az eljárás megszüntetésére, a felmentő ítéletre vonatkozó szabályoknál – utalnak a törvényes vád fogalmára. Bár jelzi, hogy a fellebbezési eljárásban a Be. a „törvényes vád” fogalmát leszűkített értelemben használja. Nézete szerint nem tekinthető törvényesnek a vád, ha az eljárásnak bármilyen természetű akadálya van: akár büntetőjogi, akár büntetőeljárás-jogi, akár más természetű.²⁶

A törvényes vád fogalma a 2006. évi LI. törvény (Novella) által bekerült a Be.-be. A Be. 2. § (2) bekezdése szerint: „A vád törvényes, ha a vádemelésre jogosult a bírósághoz intézett indítványában meghatározott személy pon-

23 Király Tibor: Büntető-eljárás jog. Osiris Kiadó, Budapest, 2008, 391. o.

24 Gellér Balázs József: A vád törvényességének egyes aspektusai. In: Belovics Ervin – Tamási Erzsébet – Varga Zoltán (szerk.): Örökség és büntetőjog. Emlékkönyv Békés Imre tiszteletére. PPKE JÁK, Budapest, 2011, 465. o.

25 Király Tibor: Büntető-eljárás jog. Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 353. o.

26 Uo.

tosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekménye miatt a bírósági eljárás lefolytatását kezdeményezi.” A Be. e rendelkezése együttesen tartalmazza a törvényes váddal szemben támasztott alaki feltételt, a vádlói legitimációt, továbbá a minimális tartalmi követelményeket, így: a vádlott személyét, a büntető törvénykönyvbe ütköző magatartást, illetve a vádlói indítványt. Nem rögzíti azonban a magalapozottság kritériumát.

A Kúria a jogalkalmazás egysége érdekében elvi bírósági határozatban rögzítette, hogy „A vád anyagi jogi megalapozottsága a vád törvényessége szempontjából közömbös. A vád törvényessége a vádnak az a képessége, amelynek folytán alkalmas a bírósági eljárás megindítására.”²⁷

A Be. törvényes vád fogalma tekintetében kritikai értékelés is megjelenik a szakirodalomban. Erdei Árpád szerint a „Törvényes a vád, ha... kezdetű formula üzenete szerint szenvedhet a vád akármilyen jelentős törvényellenességben, ha a 2. § (2) bekezdésében írtaknak megfelel, törvényesnek kell tekinteni.”²⁸ Belovics Ervin rámutatott arra, hogy „[...] a törvényes váddal szemben támasztott valóban minimális követelmények és a törvény szövege a vádnak törvényes bizonyítékokkal való megalapozását, mint kritériumot nem tartalmazza. Ugyanakkor az sem képezheti vita tárgyát, hogy a vádnak bizonyítékokon kell alapulnia, a bizonyítékok beszerzésének pedig törvényesnek kell lennie. A jelenlegi szabályozást alapul véve, ha a vádemelés alapját képező minden bizonyíték törvénytelen, a vád megalapozatlan, de nem törvénytelen.” Ezt az ellentmondást véleménye szerint csak a törvénytörvény módosításával lehet megoldani.²⁹ Király Tibor és Erdei Árpád szerint a törvényi rendelkezés a törvényes váddal szembeni négy fő követelménye „[...] alapján megállapítható hogy a bennük tárgyalt hibákban szenvedő vádak bírósági kezelésére a hatályos törvény nem ad egyértelmű útmutatást. Ezért csak logikai úton lehet arra következtetni, hogy ha a vád nem törvényes, és ezt a bíróság észleli, az eljárást meg kell szüntetnie, de ezt nem mindig teheti. [...] a vád törvényességének a meghatározása számos problémát teremt. Ezek megszüntetése jogalkotói feladat, a módját is a jogalkotásnak kell megtalálnia.”³⁰

²⁷ EH 2014.10.B17

²⁸ Erdei Árpád: Dogmatika nélküli büntető eljárásjog – képtelenség vagy valóság. Magyar Jog, 2008/8., 518. o.

²⁹ Belovics Ervin: A vád törvényessége. Tudományos tevékenységet áttekintő összefoglalás. Budapest, 2012, 28. o. [Pázmány Péter Katolikus Egyetem Habilitációs Füzetek]

³⁰ A vád törvényességének vizsgálata. Összefoglaló vélemény. Kúria Büntető Kollégium Joggyakorlat-elemző csoport, 2013. El.III.1/4.; Erdei Árpád – Király Tibor: Észrevételek a törvényes vádról. Melléklet a Kúria Büntető Kollégium Joggyakorlat-elemző csoportja A vád törvényességének vizsgálata című összefoglaló jelentéséhez. Budapest, 2014, 53–54. o.

Király Tibor szerint „Megalapozott a vád, ha olyan bizonyítékokon alapul, amelyek törvényes bizonyítási eszközökből származnak”³¹.

Király Tibor nézetét elfogadva Gellér Balázs József kifejti, hogy a vád megalapozottsága a vád törvényességének a része, mivel a törvényes vád csak törvényesen beszerzett bizonyítékokon alapulhat. Megállapítja, hogy a vádnak tartalmaznia kell azt az ügyészi meggyőződést, hogy a bizonyítékok alkalmasak a vádlott bűnösségének kétséget kizáró bizonyítására. Ha a vád ennek a kritériumnak nem felel meg, akkor ez a jogellenesen beszerzett, fel nem használható bizonyítékokra alapuló vád törvényességét kizárja.³²

A törvényes vád fogalma vonatkozásban a szakirodalomban eltérő nézetet is találunk, amely a Be. rendelkezést alapul véve nem tekinti a törvényes vád fogalmának részeként a vád megalapozottságát. Fantoly Zsanett szerint „A vád bizonyíthatósága azonban már a vád megalapozottságának (és nem törvényességének) körébe tartozik, amelyre nem terjeszthető ki a törvényes vád követelményrendszere. A vád törvényességének ugyanis nem feltétele a vádnak bizonyítékokkal való megalapozása.”³³

A Kúria is leszögezi, hogy „A vád törvényességét nem érinti, hogy a nyomozás szabályait betartották-e, és az sem, hogy a vád törvényesen beszerzett és ellenőrzött bizonyítékokon alapszik-e”³⁴. Továbbá „[...] a vád törvényességét a vádemelést megelőző szakasz (a nyomozás) esetleges hiányosságai nem érintik (EBH 2011.2299.), a vád törvényessége kizárólag a bírósághoz benyújtott vád alapján vizsgálható. [...] Amennyiben a bíróság vizsgálhatná a vádelőkészítést, illetve a nyomozati eljárást, akkor – hivatalból – felülbírálná az ügyész vádemelésről való döntését, erre azonban a bíróságnak nincs törvényes lehetősége, a bíróságnak a törvény kizárólag a benyújtott vád alaki és tartalmi szempontból történő vizsgálatára ad felhatalmazást.”³⁵ A Kúriának erre az álláspontjára hivatkozott az ismertetett jogesetben az elsőfokú bíróság is, ami valójában egy tarthatatlan állapotot definiál.

Az ügyész büntetőeljárásbeli általános kötelessége az igazságtétel feltárása és a törvényesség megtartása³⁶, és ha a vád nem „törvényes”³⁷, az ügyész általa-

31 Király Tibor (2008): i. m. 390. o.

32 Gellér Balázs József: i. m. 460. o.

33 Fantoly Zsanett: Törvényes legyen-e a vád, avagy újabb gondolatok a vádelvről – egy törvénytervezet tükrében. In: Gál Andor – Karsai Krisztina (szerk.): Ad Valorem. Ünnepi tanulmányok Vida Mihály 80. születésnapjára. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2016, 62. o.

34 EH 2014.10.B17

35 A Kúria Bfv I.1559/2012/4 számú végzése.

36 Király Tibor (2008): i. m. 156. o.

37 Itt nem a Be. 2. § (2) bekezdésében rögzített törvényes vád szűkített fogalmát értem, hanem a Király Tibor által megfogalmazott, a megalapozott vád fogalmát is magában foglaló törvényes vádat.

nos köteletségének nem tett maradéktalanul eleget. Az ügyész ezen eljárásával sérti a jogbiztonság, a tisztességes eljárás és az eljárási feladok megoszlásának elvét.

Az Alkotmánybíróság 14/2002. (III. 20.) határozatában kifejtette, hogy „[...] állami büntető igény érvényesítése az ügyész alkotmányos kötelezettsége és ennek a szakmai, hivatásbeli mulasztásból eredő elenyészése kockázatot is az ügyész viseli. A kockázat csökkentéséhez fűződő érdek semmiképp nem lehet erősebb, mint a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesítése. Ez utóbbinak viszont alapvető feltétele az eljárásbeli funkciók tiszta elkülönítése [...]” Az Alkotmánybíróság arra is rámutatott, hogy „A tisztességes eljárás követelményének alapfeltétele a vádlói és az igazságszolgáltatási funkciók szétválasztása”. Az Alkotmánybíróság korábban, már a 9/1992 (I. 30.) határozatában kifejtette, hogy a jogállamiság alapvető ismérve a jogbiztonság, amely nemcsak „[...] az egyes normák egyértelműségét követeli meg, de az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is”.

Az Alkotmánybíróság 14/2002. (III. 20.) határozatában egyértelműen megállapítja: „A váddal való rendelkezésből fakadó eljárási feladatok teljesítése vagy elmulasztása kizárólag az ügyész hivatásbeli felelőssége [...]”. A közvádoló oldalán jelentkező vétkes vagy vétlen mulasztások, esetleges szakmai hibák kiküszöbölésére szolgáló korrektívumok azonban semmiképpen sem eredményezhetik a vád és az ítékezés eljárási funkcióinak összemosását.”

*A kötelező védelem értékelése
és a bűncselekmény minősítésének jelentősége*

„A gyanúsítással a kihallgatás elején közölni kell a gyanúsítás lényegét az arra vonatkozó jogszabályok megjelölésével. Az eljárásnak ez a momentuma igen nagy jelentőségű, mert a gyanúsított ettől a pillanattól kezdve gyakorolhatja több fontos jogát, így a vallomástételt, illetve a vallomástétel megtagadását. A gyanúsított kihallgatása az a nyomozási cselekmény, amellyel vele szemben az eljárás formális értelemben is megindul.”³⁸

A Be. 62. §-ában rögzített általános rendelkezés szerint „A bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság az eljárási cselekmény elvégzése előtt a cselekménnyel érintett személyt a jogairól tájékoztatja, és a kötelezettségeire figyelmezteti”. A 2012/13/EU irányelv 3. cikke öt alapvető jogot határoz meg, amelyekről a terheltek számára vagy szóban, vagy írásban, egyszerűen, közérthető

³⁸ Berkes György (szerk.): i. m. 523. o.

módon tájékoztatást kell adni. Idetartozik a védelemhez való jog, aminek vonatkozásában a hatóságokat konkrét – a Be. 179. § (3) bek.³⁹ szerint –, aktív tevékenységben megnyilvánuló figyelmeztetési kötelezettség terheli.

A magánszemély a megalapozott gyanú közlésétől gyanúsított (terhelt), és így a védelemhez való jog alapvető joga. A kötelező védelem eseteiben a nyomozó hatóságot védőkirendelési köteleesség terheli, ha a terhelt nem tartalmaz meg védőt.⁴⁰ A Be. szerint a nyomozás során kötelező védelem esetén nem a védő jelenléte kötelező, hiszen a kirendelt védő csak értesítést kap az eljárási cselekményről, így a gyanúsított kihallgatásáról is. A védő jelenléte az eljárási cselekményeken csak a bírósági eljárásban kötelező. (Megjegyzem, hogy az elsőfokú bíróság tévedett, mert nem a védő jelenlétének hiánya volt az eljárás során előterjesztett védői kifogás tartalma.)

A 2007/402. BH-ban írtak szerint kötelező védelem esetén a védő kirendelésének elmulasztása a nyomozó hatóság részéről a terhelt jogainak olyan lényeges korlátozását jelenti, hogy az ennek hiányában végzett kihallgatásakor tett vallomása bizonyítékként nem értékelhető. Álláspontom szerint az elsőfokú bíróság indokolásában – az említett jogeset kapcsán – kifejtett álláspontjával szemben az imént felhívott BH értelmezése bír jogi relevanciával. A nyomozás folyamán a kötelező védelem esetén a védőt a megalapozott gyanú közlésekor foganatosított gyanúsított ki hallgatáskor ki kell rendelnie a nyomozó hatóságnak. *Ez nem csak a fogva tartott gyanúsított esetén kötelező.* Egyértelműen megállapítható, hogy a hatod-, a heted-, a nyolcad-, a kilenced-, a tized-, a tizenegyed-, a tizenketted-, a tizenharmad- és a tizennegyedrendű terheltek tekintetében a megalapozott gyanú közlésekor nem állt rendelkezésre a védői kirendelő határozat, és meghatalmazott védőjük sem volt, így került sor a kihallgatásukra. Az elsőfokú bíróság is leszögezte ítéletében, hogy a heted-, a nyolcad-, a tizenharmad- és a tizennegyedrendű terheltek vonatkozásában elmaradt a kötelező védelemre való figyelmeztetés, míg a hatodrendű terhelt esetében e tekintetben nem volt teljes körű. Továbbá az első kihallgatás utáni védőkirendelések a nyolcad-, a tized-, a tizenharmad- és a tizennegyedrendű terhelt tekintetében – a Be. 179. § (3) bekezdése alapján – törvénysértők voltak.

Mindezek alapján – álláspontom szerint – a nyomozó ügyészség törvénysértő eljárást folytatott le. A jelölt terheltek vallomásait az elsőfokú bíróságnak ki kellett volna zárnia a bizonyítékok köréből, mivel e vallomások az eljárás során bizonyítékként nem értékelhetők. Hivatkozom e körben még a bizonyítás

³⁹ Lásd az 5. számú lábjegyzetet.

⁴⁰ A Be. 48. § (1) bekezdés 11. pontjában jelölve.

módszerére vonatkozó tilalomra is, amelyet a Be. a 78. § (4) bekezdése ír elő. E szerint: „*Nem értékelhető bizonyítékként az olyan bizonyítási eszközökből származó tény, amelyet az eljáró hatóság bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők eljárási jogainak lényeges korlátozásával szerzett meg.*”

A hivatkozott terheltek első vallomásai azonban nemcsak hogy nem értékelhetők bizonyítékként, hanem védő kirendelése hiányában a gyanúsítások sem voltak törvényesek. Mint ahogy már hivatkoztam rá, a vádban megjelölt személy csak törvényesen meggyanúsított és kihallgatott személy lehet, mert aki a nyomozás során nem kerül gyanúsított jogállásba, az nem lehet vádlott a bírósági eljárásban. A büntetőeljárásban csak törvényesen bevont meghatározott személy, azaz csak gyanúsított ellen nyújtható be törvényes vád. A büntetőigény elenyészésének következményeivel járó kockázatot az eljáró ügyésznek kell viselnie. Az ügyész felelőssége, ha szakmai, hivatásbeli mulasztásából eredően a szóban forgó igény érvényesítése elenyészik.

Az előbbiek alapján megállapítható, hogy a nem törvényes gyanúsítás következtében a jogesetben jelölt hatod-, heted-, nyolcad-, kilenced-, tized-, tizenegyed-, tizenketted-, tizenharmad- és tizennegyedrendű vádlottak nem váltak a büntetőeljárás alanyaivá, így terheltek, azaz vádlottak sem lehetnek. Ennek következtében a bíróságon tett vallomásaikat sem lehet bizonyítékként értékelni, már csak azért sem, mert a kizárt bizonyítékot nem lehet fenntartani a tárgyaláson. A gyanúsításbeli deliktum minősítésének megváltoztatásával – az már nem esik a kötelező védelem esetkörébe – nem új gyanúsítás történt, hanem csupán hivatkozás történt az első, törvénysértő alapgyanúsításra.

Álláspontom szerint a gyanúsítás minősítésének megváltoztatása az eljáró ügyész részéről nem teszi semmissé a nyomozás során történő törvénysértő eljárást, mert ha igen, akkor ez a tisztességes eljárás elvét és ennek következtében a fegyverek egyenlőségének elvét is sérti. Elfogadhatatlan az elsőfokú bíróság azon álláspontja, hogy – tekintettel a minősítés megváltoztatására – már az eljárás elején, vagyis az első kihallgatáskor sem lett volna kötelező a védelem, így az első kihallgatáskor semmilyen tényleges joghátrány nem érte egyik kihallgatottat sem, eljárási jogaik nem csorbultak. Hogyha ezt elfogadjuk, akkor elfogadnánk a joggal visszaélésnek, a jogbiztonság sérelmének törvényes lehetőségét.

A bizonyítékként nem értékelhető vallomást nem lehet az eljárás későbbi szakaszában fenntartani, és ha a következő vallomás megtételekor a gyanúsított nem mond semmit, azt nem lehet úgy értékelni, hogy „*a terhelte a korábbi vallomásával egyezően nyilatkozik*”. Az elsőfokú bíróság, nézetem szerint, ezt az okfejtést tévesen rögzíti ítéletében.

Végül elfogadhatatlan az elsőfokú bíróságnak az 1993/223. számú BH-ra hivatkozása, amely szerint a bírósági eljárásban nem törvénysértő a védelem mellőzése, ha másodfokú bíróság a bűncselekmény minősítését megváltoztatja. Álláspontja szerint, ha az eljárásban a védő részvétele kötelező, nem a bűncselekmény téves minősítése, hanem a törvényszerű minősítés az irányadó, ez a nyomozati szak tekintetében is irányadó. Az elsőfokú bíróság valójában ezzel az értelmezéssel indokolta azt a döntését, hogy a megalapozott gyanú közlését is tartalmazó kifogásolt kihallgatási jegyzőkönyveket, valamint az ebben felvett vallomásokat a bizonyítás anyagává tegye.

Ez az okfejtés már csak azért sem fogadható el, mert 1993-ban, amikor a Legfelsőbb Bíróság szóban forgó BH-ja megjelent, a kötelező védelem jogintézménye a nyomozási szakasz vonatkozásában nem volt szabályozva. A büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. tv. 1993-ban hatályos rendelkezései szerint a kötelező védelem csak a bírósági szakban volt előírva.

Hangsúlyozom, hogy a nyomozási szakaszban a terhelt jogai korlátozottak, és csak a bírósági eljárásban teljesednek ki. Ennek következtében a nyomozási szakaszra nem lehet automatikusan irányadó a másodfokú bírósági eljárásban alkalmazott rendelkezés értelmezése. Megjegyzem, hogy a hivatkozott BH-ban a védő bírósági eljáráskori – kötelező védelem esetén való – jelenlétéről van szó, ellentétben azzal, hogy a jogesetben csak a védőkirendelés időpontja az aggályos. Ha az elsőfokú bíróság eme álláspontját elfogadnánk, akkor a jogbiztonság elve súlyosan sérülne, hiszen az elsőfokú bíróság értelmezése törvénysértően kiterjesztő. Az Alkotmánybíróság szerint ugyanis „*A közvádoló és a bíróság viszonyában alapvető kíváncsi, hogy az egyes konkrét eljárások során ne váljon megkérdőjelezhetővé a bírák függetlensége és pártatlansága, de a közvádolói monopólium belső lényege sem. Ez csak akkor valósulhat meg, ha a büntetőeljárásban részt vevő hatóságok működése tartalmi értelemben kiszámítható, ha a bíróság és az ügyészség által az eljárási törvény rendelkezései következtében ténylegesen ellátott feladatok megfelelnek az Alkotmány által rájuk ruházott közhatalmi funkcióknak.*”⁴¹

Konklúzió

Álláspontom szerint a törvényes vád része a vád megalapozottsága. Nem lehet törvényes a vád, ha nem törvényesen beszerzett bizonyítékokon alapul.

41 14/2002. (III. 20.) AB határozat

Ez azt jelenti, hogy a bírósági eljárás megindításának a feltétele az, hogy a vád megalapozott legyen. Nézetem szerint a vád megalapozottságának a kérdése nem a vád bizonyíthatóságának a kérdése. Utóbbi a bírósági tárgyalás részeként lefolytatott bizonyítási eljárás során a bíró mérlegelési jogkörébe tartozik, amikor is a törvényesen beszerzett bizonyítékok alapján dönt a bíróság a vádlott bűnösségéről. Az elsőfokú bírósági tárgyalást megelőzően a vád megalapozottságát is vizsgálni kellene, vagyis szűken értelmezve: a vád *törvényesen beszerzett bizonyítékokon is alapszik.*

Angyal Pál szavait idézve: e körben a bizonyítékoknak nem érdemi mérlegeléséről, hanem alaki értékeléséről van szó.⁴²

Gellér Balázs József álláspontja szerint a törvényes vád fogalmát „*Nem kiiktatni kell a törvényből, hanem tovább munkálkodni azon, hogy tartalmát még pontosabban, a jogalkalmazás számára még hozzáférhetőbben fogalmazzuk meg*”⁴³.

A kodifikáció során azonban nem a törvényes vád törvényi definícióját pontosították a megalapozottsága követelményével. A javaslat normaszövege a törvényes – mint minimális elvárást megtestesítő – jelzőt kiiktatta a váddal szemben támasztott követelményekből. Nem rendelkezik a törvényes vád fogalmáról, és továbbra sem rendelkezik a vád „szűken értelmezett” megalapozottságáról. A javaslat normaszövege továbbá nem biztosítja azt a másik megoldást sem (erre a bíróságnak nincs törvényes felhatalmazása), hogy a bíróság hivatalból vizsgálja a nyomozati eljárást abban a tekintetben, hogy a vádban benyújtott bizonyítékok megfelelnek a törvényesség követelményének.

Ennek alapján rögzíthető, hogy a törvényes váddal kapcsolatos problémakört a Be. kodifikációja – egyelőre – nem oldotta meg, és továbbra is fenn tartja. De lege ferenda a javaslat normaszövegének kiegészítése a következők szerint szükséges:

6. § (1) bekezdés: „A bíróság *törvényes* vád alapján ítélkezik.”

6. § (2) bekezdés: „A vád törvényes, ha a vádemelésre jogosult a bírósághoz intézett indítványában meghatározott személy pontosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekménye miatt a bírósági eljárás lefolytatását kezdeményezi és *törvényesen beszerzett bizonyítékokon alapszik.*”

„*A jogállamisághoz szorosan tapadó jogbiztonság azt várja el a törvényhozótól, hogy a jog egésze, egységes részterületei és egyes szabályai is világosak, egyértelműek, és előre láthatók legyenek. [...] A jogállamiság elvéből*

⁴² Angyal Pál: Magyar büntetőeljárásjog tankönyve. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T, Budapest, 1917, II.59. o.

⁴³ Gellér Balázs József: i. m. 466. o.

*fakadnak nemcsak a büntető anyagi jog garanciái, hanem az eljárásjogi garanciák. Törvényes büntetőjogi felelősségre vonási eljárás garantálja, csak a jogállami igazságos büntető hatalom gyakorlását. Az eljárási mulasztás és eredménytelenség kockázata az államot terheli.*⁴⁴ E követelménynek a Be. kodifikációja során eleget kell tenni, és a (törvényes) vád problémakörének megoldásánál a jogalkotónak figyelembe kellene vennie Szabó András imént idézett gondolatait.

IRODALOM

A vád törvényességének vizsgálata. Összefoglaló vélemény. Kúria Büntető Kollégium Joggyakorlat-elemző csoport, 2013. ELIIE.I/4.

Angyal Pál: Magyar büntetőeljárásjog tankönyve. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T, Budapest, 1917

Belovics Ervin: A vád törvényessége. Tudományos tevékenységet áttekintő összefoglalás. Budapest, 2012 [Pázmány Péter Katolikus Egyetem Habilitációs Füzetek]

Berkes György (szerk.): Büntetőeljárásjog. Kommentár a gyakorlat számára. I. kötet. HVG-ORAC, Budapest, 2004–2008

Erdei Árpád: Dogmatika nélküli büntető eljárásjog – képtelenség vagy valóság. *Magyar Jog*, 2008/8.

Erdei Árpád – Király Tibor: Észrevételek a törvényes vádról. Melléklet a Kúria Büntető Kollégium Joggyakorlat-elemző csoportja *A vád törvényességének vizsgálata* c. összefoglaló jelentéséhez. Budapest, 2014

Fantoly Zsannett: Törvényes legyen-e a vád, avagy újabb gondolatok a vádelvről – egy törvénytervezet tükrében. In: **Gál Andor – Karsai Krisztina (szerk.):** Ad Valorem. Ünnepi tanulmányok Vida Mihály 80. születésnapjára. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2016, 62. o.

Finkey Ferencz: A magyar büntető eljárás tankönyve. Politzer Szigmond és fia kiadása, Budapest, 1903

Gellér Balázs József: A vád törvényességének egyes aspektusai. In: **Belovics Ervin – Tamási Erzsébet – Varga Zoltán (szerk.):** Örökség és büntetőjog. Emlékkönyv Békés Imre tiszteletére. PPKE JÁK, Budapest, 2011, 465. o.

Herke Csongor – Fenyvesi Csaba – Tremmel Flórián: A büntető eljárásjog elmélete. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2012

Király Tibor: Büntető ítélet a jog határán. KJK, Budapest, 1972

Király Tibor: Büntető-eljárási jog. Osiris Kiadó, Budapest, 2003

Király Tibor: Büntető-eljárási jog. Osiris Kiadó, Budapest, 2008

⁴⁴ Szabó András: A jogállami forradalom és a büntetőjog alkotmányos legitimitása. In: Németh Zsolt (szerk.): Tiszteletkötet Sárkány István 65. születésnapjára. Rendőrtisztví Főiskola, Budapest, 2010, 116–117. o.

Szabó András: A jogállami forradalom és a büntetőjog alkotmányos legitimitása. In: **Németh Zsolt (szerk.):** Tiszteletkötet Sárkány István 65. születésnapjára. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2010, 116–117. o.

Tremmel Flórián: Gyanú és büntető eljárás. In: **Ádám Antal (szerk.):** Jubileumi tanulmányok 40. Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Pécs, 1985, 319. o.

A Belügyminisztérium közigazgatási államtitkára és
a Belügyi Tudományos Tanács pályázatot hirdet
a Nemzeti Köszolgálati Egyetem PhD-hallgatói számára
a doktori képzési díj, illetve a doktori fokozatszerzési eljárási díj
költségátvállalására a 2017–2018-as tanévre

A pályázat célja a belügyi tudományos kutatói utánpótlás, a PhD (doktori) tudományos fokozat megszerzésének elősegítése útján.

Pályázhat a Belügyminisztérium, valamint a belügyi szervek állományában lévő (hivatásos állományú, kormánytisztviselő, közalkalmazott, munkavállaló) személy, aki:

- felvételt nyert a Nemzeti Köszolgálati Egyetem (a továbbiakban: NKE) valamely doktori iskolájának (Rendésztudományi, Hadtudományi, Közigazgatás-tudományi, Katonai Műszaki Doktori Iskola) egyéni felkészülésben történő vagy szervezett önköltséges doktori (PhD-) képzésére;
- PhD- (doktori) fokozatát még nem szerezte meg;
- vállalja, hogy a 2017–2018-as tanévben teljesíti a doktori iskola által előírt tanulmányi kötelezettséget, doktorifokozat-szerzési eljárás díj költségátvállalása esetén a doktori értekezés sikeres védését;
- vállalja, hogy a Belügyminisztériummal megállapodást köt; valamint
- vállalja, hogy a pályázat időtartama alatt legalább egy, minimum B kategóriás lapban publikációja megjelenik.

Nem pályázhat, aki bármely más, állami költségvetés által finanszírozott ösztöndíjban, egyéb képzési támogatásban részesül.

A pályázat határozott időre, a 2017–2018-as tanév két félévére szól. A pályázat benyújtása a képzés következő éveiben, a tanulmányi kötelezettségek eredményes teljesítése esetén megismételhető.

A költségátvállalás maximális mértéke a 2017–2018-as tanévben, szervezett képzés esetén bruttó 130 ezer Ft/félév, egyéni felkészülés esetén bruttó 75 ezer forint, doktorifokozat-szerzés esetén 175 ezer Ft. A bírálóbizottság a pályázók számára, a pályázat tartalmára, körülményeire figyelemmel eltérő mértékét ítéld meg, illetve fenntartja magának azt a jogot, hogy nem osztja ki az e célra elkülönített teljes összeget.

A pályázat keretében rendelkezésre álló forrás maximális összege a 2017–2018-as tanévben bruttó hárommillió forint.

A pályázat elvárt elemei:

- a felvételtől szóló értesítés másolata;
- aláírt, szkennelt szakmai önéletrajz;
- az elfogadott kutatási tématervezet;
- az eddigi tudományos és szakmai publikációk jegyzéke.

A pályázatokat kizárólag elektronikus úton kell benyújtani, a titkar@bm-tt.hu e-mail-címre.

Az e-mail „Tárgy” mezőjében kérjük a következőket feltüntetni:

„Pályázat PhD (doktori) képzési díj költségátvállalására – Pályázó neve”

A pályázat beérkezésének határideje 2017. szeptember 4.

A pályázat beérkezéséről 24 órán belül visszaigazoló e-mail megküldésére kerül sor. A visszaigazoló e-mail elmaradása esetén a tudományszervezési osztály 06-26/795-911, vagy BM 24-592 telefonszáma valamelyikén szíveskedjenek érdeklődni.

A pályázattal kapcsolatos további információt *dr. Sabjanics István*, a Belügyi Tudományos Tanács titkára, a titkar@bm-tt.hu e-mail címen ad.

A pályázatokat – *dr. Felkai László* BM közigazgatási államtitkár, a Belügyi Tudományos Tanács elnöke által felkért – háromtagú bírálóbizottság értékeli. A bírálóbizottság döntésével kapcsolatban jogorvoslatnak helye nincs.

A pályázatok elbírálásáról a pályázók *2017. szeptember 7-ig* kapnak értesítést a megadott e-mail-címre.

A nyertes hallgatók 2017–2018-as tanév első félévétől részesülnek költségátvállalásban, amelyet a Belügyminisztérium közvetlenül az NKE folyószámlájára utal.

Budapest, 2017. május 12.

Dr. Felkai László sk.
közigazgatási államtitkár,
a Belügyi Tudományos Tanács elnöke

A BELÜGYI TUDOMÁNYOS TANÁCS
PÁLYÁZATI FELHÍVÁSA
AZ ÚJ ÉVEZRED KIHÍVÁSA –
DIGITÁLIS, INFOKOMMUNIKÁCIÓS KÉPESSÉGEK

Az információs társadalmi fejlődés egyik fő feladata az elektronikus információs rendszerekkel támogatott elektronikus ügyintézés, a papíralapú iratok hiteles digitalizálása és az ezeket a folyamatokat támogató új technológiák (infrastruktúrák) bevezetése. Ez a törekvés az állami szektorban is egyre jelentősebben érvényesül (digitális állam, e-közigazgatás, ügyfélkapu stb.), ennek megfelelően a 2014 és 2020 közötti időszakra vonatkozó Nemzeti infokommunikációs stratégia, valamint a Közigazgatás- és közszolgáltatás-fejlesztési stratégia számos ilyen témájú fejlődést irányoz elő, fogalmaz meg.

Magyarország kormánya 2013-ban fogadta el a Nemzeti kiberbiztonsági stratégiáról szóló 1139/2013. (III. 21.) kormányhatározatot. A legjelentősebb információ- és hálózatbiztonság körébe tartozó jogszabály az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról szóló 2013. évi L. törvény (a továbbiakban: Ibtv.), amelynek 2. § (2) bek c.) pontja kiterjeszti a törvény hatályát a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény alapján kijelölt kritikus infrastruktúrákra is.

Az információs társadalmi fejlődés ütemét alapvetően meghatározza a közigazgatás hatékony működését megalapozó elektronikus információs rendszerek rendelkezésre állása, ügyfélközpontú geolokációs működtetése és az elektronikus információs rendszerek működéséhez szükséges globális és széles sávú funkcionális alap-infrastruktúra rendelkezésre állása. Ugyanakkor a közigazgatási elektronikus rendszerek rendelkezésre állásán túl az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a rendszerek üzemeltetése során garantálni kell a komplex információbiztonsági és minőségirányítási elveket is. Másrészt a vezetői döntés-előkészítést is biztosító közigazgatási elektronikus információs rendszerek akkor képesek hatékonyan támogatni a szervezetek működését, ha az összadatforrású elemző-értékelő folyamatok mellett kialakul az új típusú közigazgatási elektronikus információs kultúra, az információbiztonsági tudatosság, amelynek nyilvánvalóan emberi tényezői is meghatározóan fontosak.

Figyelemmel arra, hogy a kormányzati (közigazgatási) információs infrastruktúrák egyben létfontosságú infrastruktúrák is, szükségszerűen a pályaművek tudományos kutatási irányait illetően az e-közigazgatás modernizációját és a kritikus információs infrastruktúra biztonságos üzemeltetését együttesen célszerű kutatni.

A *Belügyi Tudományos Tanács* az állomány tagjainak szakmai ismeretei és értékes gyakorlati tapasztalatai felhasználása, valamint a téma iránt érdeklődő szakemberek véleményének és javaslatainak megismerése érdekében, a megadott témakeretben *pályázatot hirdet* tanulmányok, innovációs javaslatok megírására. A pályázat meghirdetésével a Belügyi Tudományos Tanács célja írásra serkenteni mindazokat, akik valamilyen módon érintettek a következő témakörökben.

A pályázat címe:

Az új évezred kihívása – digitális, infokommunikációs képességek.

Pályaműveket a következő két témakörben lehet benyújtani:

1. e-közigazgatás

Témajavaslatok (a teljesség igénye nélkül):

- az ügyfélközpontú-bürokráciacsökkentő szolgáltatások kibővülésének folyamata;
- az ügyfélkapu szolgáltatásainak sokoldalú kihasználhatósága;
- a közigazgatási, ügyintézési folyamatok gyorsítása érdekében tett intézkedések;
- a mobilplatformú, esetenként helyalapú (geolokációs) megoldások fejlesztései;
- az integrált ügyfélszolgálat, integrált központi infrastruktúra lehetőségei;
- a „hagyományos” ügyintézési folyamat elektronikus platformra történő átalításának folyamata;
- az információs infrastruktúra (HW/SW) fejlesztésének folyamatát, célkitűzései;
- az elektronikus formában végzett ügyintézés előnyeinek összevetése a hagyományos, irodában végzett ügyintézés nehézségeivel.

2. kritikus információs infrastruktúra

Témajavaslatok (a teljesség igénye nélkül):

- a kritikus infrastruktúrák és kiemelt szolgáltatók informatikai rendszereinek valós kihívásai, veszélyeztetettsége;
- a megújult intézményrendszerben megvalósított hatékonyságnövekedés;

- az esemény- és incidenskezelés lehetőségei, módozatai, nemzetközi kapcsolatrendszere; valamint
- a hatósági tevékenység, a benne rejlő lehetőségek a vonatkozó szabályrendszeren belül.

Pályázók köre: A pályázaton természetes személyek vehetnek részt. Pályázni egyénileg, vagy kollektív munkával, egy vagy több magyar nyelvű művel, *eddig még nem publikált*, máshová be nem nyújtott tanulmánnyal lehet.

A pályázat elbírálása, díjazása: A pályaművek elbírálásakor lényeges szempont a megadott témához való kötődés, a következtetések és javaslatok gyakorlati alkalmazhatósága, valamint a feldolgozás igényessége¹. Követelmény továbbá az is, hogy a dolgozat tartalmilag és formailag rendszerezett, logikus felépítésű legyen, a végén összefoglalást is tartalmazzon, amelyben szerepelnie kell az innovációs javaslatok alkalmazásának és/vagy hasznosításának is.

A pályaműveket a Belügyi Tudományos Tanács elnöke által felkért szakértői zsűri bírálja el, és tesz javaslatot a díjazásra.

A pályázatra beérkező tanulmányok közül a szakmai zsűri témánként az első három helyezettet pénzjutalomban részesíti, valamint különdíjat adományozhat.

Első díj témánként	300 000 Ft (bruttó)
Második díj témánként	200 000 Ft (bruttó)
Harmadik díj témánként	150 000 Ft (bruttó)
Küöldíj témánként	100 000 Ft (bruttó)

A pályázat postára adásának határideje: 2017. október 15.

A pályázat elbírálásának határideje: 2017. november 15.

A pályázati díjak átadására a Belügyi Tudományos Tanács – az MTÜ 2017 belügyi fejezet ünnepi zárásaként megrendezett – november havi teljes ülésén kerül sor.

¹ A feldolgozás igényességén a vonatkozó téma szakirodalmának ismerete, annak alkotó módú alkalmazása, új szakmai tudományos ismeretek, összefüggések, módszerek és eljárások megfogalmazása, kidolgozása értendő.

A pályázatokat az alábbi címre kérjük beküldeni:

Belügyi Tudományos Tanács, 2090 Remeteszőlös, Nagykovácsi út 3.,
Postacím: 1903 Budapest, Pf. 314.

A pályázat formai követelményei:

- A pályázatok terjedelme nem kötött, de a törzsanyag (melléletek nélkül) lehetőleg minimum egy, maximum három szerzői ív között mozogjon (egy szerzői ív 21 gépelt oldal, egy oldal A4 méret, 32 sor, soronként 62 leütés, a bal szélén 4 cm-es, jobb szélén 2,5 cm-es margóval számolva).
- A szövegszerkesztés során a Times New Roman betűtípust kérjük alkalmazni.
- Különösen fontos a pályamű világos felépítése, az egyes fejezetek, részek elkülönülése, a címfokozatok egyértelmű hierarchiája. A tartalomjegyzékben leírt címek, illetve azok sorrendje pontosan egyezzen a szövegben szereplőkkel.
- A címfokozatokat *jelöljük decimális számozással, legfeljebb három szintig* (például 1.1.2.). Szükség esetén ez alatt is használhatunk alcímet, külön számozás nélkül. A szövegben a címeket emeljük ki félkövér szedéssel és nagyobb betűmérettel, illetve hagyunk előttük-utánuk üres sort.
- A pályaműben szereplő összes *képnél, ábránál, táblázatnál* szükséges sor-szám, cím/aláírás, illetve a forrás feltüntetése. Ha a szerző maga készítette az ábrát/táblázatot, ezt „saját szerkesztés” szöveggel jelölje.
- Fontos az ábrákon szereplő feliratok, adatok, skálák hiánytalan és olvasható feltüntetése. Idegen nyelvű szöveget tartalmazó ábránál szükséges a magyar fordítást is leírni, különösen a szaknyelvi kifejezések esetén.
- A kéziratban mind a szó szerinti *idézetek*, mind a tartalmi idézés (parafrázis) forrását minden esetben külön jelölni kell. A jelölésnek tartalmaznia kell a forrásmű oldalszámát is, illetve jogszabály esetén a konkrét bekezdést, pontot stb. A szövegben a szó szerinti idézetek kezdetét és végét az idézőjelek használatával egyértelműen jelölni kell. Kérjük, hogy szövegközi hivatkozást alkalmazzon (például GRAYSMITH, 1976), és a lábjegyzetet csak fogalommagyarázatra, vagy valamilyen kiegészítő információ megjelenítésére használja!
- Az *irodalomjegyzéknek* minden forrásművet tartalmaznia kell, amelyből szó szerinti vagy tartalmi idézés történt a szövegben. A forrásművek jelölésének pontosnak, teljesnek és egységesnek kell lennie. A forrásművek felsorolásánál az alfabetikus sorrendet kell követni, indokolt esetben csoportosítva azokat (például szerzői művek, jogszabályok, adatbázisok). (Az irodalomjegyzékben és a szövegközi hivatkozások formai követelményeit lásd később.)

Hivatkozások jelölése az irodalomjegyzékben:

Önálló mű:

szerző VEZETÉK- és keresztnéve: *mű címe*, kiadó neve, kiadás helye, megjelenés évszáma.

például: Robert GRAYSMITH: *Zodiac*, Berkeley, New York, 1976.

Tanulmánykötetben megjelent írás:

szerző VEZETÉK- és keresztnéve: *tanulmány címe* = *kötet címe*, szerk. szerkesztő neve, kiadó neve, kiadás helye, évszám.

Például: KATONA Tibor: *Gondolatok a házugságvizsgálatról az Emberi Jogok Európai Egyezményének tükrében* = *Ünnepi kötet Dr. Cséka Ervin professzor 90. születésnapjára*, szerk. JUHÁSZ Zsuzsanna, NAGY Ferenc, FANTOLY Zsanett, SZEK Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged, 2012. Ewout H. MEIJER, Peter J. van KOPPEN: *Lie Detectors and the Law: The Use of the Polygraph in Europe* = *Psychology, crime and law*, eds. David CANTER, Rita ZUKAUSKIENÉ, Ashgate, Burlington, 2008.

Folyóiratban megjelent tanulmány:

szerző VEZETÉK- és keresztnéve: *tanulmány címe*, folyóirat neve (az illető évfolyam kötetszáma arab számmal – megadása nem kötelező), megjelenés éve/füzettség, oldalszám.

Például: KERTÉSZ Imre: *A poligráfós vizsgálat helye a büntetőeljáráásban II. rész*, Főiskolai Figyelő, 2(1991)/1, 20–30.

Laimutis KRAUJALIS, Aleksandr KOVALENKO, Vitas SALDŽIUNAS: *Legal and practical aspects of using the polygraph in the Republic of Lithuania*, European Polygraph, 1(2007)/1, 17–23.

Internetes forrás:

szerző VEZETÉK- és keresztnéve: *tanulmány címe*, megjelenés évszáma, oldalszám. Forrás: webcím (letöltés ideje) – Ha nincs megadva évszám és/vagy oldalszám, akkor csak a meglévő információ szerepel.

Például: Philip TRAEST: *Judicial control on the gathering and reliability of technical evidence in a continental criminal justice system*, 2011. Forrás: www.isrcl.org/Papers/Traest.pdf (2011. 07. 28.)

Juozas VENCKUS: *This site was started to spotlight a polygraph tests usage in Republic of Lithuania*, 2011. Forrás: www.polygraph.lt/page2.html (2011. 07. 28.)

Megjegyzések

- A szerző kereszt- és családnévének sorrendje mindig a nyomtatványon olvashatóval egyezik meg, külföldi szerző esetében tehát a vezetéknevet nem emeljük ki a címleírás első szavául. Társszerzők nevei között vessző áll.
- A kötet szerkesztőjének neve előtt *szerk.* rövidítés áll. Idegen nyelvű kötet esetén az adott nyelvnek megfelelő rövidítést használjuk: *ed.* (angol, olasz, latin); *éd.* (francia); *Hrsg.* vagy *Hg.* (német).
- Oldalszám előtt és után nincs betűjel, csak utána pont. Számok között nagy- kötőjelet használunk.
- Egy könyv 2., 3. stb. kiadására a kiadási évet követő felsőindex-számmal utalunk: 1964²
- Ha egy szerzőtől ugyanazzal az évszámmal több mű is szerepel, akkor tesszünk egy kisbetűt az évszám után folytatólagosan: (2012a) (2012b).
- Ha bármelyik adat hiányzik, értelemszerűen ki kell hagyni.

A pályamű benyújtásának feltételei

A pályázatokat A4 méretű zárt borítékban kell benyújtani:

1. a *pályaművet* 2 (azaz kettő) *nyomtatott példányban*,
2. a pályamű elektronikus verzióját tartalmazó CD-t,
3. normál méretű *lezárt borítékot*, amelynek tartalma:
 - a) maximálisan 1 (azaz egy) gépelt oldal terjedelemben a pályamű rövid tartalmi ismertetése;
 - b) nyilatkozat, amelyben a szerző nyilatkozik arról, hogy a pályamű teljes egészében a saját szellemi terméke;
 - c) a pályázó adatait tartalmazó lap.

Az A4 méretű borítékon a Belügyi Tudományos Tanács megadott postai címén kívül kizárólag:

- a *pályamű jeligéje* és
- a *pályamű címe* szerepelhet².

A lezárt normál méretű borítékon:

- a *jeligét*,
- a *választott témát és*
- a *pályamű címét* kell feltüntetni.

² Más a pályázó azonosításra alkalmas adat megjelölése esetén a pályamű kizárására kerül sor!

A pályázó elvárt adatai (amelyet a lezárt borítékban kell elhelyezni!):

- választott téma;
- pályamű címe;
- pályázó neve (leánykori név is);
- rendfokozat;
- beosztás;
- anyja neve;
- születési hely és idő;
- szolgálati (munka-) hely és telefonszám;
- állandó lakhely;
- e-mail-cím;
- mobiltelefonszám;
- adószám;
- taj-szám;
- átutalási bankszámlaszám.

A pályaművön annak címén és a jeligén kívül egyéb, a pályázó(k) személyének azonosítására alkalmas adat, jelölés nem szerepelhet!

A pályázatokat bíráló bizottság fenntartja a jogot, hogy a formai követelményeknek meg nem felelő pályaműveket nyomós okból – például a pályázó(k) személyének azonosítására alkalmas adatok pályaművön történő szerepeltetése miatt – kizárja a bírálati eljárásból.

A pályázó a pályamű benyújtásával tudomásul veszi, hogy annak díjazása esetén a felhasználási jogok a Belügyi Tudományos Tanácsot illetik meg. A Belügyi Tudományos Tanács fenntartja a jogot, hogy a díjakat az egyes eredménykategóriákban ne adja ki, vagy megosztott díjazást alkalmazzon.

A legjobb pályaműveket – függetlenül attól, hogy érték-e el helyezést – a Belügyi Tudományos Tanács szerkesztett formában, a *Rendvédelem* című online folyóiratában közzélni kívánja.

A pályázattal kapcsolatos további információt a Belügyi Tudományos Tanács titkára, *dr. Sabjanics István* a titkar@bm-tt.hu e-mail-címen ad. A Belügyi Tudományos Tanács minden pályázónak eredményes munkát kíván!

Budapest, 2017. május 12.

Dr. Felkai László sk.
közigazgatási államtitkár,
a Belügyi Tudományos Tanács elnöke